

TAMPEREEN YLIOPISTO

Vilma Sipola

”TUNNENKO MÄ TON NYT LIIAN HYVIN”

Paikallislehden ja paikallisten toimijoiden suhteet toimittajien näkökulmasta

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Helmikuu 2016

# TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

SIPOLA, VILMA: ”Tunnenko mä ton nyt liian hyvin”. Paikallislehden ja paikallisten toimijoiden suhteet toimittajien näkökulmasta

Pro gradu -tutkielma, 120 s., 3 liites.

Tiedotusoppi

Helmikuu 2016

---

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen paikallislehden toimittajien lähdesuhteita. Tarkoituksena on selvittää, millaisena paikallislehden toimittajat pitävät heidän ja paikallisten toimijoiden, kuten yhdistysten, seurojen ja yksittäisten henkilöiden, suhdetta. Samalla kartoitan, millaisia portinvartijoita paikallislehden toimittajat ovat. Keskityn tutkimuksessa portinvartijateorian, journalistietiikan ja lähdesuhteiden tarkasteluun paikallislehden toimittajien näkökulmasta.

Tutkimukseni on laadullinen. Aineistoni koostuu yhteensä seitsemän paikallistoimittajan teemahaastattelusta. Haastatellut toimittajat työskentelevät Hyvinkäällä ilmestyvässä paikallislehti Aamupostissa. Analysoin aineistoa teemoittelemalla sitä ja lopuksi tarkastelin sitä suhteessa mainittuihin teorioihin. Sovelsin analyysissä kolmiportaista analyysimallia, joka on teemahaastatteluja eriteltäessä tyypillinen tapa jäsentää aineistoa.

Tapaustutkimukseni perusteella paikallislehden toimittajien ja paikallisten toimijoiden välinen suhde on läheinen ja luottamuksellinen. Yksittäisillä toimittajilla oli tällaisia suhteita jopa kymmeniä. Pienellä paikkakunnalla suhteet lähentyvät väistämättä. Kun lähdesuhde on tarpeeksi läheinen, toimittajat pääsevät mukaan sisäpiireihin. Sieltä he saavat arvokasta taustatietoa ja juttuvinkkejä. Läheiset lähdesuhteet sujuvoittavat työtä kiireen keskellä, mutta samalla yksipuolistavat ja vinouttavat juttujen sisältöjä. Läheiset suhteet saavat toimittajat myös arkailemaan kiusallisia tilanteita, kuten negatiivisen jutun kirjoittamista tutusta lähteestä.

Lähdesuhteet eivät tutkimukseni pohjalta kuitenkaan ole niin läheiset, että toimittajat kokisivat joutuvansa tekemään ratkaisuja vastoin journalistisia periaatteitaan. Toisaalta lähemmässä tarkastelussa selvisi, että toimituksessa ei aina noudateta Journalistin ohjeita (2011) ammattietiikan näkökulmasta. Toimittajat eivät myöskään ole aina kovin kriittisiä ainakaan siten, miten kriittisyys yleisesti alalla ymmärretään. Aiemman tutkimuksen perusteella piirteet ovat hyvin tyypillisiä paikallislehdelle. Portinvartijoina Aamupostin toimittajilla on paljon valtaa ja vastuuta. Portinvartijan roolissa toimimiseen taas vaikuttaa käytännössä suuresti se, mitä kukin toimittaja pitää lehden tehtävinä.

Haastatteluaineistoni perusteella Aamupostin toimituksessa tulisi kiinnittää huomiota etenkin journalistietiikan noudattamiseen ja kriittisyyteen. Johdonmukaisella ohjeistuksella portinvartijan portteja saisi nykyistä tiukemmiksi, mitä voi pitää ammattieettiseltä kannalta tavoiteltavana. Toimittajat selittivät tekemättä jättämisistään jatkuvalla, jopa lisääntyneellä kiireellä, johon toimituksen tulisi myös kiinnittää huomiota.

Avainsanat: paikallislehti, lähdesuhde, portinvartija, journalismi, teemahaastattelu, Aamuposti

# Sisällysluettelo

<b>1 Johdanto .....</b>	<b>1</b>
1.1 Aikaisempi tutkimus .....	3
1.2 Tutkimusasetelmasta ja omasta tutkijan positiosta .....	5
1.3 Tutkimuksen rakenne.....	6
<b>2 Paikallislehti, paikallisuuden asiantuntija.....</b>	<b>7</b>
2.1 Paikallislehti sanomalehtien joukossa.....	7
2.2 Hyvän paikallisjournalismin määritelmiä .....	10
2.2.1 Jutun juju on paikallisuus.....	12
2.2.2 Kriittistä journalismia.....	13
2.3 Paikallislehden tehtävät .....	14
2.4 Haasteet ja tulevaisuus.....	19
2.5 Aamuposti paikallislehtenä.....	22
2.6 Toimittajana paikallislehdessä.....	24
<b>3 Portinvartija etiikkaa etsimässä ja lähdesuhteita luomassa .....</b>	<b>27</b>
3.1 Portinvartijalla on päätösvaltaa.....	27
3.1.1 Portinvartija suodattaa tietoa.....	29
3.1.2 Paikallislehden toimittaja passiivisena portin aukojana.....	32
3.2 Etiikka toimittajan ohjenuorana.....	34
3.2.1 Journalistin ohjeet lähdesuhteiden tukena.....	36
3.2.2 Paikallislehden toimittaja painii piilomainonnan kanssa .....	39
3.3 Lähteet ja lähdesuhteet.....	40
3.3.1 Lähteet pelaavat lehdellä.....	43
3.3.2 Paikallislehden toimittajan lähde on lähellä.....	45
<b>4 Toimittajat teemahaastateltavina.....</b>	<b>48</b>
4.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset .....	48
4.2 Teemahaastatteluin tuotettu aineisto .....	49
4.3 Teemahaastatteluja tulkitsemassa .....	53
4.4 Toimiko teemahaastattelu? .....	56
<b>5 Aamupostin toimittajat tentissä.....</b>	<b>59</b>
5.1 Aamupostin arki ja rutiinit.....	59

5.2 Paikallisuus, paikallisuus, paikallisuus .....	61
5.2.1 Aamuposti kertoo ja kuohuttaa .....	62
5.2.2 Vallan vaisu vahtikoira .....	63
5.2.3 Paikallistoimittaja pienten puolella .....	64
5.3 Etiikka omassa kantapäässä .....	66
5.3.1 Tekstimainonta on paheista pahin .....	68
5.3.2 Kivaa ja kilttiä kriittisyyttä.....	70
5.3.3 Kiire synnyttää kierteen .....	73
<b>6 Aamupostin toimittajien lähdesuhteet .....</b>	<b>77</b>
6.1 Toimittajan tärkeimmät toimijat .....	77
6.1.1 Toimittajien suhdekartat.....	78
6.1.2 Hyvä lähde kertoo, hankala pimittää.....	84
6.2 Läheinen lähde on ykkönen .....	87
6.2.1 Sisäpiiristä saa taustatietoja.....	89
6.2.2 Hiertymiä lähdesuhteissa .....	90
6.2.3 Lähellä, kaukana vai puolivälissä?.....	95
6.2.4 Vastavuoroista riippuvuutta .....	96
<b>7 Yhteenveto ja johtopäätökset.....</b>	<b>98</b>
7.1 Paluu tutkimuskysymyksiin .....	98
7.2 Aamupostin portinvartijatyypit.....	104
7.3 Entä jatkossa?.....	107
<b>8 Lopuksi .....</b>	<b>109</b>
<b>Lähteet .....</b>	<b>113</b>
<b>Liitteet.....</b>	<b>121</b>

# 1 Johdanto

Olen työskennellyt kotikaupunkini Hyvinkään paikallislehdessä eri määräaikaissa työsuhteissa kolmen vuoden ajan. Toimitukseen tipahtelee jatkuvasti juttuvinkkejä innokkailta lukijoilta ja paikallisilta toimijoilta. Toimittajille satelee kutsuja niin seurojen kissanristiäisiin kuin kahvikinkereihin. Toimitus ideoi juttuja myös itse, mutta huomattava osa valmistuvista jutuista syntyy toimituksen ulkopuolisten toimijoiden ehdotuksista ja vinkeistä. Toimitukselle tarjotaan myös valmiita juttuja ja kuvia julkaistaviksi lehteen. Lehden läheinen suhde paikallisiin toimijoihin näkyy erityisesti urheilutoimituksessa. Etenkin urheiluosastolla valmiita, toimituksen ulkopuolelta tarjottuja juttuja julkaistaan alkuperäisessä tai lähes alkuperäisessä muodossa liki päivittäin. Ensimmäisessä kesäpesteissäni urheiluosastolla oli hyvin tavallinen näky, että urheilutoimituksen nurkkauksessa istui turinoimassa milloin paikallisen pyöräily- tai jalkapalloseuran puheenjohtaja ja milloin pesäpalloseuran aktiivijäsen. Moinen näky kummasuttu aloittelevaa nuorta journalistia.

Kysyn tässä tutkimuksessa, millainen suhde paikallislehden toimittajilla ja paikallisilla, toimituksen ulkopuolisilla toimijoilla on. Toimituksen ulkopuolisilla toimijoilla tarkoitan toimittajien lähteitä: paikallisia seuroja, yhdistyksiä, järjestöjä ja yrityksiä, kaupunkeja ja kuntia sekä yksityisiä ihmisiä. Aineistoni koostuu työpaikkani, paikallislehti Aamupostin seitsemän toimittajan teemahaastattelusta. Selvitän, millaisena Aamupostin toimittajat kokevat tämän suhteen. Onko suhde todellakin läheinen? Pyrkivätkö paikalliset toimijat vaikuttamaan lehden sisältöön? Täytyykö paikallistoimittajien pitää paikallisten toimijoiden puolia? Toimitukselliset ratkaisut tekevät lehden uutispäällikkö ja päätoimittaja, mutta varsinaiseen työhön tarttuvat toimittajat. He myös tapaavat toimituksen johtoa enemmän paikallisia ihmisiä kasvokkain. Siksi haastattelin tutkimusta varten paikallislehden toimittajia.

Aihe on tärkeä tutkittavaksi, sillä paikallislehtiä on moitittu usein läheisistä lähdesuhteista ja kritiikittömyydestä, kuten tuonnempana työssä tarkentuu. Arki Aamupostissa ja lehden läheiset suhteet paikallisiin toimijoihin ovat siis pikemminkin paikallislehden ominaispiirre kuin poikkeus. Havaintojeni mukaan toimittajien suhde paikallisiin seuroihin ja yhdistyksiin puhututtaa toimituksessa usein – jos ei päivittäin, niin vähintään viikoittain. Läheiset lähdesuhteet voivat olla ongelma, ja ne tulee vähintään tiedostaa. Paikallislehden yhtenä tehtävänä on toki ylläpitää paikkakunnan yhteisöllisyyttä, mutta liika läheisyys voi horjuttaa journalistista itsenäisyyttä.

Ammattieettisten normien, kuten *Journalistin ohjeiden* (2011)<sup>1</sup>, mukaan tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut tulisi tehdä journalistisin perustein.

Paikallislehtien tulevaisuus on monien muiden printtilehtien tapaan vaakalaudalla, ja paikallislehdistö tuskin säilyy jatkossa rakenteellisesti ennallaan (Ojajärvi 2014, 82). Toistaiseksi paikallislehdistö kuitenkin elää rikkaana. Aihettani onkin tärkeä tutkia juuri nyt, kun sen tutkimiseen on vielä hyvä mahdollisuus. Kiinnostavaa on myös kysymys, ovatko paikallislehdistön lähdesuhteet muuttuneet viime aikoina, esimerkiksi vuosikymmeninä. Itselleni teeman tekee ajankohtaiseksi se, että olen Aamupostissa varsin uusi työntekijä ja pannut ilmiön, eli läheiset lähdesuhteet, merkille vastikään.

Sain lisäpuhtia valitsemani aiheen parissa työskentelyyn aiemmasta paikallislehtitutkimuksesta – tai pikemminkin sen niukkuudesta. Kun tutustuin aikaisempaan, vähäiseen tutkimukseen paikallislehdistä ja -lehdistöstä, omasta tutkimusaiheestani tuli minulle entistä tärkeämpi. Tunsin, että aihetta on todellakin syytä ja tärkeää tutkia. Tutkija Sanna Ojajärven (2014, 7) tavoin pidän paikallislehteä monin tavoin merkittävänä medianä suomalaisessa mediakentässä. Palaan tähän väitteeseen tutkimuksen toisessa pääluvussa.

Tutkimusongelma, johon haluan aihepiirissäni keskittyä, liittyy toimittajien lähdesuhteisiin ja siihen, millaisia portinvartijoita paikallislehden toimittajat työssään ovat. Ovatko julkisuuden portit sepposen selällään vai syynävätkö toimittajat tiukastikin porteilla kolkuttelevat toimijat?

Paikallislehti on tunnetusti lähellä lukijaa (mm. Ojajärvi 2014, 7, 68, 83; Rautio 1990, 31), mistä johtuen kynnyksensä ottaa yhteyttä paikkakunnan lehden toimitukseen on matala. Haluan omassa tutkimuksessani selvittää, millaisena toimittajat kokevat lähdesuhteet ja ulkopuolisten toimijoiden lähestymisyritykset. Oletukseni on, että suhde on läheinen ja että monella toimittajalla on lisäksi takataskussaan luottolähteitä, jotka he tuntevat muita lähteitä paremmin. Professionaalisti tuotetun journalismin kannalta läheinen suhde voi kuitenkin olla ongelmallinen, sillä journalistisen tiedotusvälineen tulisi pyrkiä itsenäisyyteen ja puolueettomuuteen ja päätäntävällään tulisi pysyä toimituksella (ks. esim. Kunelius 2000, 18).

Lehden lepsuus voi nakertaa lehden kuvaa itsenäisenä, journalistisena julkaisuna. Päätoimittaja Keijo Kulhan (2002, 142) mukaan toimiminen vastoin yleisiä periaatteita, kuten uutiskriteereitä tai *Journalistin ohjeita*, voi johtaa lehden taloudelliseen tappioon ja päätoimittajan tai toimittajan

---

<sup>1</sup> [http://www.jsn.fi/journalistin\\_ohjeet](http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet)

auktoriteetin menettämiseen. Jos esimerkiksi ilmoittajan toiveeseen suostutaan hyvä veli -avussa ja esimerkiksi jotakin hänen kannaltaan epäsuotuisaa juttua ei julkaistakaan, tämä voi jatkossa tarkoittaa pitkää jonoa toimitusjohtajan ovella samalla asialla (emt., 141). Kaikki tarjottava materiaali ei ole eikä voi olla samanarvoista (Niemelä 2002, 92). Paikallislehden tarkoitus on toki palvella lukijakuntaansa ja kertoa paikkakunnan asioista, mutta journalistisen integriteetin näkökulmasta palvelemisella on rajansa. Missä tuo raja on, myös sitä yritän tässä tutkimuksessa selvittää.

Tämä tutkimus summaa toimittajien ajatuksia ja käsityksiä lehden suhteista paikallisiin toimijoihin. Valmis tutkimus tuloksineen ja johtopäätöksineen voi nähdäkseni toimia neuvona tai vähintään muistutuksena toimittajille: mitä minä ja muut toimittajat ajattelemme toimijasuhteista, mitä ongelmia niissä voi olla ja miten muut eri tilanteissa toimivat. Valmista patenttiohjeistusta siitä, miten ulkopuolisiin tahoihin pitäisi suhtautua, en aio tutkimuksessa tuottaa, eikä se olisi mahdollistakaan. Tutkimukseni haluaa joka tapauksessa muistuttaa, että lehden ja ulkopuolisten toimijoiden suhteet eivät koskaan ole – ja ammattieettisestä näkökulmasta niiden ei tulekaan olla – itsestäänselvät ja vailla jännitteitä, vaan suhteiden luonnetta on jatkuvasti mietittävä.

## **1.1 Aikaisempi tutkimus**

Paikallislehtiä ja -lehdistöä on tutkittu varsin vähän. Esimerkiksi paikallislehdistöä kokonaisuutena ei ole Suomessa tutkittu (Ojajärvi 2014, 9). Paikallislehtitutkimus on painottunut lähinnä opinnäytetöihin (mm. Hämäläinen 2008, Junnila 2005, Kupiainen 2004, Nikkilä 2003, Peräsalo 2014, Pöllänen & Laitinen 1994, Rautio 1990). Tällaisissa yksittäisissä tutkimuksissa paikallislehteä on lähestytty tietyistä, kuten urheilujournalismin, lukijoiden tai vaikuttamisen, näkökulmista. Uusin paikallislehdistön historiakuvaus, jonka löysin, on vuodelta 1985. Siksi esimerkiksi tietoja paikallislehtien lukumääristä viimeisen kolmenkymmenen vuoden ajalta oli hankala saada selville.

Tuorein tutkimus lienee Sanna Ojajärven (2014) kirjoittama ja Viestinnän tutkimuskeskus CRC:n julkaisema tutkimusraportti suomalaisista paikallislehdistä. Raportti on tämän tutkimuksen kannalta keskeisessä osassa, sillä se tarjoaa tuoretta tietoa paikallislehden nykytilasta ja tulevaisuuden haasteista.

Tätä tutkimusta varten tutustuin tarkemmin kahteen tiedotusopin pro gradu -tutkielmaan. Joonas Fritze (2012) tutki pro gradu -tutkielmassaan paikallislehtien urheilutoimituksia. Fritze selvitti, minkälaista urheilujournalismia paikallislehdissä tehdään ja mitä on hyvä urheilujournalismi paikallislehtien urheilutoimittajien näkökulmasta. Toisin kuin Fritze keskityn tutkielmassani koko toimitukseen, en vain urheilutoimitukseen. Fritze kysyi urheilutoimittajilta heidän lähdesuhteistaan ja verkostoistaan, ja hyödynnän hänen päätelmiään näistä seikoista omassa tutkielmassani.

Tiina Tuominen (2012) haastatteli pro gradu -tutkielmassaan pirkanmaalaisten paikallislehtien päätoimittajia valottaakseen heidän työssään kohtaamia sisä- ja ulkopuolisia vaikutusyrityksiä. Tuominen selvitti muun muassa sitä, millaiset tahot pyrkivät vaikuttamaan paikallislehden sisältöön ja miten pyrkimykseen vastataan lehdessä. Tuomisen tutkielma on ollut kaiken kaikkiaan oiva lähtökohta ja viitepiste omalle tutkimukselleni.

Fritzen tutkielman löysin pro graduista ensimmäisenä, ja ensimmäisen lukukerran jälkeen oma tutkimusaiheeni sai lisäpontta. Fritzen (2012, 71) toteamus toimittajien ja lähteiden suhteesta, ”pienen piirin pyöriessä taitaa sittenkin olla parempi kuulua sisäpiiriin”, on pyörinyt ensilukemisesta lähtien mielessäni, ja se on palannut mieleeni kerta toisensa jälkeen milloin toimittajien kanssa keskustellessa, milloin kirjallisuutta lukiessani.

Tuomisen tutkielma on kuin oman työni sisartutkimus. Siihen tutustuttuani vakuutuin siitä, että tutkimusaiheeni on todella tutkimisen arvoinen, ja löin oman tutkielmani aiheen lukkoon. Tuominen ehdottaa tutkielmansa lopussa yhdeksi jatkotutkimuksen aiheeksi hänen toteuttamansa tapaista haastattelututkimusta, jossa kartoitettaisiin paikallislehtien toimittajien näkemyksiä aiheesta. Juuri tähän näkökulmaan minä tässä työssä tartun. Lisäksi peilaan omia empiirisiä havaintojani Tuomisen päätelmiin ja tutkimustuloksiin.

Paikallislehden etiikkaan liittyvät tutkimukset painottuvat nekin lähinnä opinnäytetöihin. Aleksii Pikkarainen (2012) selvitti omassa tutkielmassaan, miten paikallislehden toimittaja arkisessa työssään lähestyy ilmoittajista tehtäviä juttuja ja kirjoittaa journalistisesti kestäviä juttuja. Ulla Alakankaan ja Pertti Sillanpään (2011) toimittamassa, Pohjois-Pohjanmaan paikallislehtiä koskevan hankkeen kokoavassa teoksessa Sillanpää selvitti niitä haasteita, joihin paikallislehden toimittaja törmää, sekä sitä, millaisiin eettisiin kysymyksiin hän joutuu ottamaan kantaa. Hahmottelen tässä työssä kuvaa paikallislehdessä muun muassa näiden tutkimusten avulla.

## 1.2 Tutkimusasetelmasta ja omasta tutkijan positiosta

Tutkimukselliselta kannalta tällä työllä on kaksi vahvaa painopistettä. Nojaan ensinnäkin paikallislehdistöä koskevaan tutkimukseen ja toisekseen hyödynnän tutkimusta, joka kytkeytyy tutkimusongelmaani, toimittajien suhdeverkostoon. Viimeksi mainittuun syvennyn kolmelta suunnalta, eli käsittelemällä portinvartijateoriaa, journalistietiikkaa ja lähdesuhteita. Ne ovat työssäni erottamaton kolmikko ja luovat tutkimukselle teoriakehikon. Näistä kolmesta lähestymissuunnasta esiin nousevat teemat olivat esillä toimittajahaastatteluissa, minkä lisäksi ne jäsentävät haastattelujen analyysia. Kolmikosta portinvartijateorian ja journalistietiikan voi sanoa pohjustavan lähdesuhteita, oman tutkimukseni kannalta teoriamielessä merkittävintä puolta. Tutkimukseen valikoidut teemat ovat toisin sanoen olennainen osa tutkimusta, sillä niitä tarvitaan myös aineiston analyysissa. Siitä, miltä kantilta näihin tutkimuksiin paneudun, kerron lyhyesti seuraavassa alaluvussa ja tarkemmin kullekin lähestymissuunnalle osoitetussa luvussa.

Hyödynnän teemahaastatteluja saadakseni kuvan siitä, millainen paikallislehden toimittajien suhdeverkosto on ja millaisena he tuota verkostoa itse pitävät. Tutkin teemahaastatteluilla tuottamaani aineistoa tekemällä kytkeviä aikaisempaan tutkimukseen paikallislehdistöstä sekä tutkimukseen portinvartijateoriasta, etiikasta ja lähdesuhteista. Aineiston erittelyvaiheessa sovellan teemoittelua, mikä on laadullisia haastatteluja analysoitaessa tyyppillistä (Eskola & Vastamäki 2015, 43). Tukeudun analyysissa sosiaalispsykologian tutkijan Johanna Ruusuvuoren (2010, 12) esille nostamaan kolmivaiheisuuden peilaten viimeisessä analyysivaiheessa havaintojani tutkimuskirjallisuuteen.

Teen tätä pro gradu -tutkimusta lähtökohtaisesti tutkijana. Ideoin aiheen itse, eikä sitä esimerkiksi tarjottu minulle, joten aiheen työstämistä on ohjannut lähinnä oma mielenkiintoni aihetta kohtaan. On silti pidettävä mielessä, että olen myös osa tutkimuskohteeni työyhteisöä. Etenkin teemahaastatteluissa, siis haastatelllessani kollegojani, minun on nostettava tämä seikka pöydälle. Palaan tutkijan positioni pohdintaan aineiston tuottamisen yhteydessä.

### 1.3 Tutkimuksen rakenne

Karkeasti luonnehtien tutkimukseni koostuu kolmesta osasta: aiempaa tutkimusta hyödyntävästä osuudesta ja aineisto-osuudesta. Ensin mainittu osuus jakautuu niin ikään kahteen osioon, ja aineisto-osuudessa käsittelen omaa, teemahaastatteluista rakentuvaa tutkimustani.

Työ etenee siten, että taustoittavassa luvussa 2 valotan tutkimuksen ydinkäsitettä, paikallislehteä. Syvennyn paikallisjournalismiin, sen nykytilaan ja tulevaisuuden haasteisiin. Kerron myös tutkimuskohteestani Aamupostista paikallislehtenä ja tarkastelen yleisesti toimittajuutta paikallislehdessä.

Luku 3 pitää sisällään aikaisemmin mainitut kolme tutkimuksellista lähestymissuuntaa: portinvartijateorian, etiikan ja lähdesuhteet. Portinvartijateorian avulla hahmotan, millainen portinvartija paikallislehden toimittaja on. Journalismin etiikkaa käsittelen ensin yleisellä tasolla ja pohdin sen jälkeen paikallislehden toimittajan kohtaamia eettisiä ongelmia. Luvun 3 viimeisessä alaluvussa sukellan lähdesuhdeviidakkoon ja paneudun lähteiden käyttöön ja niihin liittyviin ongelmiin.

Luku 4 on tutkimusasetelmaluku, ja täsmennän siinä työni tutkimusongelman ja -kysymykset sekä esittelen tuottamani aineiston. Kuvaan tutkimuksen tekemiseni prosessia, joka alkoi teemahaastattelurungon muodostamisella, jatkui myöhemmin nauhoitettujen haastattelujen litteroinnilla ja päättyi saadun aineiston käsittelyyn ja erittelyyn. Valotan tarkasti, miten työskentelin aineiston kanssa ja miten sitä analysoin.

Kahdessa seuraavassa luvussa esitän analyysini tulokset. Raportoin havaintoni teema kerrallaan niin, että luvussa 5 tarkastelen Aamupostin arkea, toimittajien tehtäviä ja heidän ajatuksiaan etiikasta. Luvussa 6 setvin toimittajien lähdesuhteita. Erittelen haastateltavien piirtämiä suhdekaavioita ja syvennyn siihen, mitä sanottavaa toimittajilla on lähdesuhteistaan.

Luvussa 7 tiivistän kahdessa edellisessä luvussa esittämäni havainnot, vastaan tutkimuskysymyksiin sekä teen tulkintoja ja johtopäätöksiä. Niiden perusteella nostan esille asioita, joihin Aamupostin toimituksessa olisi mielestäni hyvä kiinnittää jatkossa huomiota.

Viimeisessä, luvussa 8 puntaroin tutkimukseni heikkouksia ja esitän jatkotutkimuksen aiheita.

## **2 Paikallislehti, paikallisuuden asiantuntija**

Tässä luvussa paneudun paikallislehdistöön: mikä on paikallislehti, miten ja miksi se on syntynyt ja mitkä sen ominaispiirteet ovat. Luon kuvaa siitä, mitä on hyvä paikallisjournalismi ja mitkä paikallislehden tehtävät ovat. Keskityn yhteen paikallislehden olennaiseen tehtävään, yhteisön ja kiinteyden ylläpitämiseen, ja siihen liittyvään lukijoiden ja lähteiden läheisyyteen. Kertaan, mistä paikallislehteä kritisoidaan ja miltä sen tulevaisuus 2010-luvun tilanteessa tarkasteltuna näyttää. Lopuksi pohdin sitä, millaista on olla toimittajana paikallislehdessä. Viimeiset alaluvut toimivat aasinsiltana seuraavaan, kolmanteen pääluukuun.

Alaluvuissa on osin päällekkäisyyksiä, sillä toisinaan oli hankala päättää, minkä alaotsikon alle sijoittaa mitäkin tietoa. Olen esimerkiksi tarkastellut paikallislehden kritiikittömyydestä saamaa palautetta kritiikin käsittelyn yhteydessä. Samaan aikaan paikallislehden saamat moitteet sen myönteisestä kirjoittelusta johtunevat lehden tarpeesta korostaa paikallista kiinteyttä ja yhteishenkeä. Tämä taas liittyy paikallislehden ja paikallisen yleisön väliseen suhteeseen. Olisin voinut tietenkin yhdistellä alaotsikkoja, mutta nähdäkseni lukeminen on mielekkäämpää, kun teksti on temaattisesti jäsenneltyä. Oleellista on, että kaikki, mitä koin tarpeelliseksi kertoa paikallislehdestä, on koottu käsillä olevaan lukuun, sijoittuupa se minkä alaotsikon alle tahansa.

### **2.1 Paikallislehti sanomalehtien joukossa**

Paikallislehti on vähintään kerran viikossa ilmestyvä tilattava maksullinen sanomalehti, jonka sisältö painottuu paikallisiin uutisiin sekä paikalliseen sisältöön ja ilmoituksiin painetussa ja sähköisessä muodossa (Sanomalehtien Liitto). Valtaosa paikallislehdistä ilmestyy 1–3 kertaa viikossa, mutta jotkut lehdet ilmestyvät jopa päivittäin (Jyrkiäinen 2012, 80). Paikallislehtien Liitto on määritellyt paikallislehdiksi sellaiset tilatut ja sitoutumattomat lehdet, jotka keskittyvät paikalliseen uutis- ja tiedonvälitykseen ja joiden varsinainen levikkialue on yleensä muutaman kunnan muodostama seutukunta (Kurunmäki 1995, 44).

Aallon, Santosen ja Kyllösen (1985, 14) mukaan paikallislehdelle voidaan erottaa viisi tuntomerkkiä. Ensinnäkin paikallislehti sisältää pääasiassa paikallista aineistoa. Näin ollen se

käsittelee levikkialueen yleisiä asioita. Lehden varsinaisena levikkialueena on muutama kunta tai yksi kunta tai kunnanosa. Lisäksi lehti leviää tilattuna, eikä se oman ilmoituksensa mukaan ole minkään poliittisen puolueen äänenkannattaja. Ojajärven (2014, 14) mukaan paikallislehdistön erottavat muusta sanomalehdistöstä sen tietyt ominaispiirteet: kirjava omistustausta, pieni ja maantieteellisesti tiivis levikkialue sekä siitä johtuen lähes henkilökohtainen suhde lukijoihin.

Tiedonvälityksen ja kansanvalistustyön tarpeet synnyttivät vanhimmat paikallislehdet 1800-luvun lopulla (Kurunmäki 1995, 44). Muuttunut yhteiskunta teki tarpeelliseksi yhä monipuolisemman tiedon saamisen. Lehtien perustamista edistivät myös maaseudun elinkeinoelämän vilkastuminen ja taloudellinen vaurastuminen. Kunnan toimintojen ja paikallisen elämän ylimalkaan vilkastuessa alkoi maaseudullakin olla paikallista tiedotettavaa aikaisempaa enemmän. Valtakunnallisten ajatusten levitessä paikallistasolle kunnat pyrkivät herättämään kuntalaisten kiinnostusta yleisten asioiden hoitoon. Näin alkoi esiintyä tarvetta myös asioiden taustojen selvittämiseen, eivätkö siihen tarkoitukseen enää riittäneet paikallista tiedonvälittäjän virkaa hoitaneet kirkon kuulutukset. (Aalto ym. 1985, 21.)

Paikallislehtien määrä Suomessa lisääntyi erityisesti 1950-luvulta 1990-luvulle. Vuonna 1984 paikallislehtiä ilmestyi peräti 180. (Aalto ym. 1985, 113.) 2000-luvulle tultaessa paikallislehtien määrä on hiljalleen laskenut lehtien yhdistymisen tai lakkauttamisen takia (Jyrkiäinen 2012, 67–68). Tuoreimman tiedon (syyskuu 2013) mukaan Sanomalehtien Liittoon kuuluvista 184 sanomalehdestä reilu 140 on paikallislehtiä (Sanomalehtien Liitto).

Paikallislehdistö on olennainen osa suomalaista mediakenttää. Esimerkiksi Keski-suomalainen Oy -konserniin kuuluvan Etelä-Suomen Media Oy:n 18 kaupunki- ja paikallislehteä tavoittavat 41 prosenttia Uudenmaan alueen kuluttajista. Luku on enemmän kuin mihin paperinen Helsingin Sanomat (39 %), levikiltään Suomen suurin tilattava sanomalehti, yltää samalla alueella. (KMT 2014.) Alueellinen ja valtakunnallinen journalismi eivät edes paikallisuuteen panostaessaan pysty kattamaan pienten paikkakuntien tapahtumia samalla tarkkuudella ja intensiteetillä kuin paikallislehti (Ojajärvi 2014, 7; Sanomalehtien Liitto).

Myös taloudellisesta näkökulmasta paikallislehdistö on merkittävä. Paikallislehtien yhteenlaskettu levikki on noin 30 prosenttia sanomalehdistön kokonaislevikistä (Jyrkiäinen 2012, 80).

Paikallislehtien yhteenlaskettu levikki ja liikevaihto käsittävät merkittävän osan ainakin joidenkin mediayhtiöiden tuotoista (Ojajärvi 2014, 10). Paikallislehtien markkinointia keskitetysti hoitavan

Suomen Paikallismediat Oy:n reilun 130 jäsenlehden levikki oli vuonna 2012 yhteensä reilu 700 000 kappaletta. Vertailun vuoksi Suomen suurimman sanomalehden Helsingin Sanomien levikki oli reilu 330 000 kappaletta. (Emt., 29–30, sit. Levikintarkastus 2012.)

Sanomalehdistön tulot muodostuvat tilausmaksuista sekä mainos- ja ilmoitustuloista (Jyrkiäinen 2012, 71). Vuonna 2013 Sanomalehtien Liiton jäsenlehtien tuottorakenne koostui vain hivenen enemmän levikkituotoista (54,6 %) kuin ilmoitustuotoista (46,4 %). (Sanomalehtien Liitto.) Ilmoitukset ovat tärkeitä niin paikallislehdelle kuin ilmoittajille: paikallislehdelle ne ovat olennainen osa tuottoa, ja paikallisille yrittäjille ja muille toimijoille ne tuovat näkyvyyttä, jota muualta ei yhtä tehokkaasti saa.

Paikallislehtijournalismi on paikallisuuden asiantuntija (Ojajärvi 2014, 34). Paikallislehden tyyliin kuuluu kertoa asioista, jotka eivät muun lehdistön uutiskynnystä ylitä. Maakuntalehdet olivat viestintäkentällä ennen paikallislehteä, joten paikallislehdistö on joutunut käyttämään tarjonnassa alempaa uutiskynnystä. Vähäpätöisinä pidettyjen paikallisten tapahtumien on oletettu kiinnostavan lukijoita. (Aalto ym. 1985, 178; Mikkola 1993, 29.) Ihmisläheisyys, niin sanotun pienen ihmisen puolesta puhuminen ja taloudellinen riippumattomuus on nostettu paikallislehden keskeisiksi ihanteiksi (Ojajärvi 2014, 66). Pientenkin, vähäpätöisten uutisten kertomisella voi olla kuitenkin suuri merkitys yhteisöllisyyden rakentamisessa. Paikallislehteä onkin luonnehdittu välttämättömäksi, vaikka se olisikin tylsä. Se tarjoaa tietoja ja aineistoa, jota paikkakunnan asioista kiinnostunut ei muualta saa. (Mm. Pietilä 1995, 29; Fritze 2012, 86.)

Joissakin paikallislehdissä julkaistaan paikallisten uutisten rinnalla myös koti- ja ulkomaan uutisia. Näin paikallislehdet ovat pyrkineet palvelemaan niitä lukijoita, jotka tilaavat paikallista lehteä ainoana lehtenä. (Aalto ym. 1985, 47.) Maailmanlaajuisten, valtakunnallisten ja alueellisten uutisten paikallistaminen on jokapäiväistä paikallislehdissä (Hämäläinen 1995, 91). Gassner (1995, 20) näkee, että valtakunnallisten uutisten julkaiseminen on paikallislehtien uusi valttikortti. Vaikka sähköiset viestimet ovat tässä seikassa paikallislehtiä nopeampia ja tehokkaampia, ne eivät pysty tulkitsemaan valtakunnallisia ja maailmanlaajuisia uutisia paikallisella tasolla tai osoittaa niiden paikallisia kytkentöjä. Paikalliset lehdet tarjoavat ihmisille mahdollisuuden ymmärtää kansainvälisiä ja valtakunnallisia tapahtumia oman kotiseudun näkökulmasta (ema., 23).

Vaikka osaan paikallislehdistä sisältyy koti- ja ulkomaan uutisia, lehtien luetuinta ainesta ovat paikalliset uutiset. Tämä kieli siitä, että oman alueen lehti pystyy kertomaan paikallisasioista

kattavammin ja tarkemmin kuin mikään muu media. (Sanomalehtien Liitto.) Paikallisaineisto on tilattavien alueellisten tai paikallisten lehtien ikiominta reviiriä. Se on näiden lehtien vahvuus, joka kumpuaa paikkakunnan ja sen asukkaiden tuntemuksesta. (Gassner 1995, 19.) Tältä kannalta paikallislehteä voi pitää jopa korvaamattomana.

Paikallislehti on 2010-luvullakin leimallisesti paikkakuntaan sidottu media. Etenkin suurimpien kaupunkien ulkopuolella paikallislehdet ovat saavuttaneet näkyvän aseman. Paikallislehden toimitus sijaitsee usein keskeisellä paikalla pääkadun varrella tai sen liepeillä, ja lehden toimittajat ovat tuttuja kasvoja paikkakunnan tapahtumissa. (Ojajärvi 2014, 8.) Lehtien määrä ei ainakaan toistaiseksi ole vähentynyt samassa suhteessa kuin kuntien. Tätä taustaa vasten on kiinnostava kysymys, miksi paikallislehdistö on jäänyt niin syrjään journalismintutkimuksen keskiöstä. Paikallislehdistöstä on koottu jo vuosikymmenten ajan markkinointitarkoitukseen tietoa, ja näiden tietojen perusteella mainostajille myydään ilmoitustilaa lehdissä. Paikallislehtien viikkotavoittavuus, lukemistarkkuus ja -kerrat, lehtien säilyttäminen sekä asema tietolähteenä voittavat menen tullen muiden sanomalehtityyppien vastaavat indikaattorit. (Ojajärvi 2014, 8.)

Paikallislehdellä on monilla paikkakunnilla pitkiin perinteisiin nojaava asema, joka liittyy paikallisen tiedon välittämiseen ja kotiseutuhengen nostattamiseen. Paikallislehdistön vahvuus on sitoutunut ja suhteellisen vakaa lukijakunta ja paikallinen sisältö. Lehdistön vakaus liittyy myös maakuntien ja pienten paikkakuntien väestön ikääntymiseen ja näiden ikääntyneiden lukijoiden uskollisuuteen. Juuri nämä piirteet tekevät paikallislehdistön asemasta erityisen. (Ojajärvi 2014, 8.) Näihin yhteishengen nostattamisen piirteisiin paneudun luvussa 2.3.

## **2.2 Hyvän paikallisjournalismin määritelmiä**

Tässä alaluvussa esitän aiempaan tutkimukseen nojautuen näkemyksiä siitä, mitä on hyvä paikallisjournalismi. Keskityn eritoten viestintätutkija Jyrki Pietilän (1995) hyvän paikallisjournalismin määrittelyihin, jotka sisältävät seitsemän piirrettä. Sitä ennen esitän saman alan tutkijan Risto Kuneliuksen (2003) yleisemmän määritelmän journalismista. Koska kriittisyys on tämän tutkimuksen kannalta keskeinen käsite, selvennän myös, mitä tarkoitan kriittisellä journalismilla.

Kunelius (2003, 21–25) määrittelee journalismin neljän määreen – ajankohtaisuus, faktapohjaisuus, edustavuus ja itsenäisyys – avulla. Ensinnäkin journalismi on siis ajankohtaista ja faktapohjaista joukkoviestintää. Nämä määreet ovat suhteellisia, mutta ajatus on, että journalismi kertoo siitä, mitä maailmassa tapahtuu tai on juuri tapahtunut. (Emt., 21.) Myös alan eettinen koodisto eli Journalistin ohjeet (2011) viittaa journalismin luonteeseen ajankohtaisen tosiasiatiedon raportoijana. Journalistin ohjeiden ensimmäisen kohdan mukaan lukijoilla on oikeus saada tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Lisäksi journalistilla on velvollisuus pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen.

Journalismi on Kuneliuksen (2003, 23) mukaan myös edustavaa ja itsenäistä. Tällä hän tarkoittaa sitä, että journalismi sekä edustaa suurta yleisöä että toimii itsenäisen, journalistisen harkinnan perusteella. Ensin mainittuun viittaa se, että journalismi edustaa lukijoita asettamalla päättäjiä ja muita julkisia toimijoita ja heidän puuhiaan yleisön nähtäväksi kaunistelematta. Samaan aikaan journalismi myös esittää meitä meille itsellemme raportoidessaan esimerkiksi mielipidekyselyistä. Itsenäisyydellä Kunelius puolestaan viittaa siihen, että journalistien ammattikunta pyrkii suojelemaan omia tuotoksiaan erilaisilta manipulointi- ja vaikutusyrityksiltä. Toimituksellinen työ ja harkinta takaavat journalistisesti tuotetun materiaalin luotettavuuden. (Emt., 23.) Jälkimmäiseen, eli journalismin itsenäisyyteen, viittaa myös Journalistin ohjeet (2011). Ohjeiden toisen kohdan mukaan tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein, eikä päätösvaltaa saa missään oloissa luovuttaa toimituksen ulkopuolisille. Journalistilla on oikeus ja velvollisuus torjua painostus tai houkuttelu, jolla yritetään ohjata, estää tai rajoittaa tiedonvälitystä.

Journalismin määreistä ajankohtaisuus ja faktapohjaisuus pätevät jäännöksettä myös paikallislehteen: se kertoo, mitä tietyllä paikkakunnalla tai -kunnilla on tapahtunut.

Ajankohtaisuuden suhteellisuus tulee kyseeseen etenkin siinä tapauksessa, jos paikallislehdellä ei ole ilmestymisalueellaan muita kilpailijoita. Tällöin lehdellä ei ole kiire julkaista uutisia, jotka se kilpailutilanteessa julkaisisi välittömästi. Esimerkiksi kaupunginvaltuustossa esillä olevat aiheet eivät vanhene kuin vasta seuraavaan valtuuston kokoukseen mennessä. Oman kokemukseni mukaan niin sanotun hilloamisen, eli juttujen julkaisun odotuttaminen, käsite on tuttu Aamupostissakin. Määreistä edustavuus ja itsenäisyys ovat kahta muuta määrettä ongelmallisempia. Paikallislehdessä juuri näiden määreiden toteutuminen horjuu helposti, jos toimijoiden puuhia kaunistellaan tai journalistinen harkinta on muualla kuin toimituksen neljän seinän sisällä. Näihin seikkoihin kiinnitän tässä tutkielmassa huomiota.

### 2.2.1 Jutun juju on paikallisuus

Hyvä journalismi voidaan nähdä paikallislehden menestymisen välttämättömäksi ehdoksi, kuten Pietilä (1995, 29) tekee. Tästä normatiivisesta näkökulmasta hyvä paikallisjournalismi on paljolti sitä, mitä hyvä journalismikin ylipäättäänkin. Paikallisjournalismissa jutun ydin on paikallisuudessa: juttu on oleellisella tavalla paikallinen (Fritze 2012, 98; Pietilä 1995, 29). Pietilä (emt.) erottaa seitsemän paikallisjournalismia erityisesti luonnehtivaa piirrettä. Hänestä (emt., 30–35) paikallisjournalismi on

1. rakentavan kriittistä,
2. omiin aisteihin uskova,
3. ihmisläheistä ja -keskeistä,
4. tarinankerronnan perinteestä ponnistavaa,
5. sekoitus omaa perinnettä ja vieraita tuulia
6. uusia näkökulmia sekä
7. vuorovaikutuksellista ja kaksisuuntaista.

Ensinnäkin hyvä paikallisjournalismi on siis *rakentavan kriittistä*. Suhteet eri sidosryhmiin ovat paikallisjournalismissa usein keskimääräistä polttavampia. Tasapaino kannustavuuden ja kotiseutuylpeyden sekä terveen journalistisen kriittisyyden välillä on paikallisjournalismin suurimpia haasteita. Toisekseen hyvää paikallisjournalismia tehdään *aistit* herkkinä. Hyvä paikallisjournalisti käyttää ammattimaisesti vakiintuneita lähteitä, kuten asiantuntijahaastatteluja ja asiakirjoja, mutta ei unohda omia aistejaan tai kokemuksiaankaan. Hyvä paikallisjournalismi on raportoivaa ja havainnoivaa. Se osaa myös kääntää vaikeaselkoisen ja kimurantin asian ymmärrettäväksi yleiskieleksi ja kertoo asioista *tavallisen ihmisen näkökulmasta*, kotoisasti. (Pietilä 1995, 30–34.)

Hyvän paikallisjournalismin ponnistaminen *tarinankerronnan perinteestä* koskee sekä sanallista että kuvallista esittämistä. Tähän liittyy se, että paikallisjournalismissa kannattaa välttää virallisen uutistoimiston nuottia. Paikallislehden on myös hyväksyttävää kirjoittaa kepeästi, lukijoita puhuttelevalla kielellä, eikä edes nykypäivän paikallisjournalistin ammatillisuuden nähdä olevan ristiriidassa tämän tavoitteen kanssa. Lisäksi hyvä paikallisjournalismi kunnioittaa *paikallisia perinteitä*. Se arvostaa paikallista kulttuuria ja historiaa ja antaa tämän kunnioituksen näkyä lehden

jutuissa. Toisaalta paikallisjournalismin tulee myös välittää lukijoiden tietoon *uusia tuulia* ilmestymisalueensa ulkopuolelta. (Pietilä 1995, 34.)

Paikallislehtiä on parjattu kaavamaisista, yhä uudelleen toistuvista jutuista. *Uusien näkökulmien* löytämisessä, jos missä, paikallisjournalismi punnitaan. Paikallislehdelle on luonteenomaista, että se törmää tuon tuosta aiheisiin, jotka toistuvat uudestaan ja uudestaan. Samaa aihetta käsitellessä ties monettako kertaa punnitaan toimituksen ideointikyky ja ammattitaito käsitellä tuttua asiaa uudesta näkökulmasta. (Emt., 34.) Lauri Muranen (1995, 106) esittääkin, että niin sanottua kissanristiäisjournalismia, eli toistuvista tapahtumista raportoimista, ei ole olemassakaan: on vain juttuja, joihin ei löydy tuoretta näkökulmaa. Paikallisjournalismin *vuorovaikutuksellisuuden* avainsana on puolestaan yleisönosasto. Lisäksi on tärkeää, että mahdollisimman monet ihmiset pääsevät sanomaan sanansa mitä erilaisimmissa jutuissa. (Pietilä 1995, 35.)

### 2.2.2 Kriittistä journalismia

Journalismin kriittisyyttä pidetään hyveenä sekä ammattikunnan sisällä että yhteiskunnassa laajemmin. Kriittisyyteen viittaa myös Journalistin ohjeet (2011), jonka mukaan toimittajien tulee suhtautua lähteisiinsä kriittisesti. Ohjeiden mukana toimittajan tulee tarkistaa saamansa tiedot mahdollisimman perusteellisesti.

Kriittisyyden voidaan ymmärtää tarkoittavan jutun niin sanottua lopullista journalistista tarkastelua, kuten viestintätutkija Heikki Kuutti (2012, 91) tekee. Kriittisen tarkastelun tehtävänä on varmistaa jutussa esiin tuotujen asioiden todenmukaisuus ja relevanttisuus. Esimerkiksi tutkivassa journalismissa on tärkeää näytön kerääminen jutussa esiin tuoduille, usein kiusallisille, yksityiskohdille. (Emt., 91.) Asioiden kriittinen tarkastelu edellyttää toimittajalta kykyä kyseenalaistaa asioita. Hän ei saa luottaa mihinkään tietoon varmistamatta niiden paikkansapitävyyttä. Kriittinen toimittaja tuntee tutkimansa asian perin pohjin. Hankkimiensa tietojen pohjalta hän rakentaa juttunsa riippumatta sen kohteiden tai lähteiden tahdosta. (Kuutti 2002, 30.)

Journalismintutkija Kari Koljosen (2008, 26) mukaan paikallistoimittajien parissa kriittisyys ymmärretään samalla tavalla kuin se ymmärretään alan yleisissä ihanteissa: kriittinen journalisti on

analyttinen, perusteellinen ja tarjoaa useita näkökulmia. Paikallistoimittajat pitävät kriittisyyttä käytännössä *hyvän* synonyyminä. Kriittisyyden voi jakaa kolmeen kohtaan. Ensinnäkin kriittinen toimittaja käyttää lähteitä monipuolisesti. Toisekseen lehti ei voi olla riippuvainen sidosryhmistä tai suostua ulkopuolisiin painostusyrityksiin. Kolmanneksi kriittisyys on yhtä kuin yhteiskunnallisen vallan vahtikoiran tehtävän toteuttamista. (Emt., 26.)

Vaikka mediaa kutsutaan vallan vahtikoiraksi, kriittisyys ei ole journalismissa itsestäänselvyys. Kaikki journalismi ei kuitenkaan ole kriittistä, eikä sen tarvitsekaan olla. Kritiikitöntä journalismia voivat olla esimerkiksi henkilökuvat, tapahtumapuffit ja pelkkään nopeaan tiedonvälittämiseen keskittyvät uutisraportit. Erityistä tarvetta kriittisyyteen on kuitenkin sellaisessa journalismissa, jossa tutkitaan kiusallisiksi koettuja asioita tai asioita, jotka jostakin muusta syystä halutaan pitää poissa julkisesta keskustelusta. (Huhtaniska 2011, 10.)

Käytännön toimitustyössä kriittisyys on osoittautunut valikoivaksi (Kuutti 2012, 213). Esimerkiksi viestintätutkija Ari Heinosen (1995) tutkimukseen vastanneista reilusta 500 journalistista enemmistö katsoi, että uutisjournalismi ei ole kriittistä (emt., 104). Väitteen voi kohdistaa erityisesti paikallislehdistöön. Eri paikallislehtitutkimuksissa, joissa on haastateltu paikallislehden toimittajia (mm. Fritze 2012; Sillanpää 2011), on todettu, että paikallisjournalismi ei juurikaan pyri tai yrityksistään huolimatta kykene kriittisyyteen. ”Eihän täällä nyt kriittinen voi olla”, naurahti eräs kollegani, kun kysyin taannoin töissä ohimennen, voiko paikallislehdessä kirjoittaa kriittisesti. Kiltteyttä ja kritiikittömyyttä onkin luonnehdittu yhdeksi paikallislehden luonteenpiirteeksi. Käsittelen piirrettä enemmän luvussa 2.4.

## **2.3 Paikallislehden tehtävät**

Paikallislehdistöön kohdistetaan eri tahoilta monenlaisia odotuksia. Yhtä lailla kuin journalismin ylipäätään paikallislehdistön tehtävä on huolehtia tiedonvälityksestä (ks. esim. Aalto ym. 1985; Kurunmäki 1995, 47; Sillanpää 2011, 46). Sen tiedonvälitys on ennen kaikkea paikallista ja kattaa paikallisten uutisten ja ilmoitusten välittämisen. Tämän lisäksi paikallislehden tehtäviin luetaan erityisesti paikallisen yhteishengen luominen ja identiteetin rakentaminen sekä paikkakunnan puolesta puhuminen (esim. Aalto ym. 1985; Ojajärvi 2014; Sillanpää 2011, 47). Usein myös mainitaan, että lehti toimii ilmoitus- ja mainosvälineenä, edistää elinkeinoelämää ja erilaisia

harrastustoimintoja (Kurunmäki 1995, 47). Paikallislehtien on nähty toimivan vapaan keskustelun ja mielipiteiden vaihdon foorumina paikallisen poliittisen ja muun kansalaistoiminnan vireyttäjinä sekä yhteiskunnallisen vallankäytön valvojina. (Aalto ym. 1985, 177.)

Tiedotusopin pro gradu -tutkielman aiheesta tehneen Marjatta Raution (1990, 19) mukaan paikallislehdellä on viisi eri tehtävää: tiedotus-, foorumi-, vaikuttamis- ja tulkinta-, taloudellinen sekä viihdetehtävä. Hänen mukaansa paikallislehti ensinnäkin levittää yhteisön toimintaa koskevaa tietoa aineistoa. Toisekseen lehti tuo esille erilaisia mielipiteitä ja ratkaisuvaihtoehtoja lähinnä paikallisissa kysymyksissä, eli toimii mielipiteiden vaihdon ja keskustelun kanavana. Kolmanneksi paikallislehti tulkitsee tapahtumia oman seudun näkökulmasta sekä opastaa ja aktivoi keskustelua. Paikallislehti toimii myös ilmoitusvälineenä elinkeinoelämän markkinoiden laajentajana ja tuottaa voittoa omistajalleen. Lisäksi paikallislehti tarjoaa viihdyttävää aineistoa. (Emt., 19.)

Eri esitysten pohjalta paikallislehden tehtäviksi voi tiivistää seuraavat neljä tehtävää:

1. tiedonvälitys,
2. keskustelualusta,
3. vallan vahtikoira ja
4. sosiaalinen tehtävä

Seuraavaksi käyn kohta kohdalta tarkemmin läpi ne tehtävät, joita paikallislehden on nähty hoitavan. Viimeiseen kohtaan, sosiaalisiin tehtäviin, lukeutuvat muun muassa paikallisen yhteishengen luominen ja identiteetin rakentaminen. Se on yksi tärkeimmistä, jollei jopa tärkein, paikallislehden tehtävistä. Annan painoarvoa kyseiselle tehtävälle, sillä siihen liittyy seikkoja, jotka ovat olennaisia tämän tutkimuksen kannalta. Yhteishengen luomista selvitetessä on nimittäin olennaista tuoda esille paikallislehden ja sen lukijoiden läheiseksi todettu suhde. Koska tutkin tässä tutkielmassa paikallislehden toimittajien ja paikallisten toimijoiden ilmeisen läheistä suhdetta, neljänteen tehtävään on syytä paneutua muita tehtäviä perusteellisemmin.

En ota vielä kantaa siihen, päteekö edellä mainittu tehtävälista Aamupostista puhuttaessa, sillä tämän valottaminen on työni empiirinen tehtävä. Tehtävälista on koottu aikaisemmin tehtyjen tutkimusten ja eri tutkijoiden näkemysten perusteella. Kysyin teemahaastattelussa Aamupostin toimittajilta, mitä tehtäviä heidän mielestään Aamupostilla on. Palaan saamiini vastauksiin tulosten tarkasteluluvussa.

### *Arkielämän tiedottaja*

Ojajärven (2014, 15) mielestä paikallislehden journalistisista tehtävistä keskeisin on ihmisläheinen tiedonvälitys. Paikallislehti on nähty aktiivisena toimijana, joka pystyy sekä tuomaan yleisellä tasolla esiin yksittäisten ihmisten välisiä kiistoja että toimimaan välittäjänä kansalaisten ja kaupungin tai kunnan viranomaisten välillä (emt., 65). Toimittajan rooli paikallisen mielipiteen kanavana on heijastaa yleistä mielipidettä (Heinonen 1995, 98). Ihannetapauksessa paikallislehti on arkielämän tiennäyttävä. Tätä tehtäväänsä lehti täyttää tuottamalla palveluinformaatiota: sääennusteita, kuluttajavihjeitä, puutarhanhoitovinkkejä sekä tietoa esimerkiksi yleisötilaisuuksista ja virastojen aukioloajoista. Toisin kuin monet toimittajat, lukijat pitävät lukijatutkimusten mukaan tällaisia aiheita suuressa arvossa. (Gassner 1995, 20.)

Paikalliset uutiset ovat Ojajärven (2014) mukaan lukijoilleen tärkeitä. Paikallisten uutisten perusteella tehdään yksittäisen ihmisen kannalta keskeisiä, esimerkiksi lasten koulutukseen tai päivähoitoon liittyviä, valintoja. Parhaimmillaan paikallinen julkisuus toimii jopa eräänlaisena vastajulkisuutena valtamedialle. (Ojajärvi 2014, 15.) Paikallisaineisto tarjoaa paikallisille tahoille – kunnanjohtajille, yhdistysten luottamushenkilöille, juhlapäivien viettäjäille ja niin edelleen – mahdollisuuden heidän sosiaalisen asemansa mukaiseen esiintymiseen (Gassner 1995, 19). Paikallislehti on myös tärkeä paikallisten yritysten ja yhteisöjen tiedotus- ja ilmoituskanava (Sillanpää 2011, 47).

### *Keskustelun kokoaja*

Paikallislehti on paikallinen keskustelufoorumi ja muualle muuttaneille yhdysside (Sillanpää 2011, 47). Paikallislehdillä on, ainakin ihannetilanteessa, keskeinen rooli kaupungin päätöksentekoa sekä vaikutusvaltaisten yrittäjien ja kansalaisten keskusteluja yhteen kokoavana keskustelualustana (Ojajärvi 2014, 66). Valpas paikallislehti voi auttaa yhteisöä tunnistamaan yhteiskunnassa käynnissä olevia keskusteluja ja näin helpottaa yksilöiden ja yhteisöjen asemoitumista kaikkia koskeviin muutoksiin (emt., 55). Paikallislehti nähdään usein yhteiskunnallisen keskustelun välineenä ja kaksisuuntaisena kanavana yhteisön sisäisten ryhmien ja paikallisen ja ulkopuolisen yhteisön välillä (Rautio 1990, 17).

Vaikka paikallislehti puhuu edelleen paikallisen yhteisön puolesta, sen on väitetty muodostavan myös entistä selvemmin foorumin erilaisille arvokeskusteluille ja näkökulmille (Ojajärvi 2014, 15).

Näin paikallisaineisto heijastelee myös paikallisyhteisön arvoja ja normeja (Gassner 1995, 19; Sillanpää 2011, 46). Paikallisen yhteisön sisäinen väline on yleensä luonteva kenttä monille merkittäville keskusteluille, jotka luovat taustaa kansallisen median aiheille (Nikkanen 2002, 84).

### *Vallan vahtikoira*

Kunnalla on roolinsa paikallisen elämän rakenteiden pystyttäjänä. Paikallislehden ja sen toimittajien rooliin taas kuuluu tarkkailla ja tiedottaa kunnan kyvystä pitää noita rakenteita yllä. (Korpela 1995, 102.) Lehden tulee valvoa ja kontrolloida valtaapitäviä. Paikallislehdelle katsotaan kuuluvan myös tulkinta, kommentointi ja kannanmäärittely yhteiskunnallisiin tapahtumiin. (Rautio 1990, 17.) Seuraamalla päätöksentekoa paikallislehdet kiinnittävät lukijan osaksi paikallisyhteisöä, edesauttavat osallisuutta ja herättävät keskustelua. (Ojajärvi 2014, 56.)

Paikallislehden onnistuminen paikallisen päätöksenteon ja elinkeinoelämän vallankäyttäjien kriittikkona perustuu ammattimaisuuteen, ja valpas paikallislehden toimittaja puuttuu havaitsemiinsa epäkohtiin. Käytännössä paikallislehden rahkeet tuoda näkyväksi päätöksenteon perusteita ovat paikkakuntakohtaisia, sillä vallan vahtikoiran tehtävää tärkeämpää on usein puhua paikkakunnan puolesta. Tämä tehtävä voi paikallislehden ihanteiden mukaan ainakin joissakin tilanteissa ajaa valtaapitävien valvonnan ohi. (Ojajärvi 2014, 65.)

Vahtikoiran rooli on nähty käytännössä mahdolliseksi vain tilanteessa, jossa media voi toimia riippumattomana taloudellisesta ja poliittisesta painostuksesta (Kuutti 2012, 213). Paikallislehden rooli vallan vahtikoirana jakaakin tutkijapiireissä mielipiteitä. Esimerkiksi Fritze (2012) toteaa tutkimuksessaan, että paikallisjournalismin tehtävä ei ole toimia valtaa pitävien valvojana. Koska vahtikoiran roolista on mainittu useassa muussa tutkimuksessa, nostan sen esille myös tässä tutkimuksessa. Oman työkokemukseni perusteella koen, että vahtikoirana toimiminen on yksi paikallislehden tehtävistä. Teemahaastatteluissani selvitin, mitä mieltä kollegani Aamupostissa asiasta ovat.

### *Lähellä lukijaa*

”Meidän paikkakunta” rakentuu raportoimalla paikallisesta päätöksenteosta, elinkeinoelämästä ja elämänmenosta, kokoamalla julkisen paikallisyhteisön sekä edesauttamalla eri toimijoiden välistä julkista keskustelua (Ojajärvi 2014, 46–47). Tällainen paikallisaineisto synnyttää kotiseututunnetta

ja tyydyttää ihmisen perusturvallisuuden tarvetta (Gassner 1995, 19). Paikallislehden uutinen sisältää tietyn paikkakunnan asukkaille tärkeäksi arvioituja rakennusaineita ja linkkejä paikalliseen maaperään. Olennaisempaa kuin puhtaaseen uutiseen pyrkiminen paikallisuutisessa on se, että se sisältää taustoitusta, uutiskommentin tai mielipiteitä. (Hämäläinen 1995, 90.) Niukkimatkaan rikos- tai onnettomuus uutiset eivät jätä lukijoita ulkopuolelle, sillä niiden voi olettaa koskettavan ainakin välillisesti lähes kaikkia paikkakunnalla asuvia. Sama pätee urheilu-uutisiin ja -tuloksiin: osallistujien joukosta löytyy usein joku lähipiiristä tai vähintään tutun tuttu. (Ojajärvi 2014, 50–51.)

Me-henkeä ja paikallisylypeyttä nostattavat jutut, joissa esitellään esimerkiksi uusia yrittäjiä ja paikkakunnalla asuvia tai vieraita julkisuuden henkilöitä. Paikallislehdissä käydään suorita keskusteluja paikkakunnalle tyypillisistä piirteistä ja paikkakunnan suhteesta naapurikuntiin. Lisäksi lehdissä neuvotellaan paikallisyhteisön sisäisistä järjestyksistä ja eronteista. Jutuissa voidaan rakentaa yhteistä arvopohjaa tekemällä eroja meidän ja muiden välille. Jutuilla, joissa paikallisuus asetetaan historialliseen kontekstiin, on olennainen rooli paikkakunnalle kuulumisen tunnetta rakennettaessa. Tällaisissa jutuissa keskustellaan usein hieman sisänpäin lämpiävästi paikkakunnan ominaispiirteistä. Keskustelut ovat tärkeitä yhteisön kiinteyden ja paikallisidentiteetin rakentamisen näkökulmista. (Ojajärvi 2014, 52–53.) Me-henkeä lukijoiden ja lehden välille yritetään usein luoda myös kielellisillä valinnoilla, esimerkiksi paikallisella murteella (Hämäläinen 1995, 91).

Nähdäkseni ei ole liioiteltua Fritzen (2012, 86) tapaan väittää, että mikään muu lehti ei pääse niin lähelle lukijaansa kuin paikallislehti. Paikallislehden lukijasuhde on kiinteä, läheinen ja henkilökohtainen (Ojajärvi 2014, 8). Alue- ja maakuntalehtien samoista aiheista kertoviin uutisiin verrattuna paikallislehden tehtävä on tuoda uutinen asiasisältöineen lähelle yleisöään (Hämäläinen 1995, 91). Markkinointitarkoituksiin tehdyissä lukijatutkimuksissa on tuotu esille, että paikallislehtien lukijat ovat keskimääräistä sitoutuneempia. Paikallislehti esimerkiksi luetaan kannesta kanteen ja siihen palataan yhä uudestaan. (Ojajärvi 2014, 15.) Sitä pidetään myös sosiaalisen vuorovaikutuksen tilana, koska lehti kokoo paikallisia asukkaita ympärilleen sekä konkreettisesti että abstraktissa mielessä (emt., 71). Nostalgisen, pienelle paikkakunnalle kiinnittymisen sijaan muistot voivat olla myös kielteisiä: milloin paikallislehden koetaan kulkevat kauppiaiden talutusnuorassa ja milloin lehden sisältöä pidetään muuten vain luokattomana (Ojajärvi 2014, 8). Oli miten oli, paikallislehti herättää tunteita ja mielipiteitä.

Paikallislehti on lähellä lukijaa myös esittämällä lukijat lehden sivuilla (mm. Ojajärvi 2014, 43; Hämäläinen 1995, 93). Ojajärven (2014, 43) tutkimuksessa mukana olleet paikallislehdet antoivat tavalla tai toisella äänen ensisijaisesti paikallisille asukkaille. Peräti kaksi kolmasosaa tutkittujen juttujen toimijoista oli paikallisia asukkaita tai yhdistyksiä. Toisen keskeisen toimijaryhmän muodostivat päätöksentekijät, eli kunnan virkamiehet ja poliitikot. Lukijat puskevat itsensä lehteen usein myös kysymättä. Korpela (1995, 102–103) muistuttaa kaikille paikkakunnille tyypillisistä puurtajista, joilla on vireillä yksi sun toinen tapahtuma tai aloite – ja jotka kiikuttavat toimitukselle puffeja näistä kaikista.

Lähellä oleminen näkyy myös paikallislehden läheisinä väleinä muihin paikallisiin toimijoihin kuin lukijoihin – jopa niin läheisinä, että lehden on ajateltu jopa palvelevan lukijoiden sijaan näitä muita toimijoita (Fritze 2012, 86). Juuri tästä paikallislehden piirteestä olen kiinnostunut tässä tutkimuksessa. Läheinen suhde paikallisiin toimijoihin on kuulunut paikallislehdistön luonteeseen sen alkuaajoista lähtien. On ollut melko tavallista, että paikallislehtiyrittäjien kumppaneina on ollut liikemiehiä, pankinjohtajia tai kauppiaita, jotka ovat lähteneet osakkaiksi lehtiyrityksiin. (Kurunmäki 1995, 45.) Paikallislehtien taustayhdistyksinä ovat vaikuttaneet paikalliset kotiseutu- ja museohankkeet, Lions-klubit, urheiluseurat ja toimihenkilökerhot (Aalto ym. 1985, 129). Nämä sidokset vaikuttavat eri tavoin myös paikallislehden toimittajiin ja heidän työskentelyynsä.

Vaikka paikallislehtien levikit ovat painuneet laskuun, lasku on ollut loivempi kuin muilla lehtiryhmillä. Selitystä on haettu muun muassa paikallisten yritysten ja yhteisöjen merkittävällä roolilla paikallislehtien ilmoitusmyynnistä. (Ojajärvi 2014, 29.) Ojajärven (emt., 8) mielestä kuntaliitosten myötä kauemmas karvaavan palvelu- ja päätöksentekorakenteen vuoksi paikallislehtien merkityksen paikallisen identiteetin ja yhteisökiinteyden kannalta voi olettaa jopa kasvavan. Myös Gassner (1995, 19) uskoo, että paikallislehden tehtävä kotiseututunteen herättäjänä kasvattaa tulevaisuudessa merkitystään.

## **2.4 Haasteet ja tulevaisuus**

Paikallislehtiä on moitittu kritiikkittömyydestä. Paikallislehti ja kriittisyys on ollut tapana nähdä jopa toistensa vastakohtina (esim. Aalto ym. 1985; Korpela 1995, 102; Ojajärvi 2014, 15).

Paikallislehdessä korostuvat myönteiset, sovittelevat ainekset. Lehden liikeyrityseriaatteen

kannalta yhteisön kiinteyden säilyttäminen on ollut aina tavoiteltava päämäärä, joka näyttää takaavan yrityksen jatkuvuuden. Paikallislehdet toimivat yleensä niin pienellä alueella, että kääntyminen korostetusti palvelemaan vain osaa väestöstä ja alueen ristiriitojen lietsominen karkottaisi osan mahdollisesta lukijakunnasta ja vaarantaisi lehden menestyksen. Tarve korostaa paikallista kiinteyttä ja yhteishenkeä on väistämättä ollut ristiriidassa niiden odotusten kanssa, että lehden tulisi rohkaista vapaata keskustelua ja mielipiteiden vaihtoa sekä valvoa yhteiskunnallista vallankäyttöä. Lehtiä on myös kuvailtu hampaattomiksi ja sisäänlämpiäviksi, jos niiden on arvioitu laiminlyöneen mielipidetöhtävänsä. (Aalto ym. 1985, 180.)

Tutkimukselliselta kannalta tärkeää on myös elinkeinoelämän, päätöksenteon ja paikallisjournalismin välisten kytkösten havaitseminen ja näkyväksi tekeminen. Paikallislehdelle on ollut kautta aikain luonteenomaista, että lehden johdolla ja toimittajilla on paljon kontakteja päättäjiin ja tietolähteisiin. Paikallislehden sisältöön kohdistuneita sananvapauden rajoittamistoimenpiteitä voi tulla toimitukseen omistajien, ilmoittajien, lukijoiden ja tietolähteiden tahoilta. Usein tietolähteet edustavat samalla paikallisia vallanpitäjiä, ja eri painostusryhmät tai henkilöt yrittävät vaikuttaa toimituksen ratkaisuihin. (Aalto ym. 1985, 182.) Paikallislehtien riippumattomuutta keskeisistä päättäjistä ja etenkin elinkeinoelämän vaikuttajista onkin epäilty, sillä taloudellisesta näkökulmasta tarkasteltuna paikallislehdistö on erityisen riippuvainen paikallisista ilmoittajistaan. (Ojajärvi 2014, 64.) Riippumattomuuden ja läheisten toimijasuhteiden samanaikainen toteuttaminen paikallisjournalismissa on jatkuvaa tasapainoilua eri intressitahojen välillä. Journalistinen ammattietiikka kuitenkin edellyttää riippumattomuutta paikallisista virkamiehistä, yrittäjistä ja lehtien tilaajista. (Ojajärvi 2014, 85.) Palaan tähän näkökulmaan työni kolmannessa pääluvussa.

Entä tulevaisuus? Tänä päivänä paikallislehdistö on murroksessa. Siihen kohdistuu samoja paineita ja muutoksia, jotka koskevat koko printtijournalismia. Omistus keskittyy, omistajat vaativat enemmän tuottoa, kilpailu lukijoiden ajankäytöstä käy kovana ja uudet digitaaliset julkaisukanavat haastavat lehtiä. (Ks. esim. Ojajärvi 2014, 9; Tiitinen 2011, 25.) Paikallislehdet etsivätkin parhaillaan kuumeisesti selviytymisratkaisuja tilanteessa, jossa kilpailu markkinoista on kiristynyt, lukijoiden lukemistottumukset ovat muuttuneet, ja resursseja työn tekemiseen on yhä vähemmän (Ojajärvi 2014, 11).

Median murros on liitetty paljon teknologiseen kehitykseen ja lukijoiden muuttuneisiin tapoihin käyttää mediaa (Ojajärvi 2014, 11). Kun monet valtalehdet pyörittävät sisältöjään taitavasti

verkossa ja eri sovelluksissa, moni paikallislehti opettelee vasta verkkouutisoinnin alkeita. Suuri osa paikallislehdistä suhtautuu verkkoon kuin välttämättömään pahaan. Jos paikallislehdet mielivät vastata mediakilpailuun, tulisi niiden nähdäkseni kehittää verkkolehteä. Tulevaisuuden paikallislehti on suurella todennäköisyydellä tuote, joka yhdistää nettiä ja paperia (Tiitinen 2011, 28–31). Paikallislehtien uskollisimmat lukijat, yli 60-vuotiaat, eivät vielä ole verkon suurkuluttajia. Tämän ja journalismin käynnissä olevan murroksen perusteella ei ole mitään syytä olettaa, että paikallislehti enää kovin pitkään voisi sinnitellä viestintäteknologisen kehityksen ulkopuolella. (Ojajärvi 2014, 87.) Tällä hetkellä paikallislehden yleisin sähköinen muoto on edelleen joko lehden verkkosivuilla esitetty kokoelma painetun lehden uutisotsikoita tai maksullinen näköislehti (emt., 69).

Vaikka paikallislehden on kehuttu olevan olennainen osa suomalaista mediamaisemaa, yksittäinen paikallislehti on lopulta hyvin pieni toimija mediakentällä. Mediakilpailun kiristyminen on näkynyt paikallislehtiomistuksen keskittymisenä, ja yhä useampi paikallislehti on päätenyt yksityis- ja säätiöomistuksesta osaksi suurten mediakonsernien lehtiketjuja. (Ojajärvi 2014, 7–8.) Lukijan näkökulmasta hampaaton journalismi ei ole kiinnostava, eikä se myöskään ole taloudellisessa kilpajuoksussa menestymään pyrkivien mediatalojen kannalta kiinnostava (Niemelä 2002, 92). Paikallislehti on 2010-luvulla aiempaakin selvemmin liiketoimintaa, eikä lehden ilmestymisen perusteluksi enää riitä paikallishengen nostattaminen tai paikallisten uutistapahtumien raportointi. Konsernit voivat painopistealueitaan terävöittäessään myydä koko paikallislehtipaketkinsa kilpailevalle konsernille. (Ojajärvi 2014, 16, 31.) Mediatyhtiöiden näkökulmasta yksittäisellä paikallislehdellä tuskin on suurta painoarvoa. Tähän mennessä konserniomistus on näkynyt paikallislehdistössä lähinnä painettujen lehtien ulkoasujen yhtenäistymisenä ja yhtenäisinä verkkolehti-ilmeinä. (Emt., 32–33.)

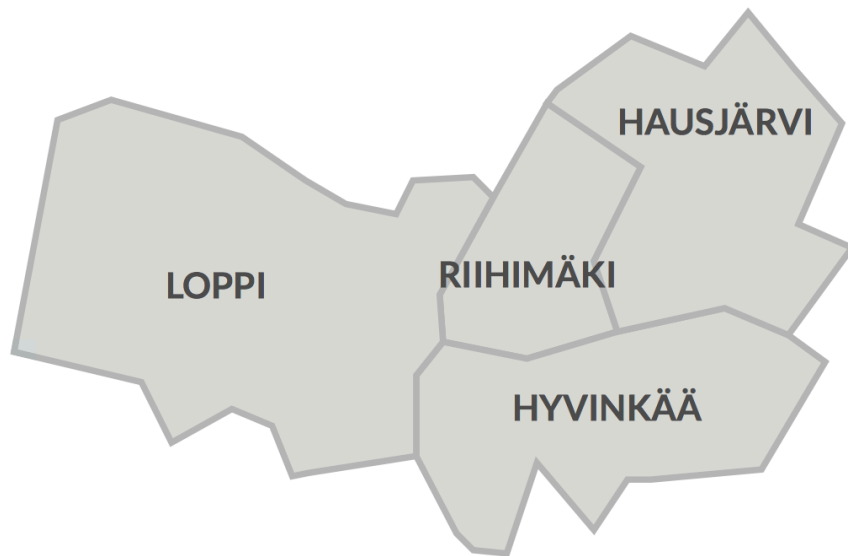
Paikallislehti elää samaa murrosta kuin muukin media. Samalla paikallislehti on silti ainakin kahdella tavalla erityinen media. Ensinnäkin se on ainoa media, joka on pitkäjänteisesti pystynyt kiinnittämään lukijakuntansa paikallisiin sisältöihin. Toisekseen siitä tekee erityisen se, että lehden sisältöä ei alueellinen, maakunnallinen tai valtakunnallinen media voi korvata. (Ojajärvi 2014, 79–80.) Vaikka paikallislehti pääsee harvoin hallitsevaan asemaan tiedonvälityksessä, sen ei tarvitse jäädä uutiskilvassa alue- tai maakuntalehden jalkoihin. Päinvastoin, paikallinen lehti voi käyttää muita enemmän palstatilaa alueensa tapahtumien ja uutisten taustoitukselle. (Hämäläinen 1995, 90.) Kontrastina globaalille uutisvirralle korostuu lokaali, ihmistä lähellä oleva mediamaisema (Tiitinen 2011, 26). Koska paikallislehdet ovat paikallisuuden asiantuntijoita, niille on vaikea löytää

sisällöllisiä kilpailijoita. Paikallislehti näyttääkin mediakentän kokonaisuudessa olevan edelleen suhteellisen vahvoilla. (Ojajärvi 2014, 78.)

Satavuotinen historia on vakiinnuttanut paikallislehden keskeisen roolin ilmestymispaikkakunnallaan. Paikallislehden on kuitenkin kiristyvässä kilpailussa lunastettava yhä uudestaan paikkansa lukijoiden arjessa. (Ojajärvi 2014, 14.) Mediakilpailussa mukana pysyminen edellyttää myös sekä vakiintuneiden lukijoiden että potentiaalisten uusien lukijoiden puhuttelua (emt., 8). Vaikka paikallislehden lukijasuhdetta pidetään läheisenä, samaan aikaan lukijat ovat kaukana: tilaajat ikääntyvät ja uusia tilaajia, nuoria ja uuspaikkakuntalaisia, on hankala tavoittaa (emt., 68, 80). Laskeva levikkikehitys, ilmoitustuottojen väheneminen, omistuksen keskittyminen ja entisestään kovenevat tulostavoitteet pakottavat miettimään sekä lehden yleisösuhdetta että ansaintalogiikkaa. Levikkikehitys tuskin enää kääntyy nousuun. Tiedonvälitystehtävän asianmukainen hoitaminen ei nykyisessä mediakilpailussa enää riitä paikallislehtien olemassaolon perusteluksi. (Emt., 34, 82.) Tulevaisuuden keskeinen kysymys onkin, ovatko paikallislehden nykyiset ja potentiaaliset lukijat yhtä mieltä paikallistason uutisoinnin merkityksellisyydestä ja onnistuuko lehti tavoittamaan lukijat myös tavalla, joka hyödyttää sitä liiketaloudellisesti. (Ojajärvi 2014, 12.)

## **2.5 Aamuposti paikallislehtenä**

Tämän työn keskiössä oleva Aamuposti on Hyvinkään, Riihimäen, Hausjärven ja Lopen alueen tilattu sanomalehti (kuva 1). Lehden mediatietojen mukaan sen päätehtävänä on olla läsnä paikallisten ihmisten arjessa: kertoa paikalliset uutiset ensimmäisenä sekä synnyttää keskustelua ja vuorovaikutusta ihmisten välillä. Lehti mainostaa itseään alueensa ylivoimaisesti tärkeimpänä tiedonvälittäjänä. (Aamupostin mediatiedot 2016.) Väite tuskin on tuulesta temmattu, sillä alueella ei ilmesty muita paikallis- tai edes maakuntalehteä. Aamupostin roolista johtavana paikallisena tiedonvälittäjänä kertonee sen tunnuslause ”Alueensa ykkönen – lähellä ja paljon enemmän”. Aamupostin toimituksessa Hyvinkäällä työskentelevät päätoimittaja, uutispäällikkö, uutis- ja urheilutoimittajat sekä valokuvaaja. Utistoitimitukseen kuuluu 12 toimittajaa ja urheilutoimitukseen 2 toimittajaa. (Aamuposti.fi.)



**Kuva 1: Hyvinkää–Riihimäki–Hausjärvi–Loppi-alue.**

Aamuposti ilmestyy seitsemän kertaa viikossa. Tilattavana sen saa kotiinsa maanantaista lauantaihin. Sunnuntaisin lehti jaetaan kaikkiin alueen talouksiin. Lehti tavoittaa printtilehdellä ja verkossa yhteensä 47 000 eri lukijaa. Sen levikki on maanantaista lauantaihin vajaa 18 000 kappaletta ja sunnuntaisin peittojaketelussa 52 500 kappaletta. (Aamupostin mediatiedot 2016.) Aamupostilla on kaksi erilaista painosta, yksi hyvinkääläis- ja toinen riihimäkeläispainotuksella (Jyrkiäinen 2012, 81). Lehden peittoprosentti sen markkina-alueella on 42 prosenttia (KMT 2014). Koko levikkialueella asuu yhteensä noin 93 000 asukasta. Heistä suurin osa asuu Hyvinkäällä (46 500 asukasta) ja vajaa kolmannes Riihimäellä (29 000). Hausjärvellä asuu noin 8 700 ja Lopella 8 100 asukasta. (Väestörekisterikeskus 2016.)

Aamuposti on tyypillinen esimerkki median murroksessa kamppailevasta suomalaisesta paikallislehdestä: levikki on ollut laskusuuntainen muutaman viimeisen vuoden ajan, eli lehti on menettänyt lukijoitaan. Kansallisen Mediatutkimuksen alkuvuonna 2015 julkaistujen tietojen mukaan Aamupostin paperilehden lukijamäärä on 39 000. Vuoden takaiseen verrattuna paperilehteä lukee 3 000 lukijaa vähemmän. Kolme vuotta aiemmin lukijoita oli peräti 51 000. (KMT 2014.) Aamupostin, kuten myös monen muun paikallislehden, lukijakunta on iäkästä. Lähes kolmannes (29 %) lukijoista on yli 65-vuotiaita. Toiseksi eniten lehteä lukevat 24–44-vuotiaat (22 %). Huonoiten lehti tavoittaa nuoria, alle 25-vuotiaita (11 %). (Aamupostin mediatiedot 2015.)

Aamuposti on omana lehtenään varsin nuori lehti. Se perustettiin vuonna 2003, jolloin Hyvinkään Sanomat ja Riihimäen Sanomat yhdistyivät Aamupostiksi (Puronen 2008, 199). Lehden juuret ulottuvat kuitenkin aina vuoteen 1925 asti, jolloin Hyvinkään Sanomat alkunsa (Aalto ym. 1985, 272). Hyvinkäällä perustettiin aikanaan lukuisia lehtiä kilpailemaan Hyvinkään Sanomien kanssa. Samantapaisia vaiheita on ollut myös Riihimäen lehdistöllä. (Em., 144.) Aamuposti on kuulunut Keski-suomalainen Oyj -konserniin vuodesta 2013 lähtien, kun konserni osti Suomen Lehtiyhtymän (Yle Uutiset 2013). Lehteä kustantaa Etelä-Suomen Media Oy (Aamuposti.fi). Muiden Etelä-Suomen Median lehtien tavoin Aamuposti on seurannut sanomalehtien trendejä ja muuttanut lehtikokoaan. Lehti pieneni broadsheetistä tabloid-kokoon helmikuussa 2015. (Yle Uutiset 2015.)

Aamupostin vuoden 2015 mediatietojen mukaan Aamuposti on sanomalehti. Sanomalehtien joukossa Aamuposti on kuitenkin luonteeltaan selvästi paikallislehti, jollaisen sitä tässä työssä tarkastelen. Ilmestymispäiviensä ja rakenteensa perusteella Aamupostin voisi laskea myös maakuntakuntalehdeksi, jos sillä olisi selvä maakunnallinen rooli. (Liski 2015.) Sellaista roolia lehdellä ei kuitenkaan ole, sillä Uudellamaalla ilmestyy muitakin, pieniä levikkialueita kattavia sanomalehtiä. Päätoimittaja Pentti Kurunmäen (1995, 44) mukaan rajanveto esimerkiksi alueellisten ja paikallisten lehtien välillä on vaikeaa, ja siksi kukin lehti käyttää itsestään sitä nimitystä, mikä sille parhaiten sopii. Aamuposti on profiloitunut sekä tekijöidensä että lukijoidensa keskuudessa paikallislehdeksi. Aamuposti on rajatulla alueella ilmestyvä lehti, joka omien sanojensa mukaan kertoo paikallisia uutisia. Aamupostissa on tosin myös koti- ja ulkomaan uutisia, mutta se on tavanomaista niille paikallislehdille, joilla palstatilaa riittää (Aalto ym. 1985, 47). Aamuposti täyttää myös muut, tutkimuksessa aiemmin mainitut paikallislehden kriteerit, ja se on esimerkiksi puolueisiin sitoutumaton lehti.

## 2.6 Toimittajana paikallislehdessä

Alaluvussa 2.2 valotin, mitä on *hyvä paikallisjournalismi*. Pähkinänkuoressa saman määritelmän voi katsoa pätevän myös tekijöihin: hyvän paikallisjournalismin piirteitä omalta osaltaan toteuttava toimittaja on *hyvä paikallisjournalisti*. En toista ”hyvän” määreitä tässä uudelleen, vaan syvennyn muutoin toimittajuuteen. Paikallislehden toimittajan rooliin on syytä paneutua hieman tarkemmin, sillä toimittajuus ja paikallislehden toimittajien ajatukset ovat tässä tutkimuksessa keskeisessä osassa.

Aiemmin tutkimuksen pohjalta voi kiteyttää, että hyvä paikallisjournalisti ylläpitää tiheään solmittua sosiaalista verkostoa, johon kuuluvat niin politiikan, talouden ja hallinnon päättäjät kuin tavalliset asukkaatkin. Jutuissaan toimittaja puhuu lukijoidensa kielellä, kertoo heidän ongelmistaan ja antaa heidän äänensä kuulua. Tähän eivät muut viestimät yllä, sillä niiltä puuttuu lähituntuma seutunsa paikallisiin toimijoihin ja lukijoihin. (Gassner 1995, 19.) Pietilän (1995, 34) sanoin hyvä paikallisjournalisti eläytyy ja tuntee empatiaa. Paikallinen lehti kirjoittaa niin kuin asukkaat itse ajattelevat ja välittää lukijan murheista (ema., 19). Vaikka paikallisjournalismia on luonnehdittu ruohonjuuritason journalismiksi, Pietilän (ema., 29–30) mukaan paikallisjournalismin tekijä muistaa kyllä muunkin maailman olemassaolon.

Toimittajan rooli paikallislehdessä voi olla myös asiakaspalvelija, kuuntelija ja lohduttaja. Ojajärven (2014) haastattelemien päätoimittajien työpaikat, paikallislehtien toimitukset, sijaitsivat keskellä kaupunkia, ja ne oli tehty helposti saavutettaviksi siten, että ulko-ovesta pääsee sisälle toimitukseen kuka tahansa. Oven takana istui asiakaspalvelija, ilmoitusmyyjä ja toimittaja, jonka puheille oli helppo päästä. Palaute pääsi kirjaimellisesti kävelemään ovesta sisään. (Emt., 61.) Samat havainnot pätevät omalla työpaikallani Aamupostissa. Toimituksen ovesta kävelee liki päivittäin lukijoita, jotka asiakaspalvelija ohjaa milloin kenenkin toimittajan luokse esimerkiksi antamaan juttuvinkkejä.

Kurunmäen (1995, 93) mukaan paikallislehtien toimittajat hinkuvat yhä harvemmin töihin valtalehtiin. Mahdollisia syitä voivat olla yhtäältä se, että he saavat tyydytystä työstään, tai päinvastoin se, että heidän taidoissaan on puutteita. Paikallislehdet ovet huolehtineet suuria lehtiä huonommin toimittajien jatkokoulutuksesta. Kurunmäen mukaan sama työpaikka vuodesta toiseen ei saa merkittävästi jämähtämistä saman kaavan mukaan pakerrettuihin uutisiin. Toimittajilta uupuu toisinaan myös kyky tiivistää. Uutisjuttu ja reportaasi eroavat turhan usein siinä, että ensin mainitussa on yksi ja jälkimmäisessä neljä kuvaa. (Kurunmäki 1995, 93.)

Paikallislehden saamasta pilkasta etenkin pehmeys, kritiikittömyys ja läheiset lähdesuhteet osuvat toimittajan nilkkaan. Toimittaja on päätoimittajan rinnalla se paikallislehden toimija, joka näkyy katukuvassa ja joka hoitaa lukija- ja lähdesuhteita päivittäin (Ojajärvi 2014, 65). Toimittajat myös joutuvat usein myös lähteiden vaikutusyritysten kohteiksi (Sillanpää 2011, 57). Vaikka ohjeistus kritiikittömään linjaan tulisikin johtoportaalta, linjasta kiinni pitäminen ja juttujen kirjoittaminen sovittuun tyyliin jää arkitasolla toimittajan kontolle.

Ammattieettisesti virittynyt paikallisjournalismi on kansalaisyhteiskunnan, ei virka- ja herravaltaisuuden, palvelija (Pietilä 1995, 30). Siksi paikallislehden toimittajien haasteeksi lähdesuhteiden pitäminen riittävän etäisinä. Ojajärven (2014, 16) mukaan paikallislehden toimintaympäristöä määrittävät muun muassa paikkakunnan elinkeinoelämä, päätöksenteko ja lukijoiden sitoutuminen. Pienellä paikkakunnalla näillä kaikilla on myös henkilökohtainen ulottuvuus, sillä paikallislehden toimittajat, lehden suurimmat ilmoittajat, vaikutusvaltaisimmat päätöksentekijät ja aktiivisimmat yleisönosastokirjoittajat suurella todennäköisyydellä tuntevat toisensa. (Emt., 64–65.)

Pietilän (1995, 30) mielestä hyvä paikallisjournalisti on vahtikoira, joka ei päällepäsmäröi, vaan on rakentavan kriittinen. Toimiminen paikkakunnan kriittisenä äänenä ei ole helppoa, sillä henkilökohtaiset suhteet ja ammattiroolit on pystyttävä pitämään erillään. Toimittajien ammattitaito tulee näkyviin siinä, miten hyvin henkilökohtaiset kontaktit pystyy kääntämään koko yhteisöä hyödyttäväksi ja oikeudenmukaisiksi, tasapuolisesti kohtelevaksi paikallisjournalismiksi (Ojajärvi 2014, 68). Harkitseva ja eettisesti toimiva paikallislehtitoimittaja ymmärtää jäävätä itsensä jutunteosta, jossa hän törmää liian moneen sukulaiseen (Pietilä 1995, 30). Usein hyvien suhteiden ylläpitäminen kuitenkin sivuuttaa kriittisyyden (ks. esim. Sillanpää 2011, 56). Toimittajien lähteet ja lähdesuhteet ovat yksi tämän työn keskeisiä kysymyksiä, ja tarkastelen niitä lähemmin seuraavassa pääluvussa.

### **3 Portinvartija etiikkaa etsimässä ja lähdesuhteita luomassa**

Tässä pääluvussa pohdin toimittajan, eli journalistisesti tuotetun julkisuuden portinvartijan, työskentelyä lähdeverkostossa. Kuten toin aiemmin esiin, seuraavat kolme tarkastelusuuntaa – portinvartijateoria, journalistietiikka ja lähdesuhteita koskeva tutkimus – ovat työssäni toisistaan erottamattomia. Lähdesuhteet ovat tutkimukseni kannalta antoisin ulottuvuus. Kyse onkin tämän luvun pääasiasta, jonka tarkastelua maustan portinvartijateorialla ja journalistietiikalla. Ne antavat eväitä käsitellä lähdesuhteita laajemmin.

Kuutin (2012, 150) mukaan portinvartijuudessa on kysymys journalismin toimintamallista, jossa eräänlaisena raakamateriaalina virtaavien uutisten on selvittävä erilaisten toimituskoneistoon sisältyvien suodattimien läpi. Nämä suodattimet avaavat portteja tietynlaiselle informaatiolle ja sulkevat niitä toisenlaiselta informaatiolta. Toimittajan portinvartijana tekemiin valintoihin vaikuttavat monet seikat. Tässä tutkimuksessa kiinnitän huomiota tiettyyn puoleen seikoista, jotka vaikuttavat toimittajan tiedon saantiin ja joiden varaan toimitustyö kiireen keskellä pitkälti rakentuu. Puhe on *lähteistä*.

Luvun ensimmäisessä alaluvussa pohdin sitä, mitkä seikat vaikuttavat siihen, millainen juttu toimittajan kynästä lopulta syntyy. Tarkemmin ottaen: millainen portinvartija paikallislehden toimittaja on? Pohdin portinvartijateoriaa muun muassa yhdysvaltalaisutkijoiden Pamela J. Shoemakerin ja Timothy Vosin (2009) hahmottelemasta näkökulmasta. Lähteiden käyttöön liittyy myös monia eettisiä kysymyksiä. Toisessa alaluvussa luonkin katsauksen journalismin ammattietiikkaan ja eritoten niihin Journalistin ohjeiden (2011) kohtiin, jotka koskevat journalismin itsenäisyyttä sekä toimittajan ja lähteiden suhdetta. Käyn läpi myös paikallislehden toimittajan yleisimmin kohtaamia eettisiä ongelmia. Viimeisessä alaluvussa tarkastelen lähteitä, niihin liittyviä ongelmia ja niiden käyttöä. Luku toimii samalla siltana työni tutkimusaineiston pariin.

#### **3.1 Portinvartijalla on päätösvaltaa**

Journalismin kentällä portinvartijuus viittaa prosessiin, jossa laajaa valikoimaa viestejä karsitaan ja muotoillaan vastaanottajalle lähetettävään muotoon (Shoemaker ym. 2001, 233). Uutisten

etenemiseen toimituskoneistossa osallistuvat useat portit eri tasoilla (Rosenberg 1998, 116). Porteilla tehdään päätöksiä: viestin matka pysähtyy tai jatkuu (Shoemaker ym. 2001, 233). Olennaisia asioita ovat myös viestin muokkaaminen, julkaisumuoto, ajoitus ja pidättäminen, eli ”hilloaminen” (Shoemaker & Vos 2009, 29). Portinvartijatutkimuksessa mielenkiinnon kohteena on journalistinen valintaprosessi, eli seikat, jotka vaikuttavat jonkin asian julkistamiseen joukkoviestimissä (Kuutti 2012, 150). Esimerkiksi ennen kuin sanomalehden toimittaja tekee valintansa, uutistoimisto on saattanut jo suodattaa hänelle tietyn materiaalin. Tätäkin ennen uutisen raportoinut henkilö on voinut tehdä omia valintojaan. (Rosenberg 1998, 116.)

Portinvartijaksi kutsutaan journalistia, jolla on esimerkiksi yksittäisen viestimen sisällä päätösvalta jonkin aineiston julkaisemisesta. Laajasti katsoen portinvartijan rooli näkyy myös kirjoittavan journalistin yksittäisessä jutussaan tekemissä aihe- ja näkökulmavalinnoissa. Portinvartijaroolin ammatilliseksi funktioksi on nähty objektiivinen ja puolueeton uutisvalinta. (Kuutti 2012, 151.) Sen, mitkä asiat ovat tärkeitä ja mistä näkökulmasta niistä raportoidaan, päättävät toimittajat itse (Nieminen & Pantti 2009, 96). Näin ollen portinvartijoilla on suuri merkitys siinä, millaisesta näkökulmasta maailma näyttäytyy: tiedosta, joka läpäisee kaikki portinvartijaprosessin portit, voi tulla osa ihmisen ymmärtämää todellisuutta (Shoemaker & Vos 2009, 3). Heinonen (1996, 225) pitää journalisteja ennen kaikkea kansalaisten sananvapauden vartijoina. Länsimaisen demokratian ihanteiden mukaan kaikilla kansalaisilla pitäisi olla sekä yhteiskunnallista valtaa että sananvapautta. Käytännössä kansalaiset kuitenkin käyttävät sekä valtaa että sananvapautta edustajiensa kautta. Kansalainen ei voi juuri toteuttaa sananvapauttaan ilman tiedotusvälineitä, ja käytännössä asia kulminoituu toimittajaan.

Portinvartijaprosessi alkaa, kun informaatiotulvan joukosta valittu tieto tai uutinen otetaan journalistiseen käsittelyyn. Voidaan puhua ensiksikin *rutiinikanavasta*, johon syötetään esimerkiksi julkisia asiakirjoja tai pr-toiminnan tuotoksia. *Tiedotuskanavaan* puolestaan lukeutuvat esimerkiksi taustakeskustelut ja briiffaukset, kun taas *yrityskanavista* saatu tieto on peräisin toimittajien ja haastateltavien spontaaneista keskusteluista. Rutiini- ja tiedotuskanavien kautta välittyvä tieto tuotetaan mediaorganisaation, kuten toimituksen, ulkopuolella, ja näin ollen tietoon ensimmäisenä törmäävä toimituksen työntekijä tekee ensimmäisenä myös päätöksen siitä, jatkaako viesti matkaansa organisaation sisälle käsittelyyn vai ei. (Shoemaker & Vos 2009, 22.) Paikallislehdessä tällainen vastuu voi olla toimituksen sähköpostia tarkkailevassa työvuorossa olevalla yksittäisellä rivitoimittajalla. Monet lähteet, kuten pr-väki, yrittävät luoda mahdollisimman kiinnostavia viestejä, jotta ne pääsisivät lopulta julkisuuteen. Aina pr-tiedotteet eivät pääse läpi edes ensimmäisestä

portista, sillä journalistit tapaavat halveksia pr-toiminnan tuotoksia. Pienemmissä yhteisöissä pr-viestit ovat kuitenkin usein toimituksellista perusaineistoa. (Emt., 23.) Näin on usein juuri paikallislehdessä.

Shoemakerin ym. (2001, 233–234) mukaan mediajulkisuuteen pyrkivillä viesteillä on niin sanottuja voimia (eng. *forces*), jotka joko helpottavat tai rajoittavat niiden kulkua journalistisessa portinvartijaprosessissa. Esimerkiksi mitä enemmän viestillä on uutisarvoa, sitä todennäköisemmin tapaus uutisoidaan mediassa. Jos taas esimerkiksi jutun tuottaminen edellyttää tekniikkaa, jota ei ole saatavilla, viesti tuskin läpäisee porttia. Potentiaaliset uutiset taistelevat päästäkseen jokaisen portin läpi, ja kulloiseenkin porttiin liittyvät positiiviset tai negatiiviset voimat ratkaisevat sen, miten uutinen menestyy (ema., 240). Esimerkiksi asian, ihmisen tai ilmiön tuttuudella on usein positiivinen voima: tutuista ihmisistä kertominen on kiinnostavampaa kuin tuntemattomista kertominen (Shoemaker & Vos 2009, 26). Piirre korostuu paikallislehdessä, jonka ydintä ovat paikallinen aineisto ja paikalliset ihmiset.

Portinvartijaprosessiin vaikuttavia voimia on viidellä eri tasolla: voidaan erottaa *yksilölliset tekijät, rutiinit, organisaatiot, yhteiskunnalliset instituutiot ja yhteiskunnallinen järjestelmä*. *Yksilöllisellä* tasolla esimerkiksi journalistin hyvä maine voi helpottaa editoijan vartioiman portin läpäisyä, vaikka juttu olisi muuten jopa kyseenalainen tai epäuskottava. Vastaavasti toimittajan kokemattomuus voi hankaloittaa saman jutun etenemistä. *Rutiinit* vaikuttavat uutisen etenemiseen esimerkiksi niin, että kohtalaisen uutisarvon omaava juttu hyväksytään todennäköisesti vain hyvissä ajoin ennen deadlinea, kun taas juttu, jolla on korkea uutisarvo, voi korvata liudan vähemmän tärkeitä juttuja jopa viime tingassa deadlineen kynnyksellä. *Organisaatiot* vaikuttavat toimintatapoihin, joilla puheenaiheita käsitellään, ja *instituutioilla* tarkoitetaan eturyhmiä tai hallintoa ja niiden vaikutusta uutisointiin. *Yhteiskunnallinen järjestelmä* vaikuttaa siihen, millä tavalla tiettyjä asioista, kuten raiskauksia, tulee mediassa käsitellä, jotta käsittely on hyväksyttävää. (Shoemaker ym. 2009, 234–235.)

### **3.1.1 Portinvartija suodattaa tietoa**

Portinvartijaprosessiin sisältyviin valintoihin vaikuttavat monenlaiset eri tekijät. Esimerkiksi Kuutin (2012, 151) hahmotelman mukaan tekijöitä on kolme. *Yksilökohtaisia* tekijöitä ovat muun muassa

journalistin oma arvomaailma, koulutus ja kokemus. *Toimituskohtaisiksi* tekijöiksi lasketaan esimerkiksi viestimen luonne, sidonnaisuudet, toimituksen sosiaaliset paineet, toimituksen resurssit tiedonhankintaan, tekniset edellytykset ja palstatila. *Vastaanottajakohtaisia* tekijöitä ovat arvostukset ja odotukset sekä osakulttuuri.

Mediatutkija Tuomo Mörä (1996) kutsuu toimittajan portinvartijana käyttämiä suodattimia mediarutiineiksi. Mörän mukaan suuri osa siitä, mitä kutsutaan ammattilaisuudeksi, on itse asiassa mediarutiinien hallintaa. Uutisten ja juttujen teollinen tuotanto edellyttää toimintojen vakiintumista eli rutiineja, joilla loputtomasta raakamateriaalista ja informaatiotulvasta valitaan nopeasti ja tehokkaasti muutama julkaistava aihe ja niiden käsittelytapa. Mediarutiinit ovat yhteisöllisiä, mikä selittää viestimien sisällön samankaltaisuutta. Vaikka uutisvirran portinvartijoina on yksittäisiä ihmisiä, lukija ei välttämättä havaitse suurta muutosta. (Ema., 105–106.) Shoemakerin ym. (2001, 236, 242) mukaan rutiinit vaikuttavatkin portinvartijan valintoihin yksilöllisiä tekijöitä ratkaisevammin: portinvartijana yksin toimiva henkilökin voi vain noudattaa mediarutiineja.

Mediarutiineja on Mörän jaottelussa kolme: *määrittely-, esitys- ja keruurutiinit*.<sup>2</sup> *Määrittelyrutiinit* hallitseva, ammattitaitoinen journalisti pystyy sanomaan, onko jokin asia uutisoinnin arvoinen vai ei. Valintaa helpottaa sosiaalistuminen journalistien kulttuurisiin traditioihin. Journalisti oppii tietämään vaistonvaraisesti, mistä juttu kannattaa tehdä ja mistä ei. Uutiskriteerit, kuten tärkeys, ilmiön ajankohtaisuus tai läheisyys ja konflikti, auttavat tunnistamaan, onko tutkittavalla asialla uutisarvoa. (Mörä 1996, 106.) *Esitystaparutiinit* perustuvat vakiintuneisiin tapoihin kertoa, mitä on tapahtunut. Jutun muoto- ja rakennesäännöt auttavat journalistia määrittelemään, mitkä asiat ovat tarinan kannalta tärkeitä ja miten tapahtumat muutetaan jutun muotoon. Pyramidirakenteessa jutun tärkein asia, kärki, sijoitetaan nimensä mukaisesti jutun kärkeen, eli alkuun. Objektivoinnilla puolestaan tarkoitetaan keinoja, joilla viestimet tuottavat vaikutelmaa ulkopuolisuudestaan suhteessa raportoituihin asioihin ja niistä puhujiin. Yksi tällainen keino on sitaattien käyttäminen. (Ema., 111–112.)

Joukkoviestimet eivät voi luottaa siihen, että omat journalistit kykenisivät ideoimaan ja tuottamaan niin paljon uutisia, että ne täyttäisivät päivittäiset sivut ja uutislähetykset. *Keruurutiineihin* lukeutuvat kotimaiset ja ulkomaiset uutistoimistot, jotka varmistavat viestimille jatkuvan uutisvirran. Tietolähteitä ovat myös eliittilähteet, briiffaukset ja vuodot sekä muut journalistit.

---

<sup>2</sup> Ks. Gaye Tuchman (1978) *Making News: A Study in the Construction of Reality*.

(Mörä 1996, 107–111.) Mörän esittelemistä kolmesta mediarutiinista kiinnitän tässä tutkielmassa huomiota keruurutiineihin, eli toimittajien tietolähteisiin.

Shoemakerin ja Vosin (2009, 31) mukaan portinvartijaprosessiin – siihen, tuleeko viestistä julkaistava uutinen vai ei – vaikuttaa viisi eri tekijää. Nämä tekijät toimivat samoilla tasoilla kuin uutisten etenemiseen osallistuvat voimat. *Yksilöllisiä* tekijöitä ovat esimerkiksi portinvartijan elämän- ja työkokemukset sekä arvot ja asenteet. *Rutiinit*, kuten se, miten uutiskriteerit arvottuvat käytännön työssä, ovat yksittäisen mediaorganisaation sisällä yhteisiä. Rutiineja ovat myös lähdekäytäntö ja aikataulut (emt., 54, 56). Portinvartijaprosessiin vaikuttavat myös *organisaation* piirteet: kuinka suuri tai pieni esimerkiksi toimitus on, miten sen päätöksenteko tapahtuu, kuka tai mikä omistaa organisaation ja miten suurilla markkinoilla se toimii (emt., 31–32). Vaikka yksittäinen journalistinen portinvartija tekee viime kädessä päätöksen kulloinkin portilla odottavasta viestistä, organisaatio palkkaa portinvartijat ja määrittelee prosessin säännöt (emt., 62). *Yhteiskunnalliset instituutiot* vaikuttavat mediaorganisaatioon sen ulkopuolelta. Tällaisia instituutioita ovat esimerkiksi mainostajat, yleisö, eturyhmät ja muut toimituksen ulkopuoliset toimijat. Portinvartijaprosessille viimeisen silauksen antaa *yhteiskunnallinen järjestelmä*. (Emt., 32.) Se on perustus, johon muut neljä tasoa nojaavat (Shoemaker, Vos & Reese 2009, 82).

Edellä esitetystä viisitasoisesta mallista kiinnitän aineistoni analyysivaiheessa huomiota erityisesti *rutiineihin*, tarkemmin tiedonhankintaan, ja *yhteiskunnallisiin instituutioihin*, eli toimituksen ulkopuolisiin toimijoihin. Shoemakerin ja Vosin (2009, 54) mukaan toimittajat turvautuvat tiedonkeruussa hyvin usein rutiineihin – käytännössä tuttuihin lähteisiin. Toimittajat haalivat tietoa tyypillisesti virallisista tiedotteista ja pöytäkirjoista, mutta he voivat saada tietonsa myös epämuodollisista kanavista, kuten vuodoista ja taustakeskusteluista, tai kerätä aineistonsa itse haastatteluilla tai tutkimalla aihetta. Useimmiten toimittaja turvautuu kuitenkin tuttuihin, rutiininomaisiin lähteisiin, mikä tarkoittaa äänen antamista virallisille lähteille. Rutiinit ovat mediaorganisaation itsensä kehittämiä, ja niiden tarkoitus on helpottaa työn sujumista (emt., 57). Siihen, mitä lähdettä toimittaja käyttää ja mikä viesti menee mediassa läpi, vaikuttaa muun muassa kiire (emt., 56). Kiire taas pakottaa usein turvautumaan vähäisimmän vaivan lakiin – eli valitsemaan puhelimesta entuudestaan tutun lähteen numeron.

Tulosta tekevissä mediaorganisaatioissa, joita liki kaikki organisaatiot nykyään ovat, portinvartijaprosessi on osa tulojen maksimointia (Shoemaker & Vos 2009, 74). Siksi mediaorganisaatioon vaikuttavat myös yleisö, mainostajat, pr-toiminta ja muut ulkopuoliset

toimijat. Yleisö on sekä markkinat että tuote, ja yleisön kiinnostusta myydään mainostajille. Näin ollen yleisön koko ja rakenne ovat tärkeitä median portinvartijoille. (Emt., 78.) Mainostajilla taas on huomattavaa vaikutusvaltaa siihen, mikä viesti pääsee kanavaan. Moni sanomalehti on joutunut poistamaan tai muuttamaan juttujen sisältöjä mainostajiensa paineen alaisena. (Emt., 80–81.) Tätä pakottavaa voimaa vastaan myös paikallislehdet joutuvat toisinaan taistelemaan. Palaan muun muassa tähän seikkaan, kun käsittelen journalismin eettisiä kysymyksiä.

Mediarutiinit voivat Mörän (1996, 113) mukaan vinouttaa joukkoviestimien sisältöä. Pahimmillaan käy niin, että rutiinit alkavat määritellä sisältökriteerejä. Lisäksi mediarutiinit tunteva ulkopuolinen voi niiden avulla jopa käyttää joukkoviestimiä hyväkseen. Kiire korostaa mediarutiinien roolia. Rutiinit ovat välttämättömiä, jotta säännöllinen uutistuotanto ylipäätään olisi mahdollista, mutta liiallinen rutinoituminen johtaa sisältöjen samankaltaisuuteen. Rutiineihin sopimattomat aiheet voivat jäädä vähälle huomiolle. (Ema., 114–115.) Syvennyn tarkemmin mediarutiinien ongelmiin luvuissa 3.2 ja 3.3.

### **3.1.2 Paikallislehden toimittaja passiivisena portin aukojana**

Kaikki portinvartijat tekevät päätöksiä, mutta vastuun ja vapauden määrä vaihtelee (Shoemaker, Vos & Reese 2009, 74). Paikallislehden toimittajalla vastuuta ja vapautta on suurempien lehtien toimittajiin verrattuna usein enemmän. Paikallislehden toimittajalla on suuri rooli siinä, mistä näkökulmasta paikkakuntaa katsotaan. Kun viesti valitaan portinvartijaprosessiin, sen reitin varrella on usein sekä useita osastoja että portteja. Osastoilla viestiä voidaan esimerkiksi editoida ja muokata. (Shoemaker ym. 2011, 234–235.) Yksinkertaisen putkimallin mukaan uutinen ilmenee portinvartijaprosessissa kolmessa eri muodossa: ensin on raaka uutismateriaali, sitten kirjoitettu uutinen ja lopuksi julkaistu tuote. Näiden välissä viestiä muokkaavat ensin uutisten kerääjät, kuten toimittajat, ja lopullisen muodon uutiselle antavat editoijat, esimerkiksi toimitussihteerit. Uutisia editoivan henkilökunnan määrä kuitenkin vaihtelee lehdestä riippuen. (Shoemaker & Vos 2009, 19.) Esimerkiksi paikallislehdeltä puuttuvat usein edellä kuvatut osastot ja editoijat: pienissä toimituksissa ei juuri oikolueta tekstejä, joten jutut saattavat siirtyä suoraan toimittajan tietokoneen ruudulta seuraavan päivän lehteen. Siksi paikallislehden toimittajalla voi olla suuremman lehden, esimerkiksi maakunta- tai jopa valtakunnallisen sanomalehden, joissa on enemmän työntekijöitä, toimittajaan verrattuna huomattavasti suurempi rooli portinvartijana.

Suureen vastuuseen kuitenkin sisältyy myös suuria sudenkuoppia, etenkin, jos portinvartija ei ymmärrä roolinsa merkitystä. Joukkotiedotuksessa suositaan sen luonteen vuoksi edullista ja helposti ulottuvilla olevaa materiaalia (Kiviranta 1995, 128). Varsinkin pienet, muutaman hengen toimitukset lankeavat helposti passiiviseen journalismiin, jota Pietilä (1995, 32) kutsuu postikonttorijournalismiksi. Postikonttorijournalismille on tyypillistä, että toimituksiin tulevaa informaatiota välitetään mekaanisesti eteenpäin analysoimatta juttujen kohteina olevia asioita (Kuutti 2012, 151). Jutut saattavat solahtaa suoraan esimerkiksi toimituksen sähköpostista seuraavan päivän lehteen. Näin portinvartijan ovista pääsee sisälle kuka tai mikä tahansa.

Tutkija Seppo Kangaspunta (1995, 122) kiinnitti 1990-luvun puolivälissä huomiota siihen, että postikonttorijournalismi ei ole laantunut – päinvastoin. Toimituksiin tulvii päivittäin valtava määrä ulkopuolista aineistoa, jonka toivotaan pääsevän julkisuuteen. Ammattimaistunut tiedotus on Kangaspunnan mukaan oikein käytettynä tärkeä apu lehdelle. On selvää, että tiedotusmateriaalia tarvitaan ja käytetään, mutta oleellista on, miten tietoa käsitellään ja paikallistetaan. Pahinta on, jos toimittajaa viedään. (Ema., 125.) Kangaspunta (ema., 123) viittaa muun muassa 1990-luvun alussa maakuntalehdessä tehtyyn pistokokeeseen, jossa selvisi, että yhden lehden 73 uutisesta vain kolme oli lehden omia ideoita. Tiedot ovat 20 vuoden takaa, mutta ainakin omat havaintoni tukevat tätä väitettä. Ylisyöttötilanteessa on toki hyviä puolia. Toimittajien ei esimerkiksi tarvitse juosta tiedon perässä, vaan sitä tulee pyytämättäkin. Aktivoituneella tiedottamisella on kuitenkin aina tarkoituksensa, ja eri instanssit tuskin tyrkyttävät tietoaan hyvää hyvyttään. Jokainen kynnelle kykenevä organisaatio tiedottaa ja pyrkii mediajulkisuuteen, josta on tullut yhä olennaisempi liiketoiminnan ja vaikuttamisen pelikenttä. Lehdet siis saavat yhä parempaa taustamateriaalia, mutta myös yhä juonikkaampaa puffiaineistoa. (Ema., 122.)

Tilanteeseen, jossa joku muu kuin toimitus käynnistää journalistisen työprosessin, sisältyy ammattieettiseltä kannalta aina vaaransa. Viestintätutkija Heikki Luostarisen mukaan tällaisessa passiivisessa portin aukomisessa on median kannalta kaksi ongelmaa. Ensimmäinen on se, että yleisö saattaa kiinnittää kriittistä huomiota siihen, että toimittajat eivät enää teekään sitä työtä mistä heille maksetaan. Toisekseen jos mainostajat huomaavat, että median tilaan pääseekin ilmaiseksi, he alkavat kysyä, miksi mainostilaa pitäisi ostaa kovalla rahalla. (Kangaspunta 1995, 123.)

Passiivisen portin aukomisen kuvio alkaa toistua herkästi. Esimerkiksi yrityksen edustaja soittaa lehden toimitukseen, kun yrityksellä menee hyvin, ehdottaa jutun tekoa ja juttu toteutetaan. Julkisuuden hyväksikäytöstä tulee tapa: portti aukeaa, kuten se on auennut ennenkin, eikä toimittaja

kohta enää vaivaudu käsittelemään sähköpostin sylkemää tietoa tai kyseenalaista yrityksen edustajan kosintaa. Asetelma toistuu usein esimerkiksi juuri paikallislehdissä, joissa kuntien päätöksiä tai yritysten tiedotteita referoidaan ilman, että teksti käy välillä toimittajan päässä. Näin portinvartijan itsenäinen rooli hämärtyy. (Kangaspunta 1995, 124.) Portteja on mahdollista kuitenkin tiukentaa johdonmukaisella toimituspolitiikalla ja toimittajien itsekritiikillä, jotka ovat tärkeitä vaatimuksia paikallislehtityöskentelyssä. Johdonmukaisuuden avulla estetään ”löysän” juttuaineiston pääsy lehteen. (Mikkola 1993, 28.)

Hyvän paikallisjournalismin yhdeksi piirteeksi on mainittu paikkakunnan perinteiden kunnioittaminen. Paikallisjournalismi arvostaa paikallista kulttuuria, perinteitä ja historiaa. Tässä mielessä paikallislehti on paljon vartija. (Pietilä 1995, 34.) Paikallislehdellä on erityinen asema myös palautteen saajana, sillä palaute annetaan usein suoraan toimittaja-portinvartijalle. Toimitukset saavat välitöntä palautetta lukijoiltaan kaupungilla tapahtuvista asioista, sillä toimitusten ovet avautuvat yleensä kaikille. Kaikki palaute ei tietenkään päädy sellaisenaan paikallislehden sivuille, mutta yleisönosastot tarjoavat tilan palautteen jakamiselle. Paikallislehdessä portinvartijuuteen nivoutuukin mitä suurimmassa määrin suhdetoimintaverkosto. (Ojajärvi 2014, 62.)

### **3.2 Etiikka toimittajan ohjenuorana**

Tässä luvussa käsittelem etiikkaa yleisellä tasolla. Lähteet ja lähdesuhteet ovat eettiseltä kannalta keskeinen kysymys, jonka polttavuus lisääntyy, jos niissä on jotain epäilyttävää. Koska lähdesuhteet ovat niin olennaisessa osassa tutkimustani, käsittelem niitä erikseen alaluvussa 3.3.

Tutkija ja toimittaja Jorma Mäntylän (2008, 50) mukaan journalistietiikalla viitataan niihin yhteiskunnallisiin ja ammatillisiin tarkoituksiin ja toimintaperiaatteisiin, joita toimittajien tulee työssään noudattaa. Journalismin etiikka tarkoittaa journalismin ja journalistisen kulttuurin sisällä vallitsevien moraalikysymysten – oikeaa ja väärää koskevien käsitysten – tarkastelua ja pohdintaa. Journalismin eettisiä kysymyksiä ovat esimerkiksi kerrottavien asioiden todenmukaisuus, kerrottavan täsmällisyys, puolueettomuus ja tasapuolisuus sekä yksityisyyden kunnioittaminen. (Kuutti 2012, 69.) Tässä tutkimuksessa tarkoitan journalistisella etiikalla Sillanpään (2011, 43)

tavoin toimittajan työhön liittyviä valintoja oikeiksi ja hyväksyttäväiksi koettujen toimintatapojen ja toisaalta paheksuttavan tai väärän toiminnan välillä.

Eettisyyden määrittely on ongelmallista siksi, että kukin yksilö käyttää eri tilanteissa tekojen oikeutuksen arvioimiseen erilaisia eettisyyden mittareita (Lehtonen 2002, 79). Journalistien tukena ovat ammattikunnan sisällä erityiset journalistiset normilähteet (Kuutti 2012, 70). Eettiset ohjeet ovat alan itsensä määrittelemiä ja linjaavat lakeja tarkemmin hyvää journalistista tapaa (Mäntylä & Karilainen 2008, 6). Toimittajien ja kustantajien eettisiä ohjeita on ollut lähes sadan vuoden ajan (Mäntylä & Karilainen 2008, 6). Suomalaisessa sanomalehdistössä ei ole kuitenkaan aina painotettu etiikkaa yhtä vahvasti kuin tänä päivänä (Mäntylä 2008, 40).

Suomessa journalistista työtä ohjaavat Journalistin ohjeet ja Julkisen sanan neuvosto (JSN). Ohjeisiin on sisällytetty journalistien ja julkaisijoiden näkemys eettisistä periaatteista, joiden mukaan he haluavat suomalaisen joukkoviestinnän toimivan. Etiikkaa voidaankin pitää journalistisen työn perustana ja lähtökohtana, koska sillä lunastetaan yleisön luottamus tuotettuun sisältöön. (Nikkanen 2002, 85; Sillanpää 2011, 43.) Sen lisäksi, että eettiset säännöt ja niiden noudattaminen kasvattavat luottamusta journalismiin, ne suojaavat sekä yleisöä että journalisteja. Säännösten tarkoitus on myös turvata viestintäkanavien toimivuus: journalismin harjoittajilla on pääsy tiedonlähteille ja kansalaisilla on mahdollisuus journalismin kautta saada näkemyksensä julki. (Heinonen 1995, 68.)

Journalistien ammattikäytännön ja ammattietiikan suhdetta selvittäneissä tutkimuksissa on varsin yksimielisesti todettu, että eettinen pohdiskelu ei juurikaan ole läsnä journalistisessa työprosessissa riippumatta siitä, pidetäänkö sitä tärkeänä vai ei. Eettisiä ongelmia ei koeta erityisen vaikeiksi, ja eettinen harkinta on toimittajien mielestä tarpeetonta ja työlästä kiireisessä työrytmässä. (Heinonen 1995, 91.) Journalistin ohjeista nähdään olevan hyötyä käytännön työssä vain harvoin (emt., 152). Etiikan toteutuminen ei kuitenkaan ole välttämättä kiinni vain toimittajien ammattikunnan valinnoista. Vaikka journalisti itse pyrkisi noudattamaan ammattietiikkaa, viime kädessä journalistisen suorituksen standardin määrää työnantaja. Yksittäisen toimittajan päivittäisen ammattietiikan alue onkin varsin pieni. (Emt., 93.) Nämä kriittiset tai ainakin varaukselliset huomiot ovat aiheeni kannalta varteenotettavia, ja esitin ne myös haastattelemilleni toimittajille. Palaan vastauksiin analyysiosiossa.

Journalismin itsesääntelymekanismia voi tarkastella näkökulmasta, jossa journalismi nähdään yhteiskunnallisena instituutiona. Journalismi on esimerkiksi vastuussa yhteiskunnalle. Toisesta näkökulmasta katsoen journalismin itsesääntely on osa ammatillista käytäntöä. (Heinonen 1995, 88.) Tässä tutkimuksessa tarkastelen journalismin etiikkaa juuri ammattietiikan näkökulmasta – kohdentaen huomioni siihen, millaisena toimittajat itse kokevat ammattinsa.

### 3.2.1 Journalistin ohjeet lähdesuhteiden tukena

Etiikkaa ja eettisiä periaatteita voi tarkastella Journalistin ohjeiden (2011) avulla. Tämänhetkiset Journalistin ohjeet on jaettu viiteen alaryhmään: *ammattillinen asema* (kohdat 1–7), *tietojen hankkiminen ja julkaiseminen* (8–16), *haastateltavan ja haastattelijan oikeudet* (17–19), *virheen korjaus ja oma kannanotto* (20–25) sekä *yksityinen ja julkinen eli yksilön suoja* (26–35). Luokittelu perustuu JSN:n omaan jaotteluun (Mäntylä 2008, 63). Tutkimukseni kannalta olennaisia ovat tietojen hankkimiseen ja ammatilliseen asemaan liittyvät eettiset ohjeet. Käyn seuraavaksi läpi, mitä näillä tarkoitetaan.

#### *Tietojen hankkiminen*

Haastattelu on pitkään ollut tärkein ja tavanomaisin journalistinen tiedon hankintatapa. JSN:n mukaan luottamuksellinen suhde haastateltavan ja toimittajan välillä on tiedonvälityksessä tärkeä. Samalla päätösvalta siitä, mitä julkaistaan, kuuluu toimituksille. Tätä päätösvaltaa ei haastattelujen tarkistamisella tule luovuttaa pois. Periaatteita kuitenkin sovelletaan eri painotuksin: esimerkiksi tavalliselle kansalaiselle on usein perusteltua myöntää laajempi tarkistamismahdollisuus kuin päätöksentekijöille ja muille vaikuttajille. Tarkistamismenettely ei saa estää yhteiskunnallisesti merkittävän tiedon julkistamista. (Mäntylä 2008, 95.) Anne Kämpin (1990, 70) pro gradu -tutkielmassaan tekemässä haastattelututkimuksessa vallan ja vastuun problematiikkaa pohtivat nimenomaan paikallis- ja pienilevikkisten maakuntalehtien toimittajat.

Journalistin ohjeet vaatii journalisteja suhtautumaan tietolähteisiin seuraavanlaisesti:

8. *Journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen.*

*12. Tietolähteisiin on suhtauduttava kriittisesti. Erityisen tärkeää se on kiistanalaisissa asioissa, koska tietolähteellä voi olla hyötymis- tai vahingoittamistarkoituksia.*

Totuuteen pyrkiminen on monissa tutkimuksissa osoittautunut yhdeksi tärkeimmistä kohdista journalisteille (mm. Heinonen 1995, 119; Koljonen & Reunanen 2014, 61). Tasapainottelu haastateltavan oikeuksien ja yleisön tiedontarpeen välillä voi kuitenkin olla joskus vaikeaa, jos halutaan säilyttää hyvät henkilösuhteet ja varmistua samalla tulevista haastatteluista. Journalistin ohjeet antavat toimittajille valtaa, mutta on toimittajan asia ratkaista, miten tätä valtaa käyttää viisaasti. Epäeettisiä tiedonhankintamenetelmiä ovat esimerkiksi kuuntelu ja nauhoittaminen, jos keskustelun toinen osapuoli ei tiedä nauhoituksesta tai sen tarkoituksesta. Ongelmallisia menetelmiä voivat olla myös harhautus ja toiseksi henkilöksi tekeytyminen. (Mäntylä 2008, 95–96.)

Huomattava osa JSN:n ratkaisuista koskee tekstimainontaa tai piilomainontaa, eli toimituksellisen tekstin ja mainonnan sekoittamista. Etenkin mediatalojen markkinointiosastot saattavat luvata mainostajille ”myönteistä julkisuutta” ja varsinkin, jos samalla syntyy sopimuksia pitkäaikaisesta mainonnasta. Tyypillisesti piilomainonta esimerkiksi sanomalehdessä on sitä, että kirjoitetaan uutismaisesti myönteiseen sävyyn aiheesta, josta on toisaalla lehdessä mainos. (Mäntylä 2008, 127–128.) Journalistin ohjeet sanoo tekstimainonnasta näin:

*16. Ilmoitusten ja toimituksellisen aineiston raja on pidettävä selvänä. Piilomainonta on torjuttava.*

Tekstimainonta on torjuttava, jotta tiedonvälitys säilyttää luotettavuutensa ja uskottavuutensa. Lukijan on voitava luottaa siihen, että tiedonvälitys perustuu journalistisiin aloitteisiin ja arviointeihin. Toimitus- ja mainosaineiston sekoittaminen horjuttaa tätä luottamusta. Yritysten kannalta kielteisistä asioista on kerrottava samantarvoisesti kuin myönteisistäkin asioista. (Mikkola 1993, 28.) Kämpin (1990, 56) mukaan tekstimainonnan näkevät ongelmaksi etenkin paikallislehtien ja pienten maakuntalehtien nuoret toimittajat.

### *Ammatillinen asema*

Heinosen (1995) kyselytutkimuksen mukaan suomalaistoimittajat pitävät tärkeimpinä sellaisia ohjeita, jotka käsittelevät heidän oman ammattinsa yhteiskunnalliseen rooliin ja uskottavuuteen liittyviä seikkoja sekä ammatillista asemaa (emt., 128, 146). Yksi yleisimmistä esiin nousevista

ongelmista koskee juuri toimittajan ammatillista asemaa, hänen itsenäisyyttä ja toisaalta vastuuta kustantajalle. Voimassa olevien Journalistin ohjeiden kohdat kaksi ja viisi kuuluvat seuraavasti:

*2. Tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein. Tätä päätösvaltaa ei saa missään oloissa luovuttaa toimituksen ulkopuolisille.*

*5. Journalistilla on mahdollisuus kieltäytyä tehtävistä, jotka ovat ristiriidassa lain, henkilökohtaisen vakaumuksen tai ammattietiikan kanssa.*

Mainonnan lisäksi talouselämä ja etenkin suuryritykset tuottavat joskus ongelmia journalisteille. Erityisesti tämä näkyy pienillä paikkakunnilla, joiden talouselämää hallitsee yksi tai pari yritystä. Rajanveto siinä, milloin paikallinen yritys tiedottaa ja milloin se pyrkii markkinoimaan, on hankala. (Mäntylä 2008, 132.) Myös julkishallinto, kuten kunnat ja puolueet, pyrkivät vaikuttamaan journalistisiin ratkaisuihin. Pienillä paikkakunnilla kunnalliset ilmoitukset saattavat vaikuttaa paikallislehden vuotuisiin ilmoitustuloihin huomattavastikin. Myös viranomaiset voivat käyttää tietojaan saadakseen viestinsä läpi haluamaan tavalla. (Emt., 132–134.) Pienillä paikkakunnilla yksittäinen yritys voi jopa asettaa mainostamisen ehdoksi, että lehti julkaisee positiivisia uutisia yrityksen toiminnasta (Kämppe 1990, 40). Journalistin ohjeissa on otettu tämäkin huomioon:

*3. Journalistilla on oikeus ja velvollisuus torjua painostus tai houkuttelu, jolla yritetään ohjata, estää tai rajoittaa tiedonvälitystä.*

Myös toimittajan oma ammatillinen tai muu asema saattaa vaikeuttaa tapahtumien puolueetonta arviointia. Jos toimittaja on esimerkiksi itse asianosainen jossain prosessissa tai yhdistyksessä, hänellä voi olla tietty näkökulma asiaan. (Mäntylä 2008, 142.) Tutkijoiden Jorma Mäntylän ja Juha Karilaisen (2008, 51) mukaan Suomen journalistien eettiset ohjeet ovat edelleen hyvinkin tiukkoja suhteessa toimittajan aseman väärinkäyttöön. Toimittajan asemasta muistuttaa myös Journalistin ohjeet:

*4. Journalisti ei saa käyttää asemaansa väärin. Hänen ei pidä käsitellä aiheita, joihin liittyy henkilökohtaisen hyötymisen mahdollisuus eikä vaatia tai vastaanottaa etuja, jotka voivat vaarantaa riippumattomuuden tai ammattietiikan.*

Edellä mainitut Journalistin ohjeet ovat tärkeitä, kun tarkastellaan lehden ja sen ulkopuolisten toimijoiden suhdetta. Tiedonhankintaan ja ammatilliseen asemaan liittyvät eettiset ohjeet ovat

olennaisessa osassa tutkimukseni teemahaastatteluihissa. Paikallislehden eettisiä ongelmia on selvitetty myös aikaisemmissa tutkimuksissa, ja seuraavaksi käyn niitä hyödyntäen läpi, millaisiin eettisiin kysymyksiin paikallislehden toimittaja useimmiten joutuu ottamaan kantaa.

### **3.2.2 Paikallislehden toimittaja painii piilomainonnan kanssa**

Paikallislehden toimittaja joutuu työssään erilaisten eettisten haasteiden eteen yhtä lailla kuin suurenkin tiedotusvälineen toimittaja. Työympäristö, eläminen osana yhteisöä, josta kirjoittaa, vaikuttaa sekä juttujen aiheisiin että käsittelytapaan. (Sillanpää 2011, 66–67.) Esimerkiksi maakuntalehden toimittaja on enemmän irrallaan kirjoittamistaan asioista ja siten vastuuttomampi (ema., 55). Paikallislehdellä on erityisiä tehtäviä, joiden toteuttaminen voi johtaa ristiriitaan Journalistin ohjeiden kanssa. Tällaiseksi voi muodostua esimerkiksi paikkakunnan puolesta puhuminen konfliktitilanteissa. (Ema., 48.)

Paikallislehdessä raja puolueettomuuteen pyrkivän journalismin ja paikallisyrittäjien puffaamisen välillä on hiuksenhieno. Kun olennainen osa paikallislehtien sisällöistä on paikallisia yrittäjiä tai heidän toimintaansa koskevia uutisia, ollaan eittämättä tekemisissä riippumattoman journalismin perimmäisten kysymysten kanssa. (Ojajärvi 2014, 64.) Valitettavan usein esimerkiksi paikallisen kulttuurielämän ja paikallisen journalismin kumppanuudesta syntyy kepeää, luonteeltaan raportoivaa kissanristiäisjournalismia – ei kriittistä, itsenäistä journalismia (Korpela 1995, 102). Päivi Mikkolan (1993, 28) mukaan paikallislehdissä ei pohdita riittävän kriittisesti, millä perustein yrityksistä tehdään juttuja. Tekstimainontaa tulkitaan paikallislehdissä hyvin eri tavoin, ja jopa saman lehden toimittajien tulkinnoissa on eroja.

Sillanpää (2011) selvitti artikkeliaan varten, millaisiin haasteisiin paikallislehden toimittaja työssään törmää ja millaisiin eettisiin kysymyksiin hän joutuu ottamaan kantaa. Pohjoispohjalaisten paikallislehtien toimittajat näkivät eettisiä ongelmia erityisesti piilomainonnassa sekä suhtautumisessa paikallisiin yrittäjiin ja päättäjiin. Paikallislehden toimittajaa pidettiin kiltimpänä ja kritiikittömämpänä kuin suuremman sanomalehden kollegaa. (Ema., 44, 51.) Sillanpään haastatteleminen toimittajien näkemykset hyvästä paikallisjournalismista poikkesivat siitä, mitä he kertoivat käytännön työstään. Hyvän, eettisesti kestäväen paikallisjournalismin teolle on siis esteitä:

tiedetään, miten pitäisi toimia, mutta käytäntö poikkeaa teoriasta ja ideaaleista. (Sillanpää 2011, 48–49.)

Paikallislehden etiikka saa toisinaan liikaa mausteita lehden ulkopuolisilta tahoilta. Paikallislehdissä voidaan joutua kumartelemaan ilmoittajille, koska suuri osa lehtien tuloista on peräisin ilmoitusmyynnistä (Sillanpää 2011, 51). Vaikeneminen voi olla piilomainontaakin suurempi ongelma. Syytä vaikenemiseen on monia: esimerkiksi lehdessä ei tunneta kunnalliselämän säännöksiä, joten toimittajaa voidaan viilata linssiin tai pelätään, että kunnallispoliitikot alkavat hengittää niskaan, joten valitaan pienemmän riesan aihe. (Ema., 54.) Etiikan venymisen syy on usein taloudellisissa paineissa. Muita selittäviä tekijöitä ovat kiire, mukavuudenhalu, laiskuus, rutiinit, heikko koulutus ja keho Journalistin ohjeiden tuntemus. (Ema., 61–62; Kämppe 1990, 59–62.) Esimerkiksi kiireessä faktojen tarkistaminen voi unohtua (Fritze 2012, 69). Kiireinen työtahti ja aikaiset deadlinet voivat aiheuttaa myös sen, että ristiriitoja sisältävissä uutisissa toinen osapuoli jää kuulematta (Kämppe 1990, 59).

Tyypillinen paikallislehden toimittajan kohtaama eettinen ongelmatilanne on ulkopuolisen tahon pyrkimys vaikuttaa journalismin sisältöön jutun tarkistusvaiheessa tai jo haastattelussa (Sillanpää 2011, 49). Kämpin (1990, 54) mukaan suoraa painostusta esiintyykin lähinnä paikallis- tai pienissä maakuntalehdissä. Kritiikin kirjoittaminen on ammattitaidon testaamista: onko toimittajalla kanttia tehdä kriittinen juttu, vaikka tietäisi kritiikin kohteen kävelevän vastaan kadulla (Sillanpää, ema., 55). Toimittajia on myös esimerkiksi syytetty puolueellisuudesta valtuuston kokouksen uutisoinnissa. On jouduttu pohtimaan lahjonnan ja tarjoilun rajaa sekä nimettöminä tarjottujen yleisönosastokirjoitusten ja rikoksesta tuomittujen nimen julkaisemista. Toimittaja on joutunut myös jäävämmään itsensä oman paikkakunnan tapahtumien uutisoinnista, jos toimittaja on ollut kuntalaisena vaikuttamassa tapahtumaan esimerkiksi järjestötoiminnan kautta. (Ema., 50.)

### 3.3 Lähteet ja lähdesuhteet

Journalistiset lähteet on perinteisesti jaettu *dokumenttilähteisiin*, *henkilölähteisiin* ja *tilannelähteisiin*. *Dokumenttilähteitä* ovat kirjalliset lähteet, kuten asiakirjat, esityslistat, sähköiset lähteet ja muut joukkoviestimet. *Henkilölähteitä* ovat poliittisen, taloudellisen ja kulttuurisen vallan käyttäjät, tapahtuman tai käsiteltävän asian asianomaiset, asiantuntijat, tavalliset kadunmiehet,

kollegat ja jopa juttua tekevä, ulkomaailmaa havainnoiva journalisti itse. *Tilannelähteitä* ovat esimerkiksi erilaiset haastattelu- tai paneelitulanteet, julkiset kokoontumiset ja spontaanit tilanteet. (Kuutti 2012, 73–74.) Tässä luvussa keskityn lähinnä henkilölähteiden puimiseen, sillä tämän tutkielman pääpaino on henkilölähteissä ja -suhteissa.

Journalismi on riippuvainen lähteistä monella tapaa. Luostarinen (1994, 49) sanoo ytimekkäästi, että kun hän tarkastelee journalismia, hän puhuu journalismin ja lähteiden suhteen tarkastelusta. Yleensä toimittaja ei kerro itse, vaan kertoo sen, mitä joku on hänelle alun perin sanonut. Toimittajilla on taipumus suodattaa asiat eliittilähteiden ja virallisten koneistojen kautta. (Emt., 44; Mörä 1996, 108.) Suuri osa uutisista on alun perin lähtöisin erilaisista tiedotteista, tiedotustilaisuuksista ja haastattelulausunnoista. Yhteiskunnallinen asema on keskeinen uutiskynnyksen korkeuden määrittäjä. Käytäntöä on perusteltu sillä, että vallankäyttäjät vaikuttavat muiden ihmiset asioihin ja että heillä on sen takia enemmän painoarvoa kuin muilla. Eliittien ja suurten organisaatioiden näkemykset ovat viestimissä paljon esillä myös siksi, että ne tuottavat työkseen materiaalia viestimien käyttöön. (Mörä 1996, 108–109.)

Journalismin kannalta on olennaista, että lähde on uskottava. Tietyillä instituutioilla ja henkilölähteillä on journalismin kannalta enemmän uskottavuutta kuin toisilla. Vakiintuneet lähteet ovat toimittajien kannalta myös helpoimpia. Toimittajilla ei välttämättä ole riittävää osaamista tai halua etsiä uusia tietolähteitä. (Nieminen & Pantti 2009, 102–103.) Lisäksi kiire vaikuttaa lähdekäytäntöihin. Journalistit ovat usein pakotettuja käyttämään lähteitä, joilta on saatavissa mahdollisimman paljon tietoa mahdollisimman vähällä vaivalla. (Luostarinen 1994, 46, 51; Nieminen & Pantti 2009, 103.) Kun toimittajat toimivat saatavilla olevien lähteiden puitteissa, journalistiselle päätöksenteolle voi jäädä hyvinkin vähän tilaa (Rosenberg 1998, 117).

Portinvartiointia on pidetty pitkään osana journalistin toimikuvaa. Korkean modernin journalistin, eli vanhempaan ammattieetoksen nojaavan toimittajan, eettisenä lähtökohtana on velvollisuus kertoa totuus. Moraalinen painotus johtuu ammattieetoksesta, jossa korostuvat portinvartioinnin lisäksi tiedonvälitys, objektiivisuus ja tarkkailijan rooli. (Koljonen 2014, 76–79.) Toimittajat itse ovat korostaneet aktiivista ja tulkitsevaa roolia. Viestintätutkijoiden Kari Koljosen ja Esa Reunasen (2014) tekemien toimittajahaastattelujen perusteella toimittajat mieltävät tehtäväkseen totuuden selvittämisen ja kokonaiskuvan luomisen. Esimerkiksi jos tiedetään, että lähteet puhuvat omasta näkökulmastaan puolittuuksia, toimittajan on täydennettävä tietoja niin, että asiasta syntyy kokonaiskuva. Silti riskinä on esimerkiksi se, että lähteen salaamat olennaiset tiedot jäävät

huomaamatta ja jutusta tulee siksi yksipuolinen. Koljosen ja Reunasen mukaan vaikuttaa selvältä, että toimittajat eivät ainakaan periaatteessa halua luistaa tästä ongelmasta ja tyytyä vain kritiikittömästi toistamaan, mitä lähteet ovat sanoneet. (Emt., 57–58.)

Journalistin ohjeet (2011) vaatii journalisteja suhtautumaan tietolähteisiin kriittisesti. Erityisen tärkeää tämä on kiistanalaisissa asioissa, koska tietolähteellä voi olla hyötymis- tai vahingoittamistarkoitus. Kun jutun kohde pääsee tekemään journalistisia valintoja, rikotaan useita Journalistin ohjeiden kohtia, kuten vastuuta lukijoille ja lukijoiden oikeutta tietoon (1. ohje). (Sillanpää 2011, 56–57.) Lähdekritiikillä tarkoitetaan journalistin hankkimien tietojen todenmukaisuuden ja luotettavuuden arviointia. Henkilölähteen kohdalla kysymys on tämän halusta ja mahdollisuuksista antaa oikeita tietoja. Toimittajan tulisi arvioida esimerkiksi lähteen suhde asiaan ja motiivi tietojen kertomiselle. (Kuutti 2012, 107.)

Lähteiden kasvavasta merkityksestä kertoo osaltaan pr-toiminnan lisääntyminen. Pr-toiminnalla tarkoitetaan organisaatioiden pyrkimyksiä vaikuttaa mediasisältöihin ja hallita julkisuuskuvansa (Juntunen 2011, 19). Viestinnän tutkimuskeskus CRC tutki muutama vuosi takaperin tiedotusvälineiden lähdekäytäntöä. Laajassa raportissa oli tutkittavana lähes 4 000 uutisjuttua, joista reilu kolmannes sisälsi merkkejä pr-materiaalista. (Emt., 20.) Raportin mukaan uutisointi nojaa vahvasti viranomaislähteisiin: poliisiin sekä valtion ja kuntien hallinto- ja päätöksentekoelementtiin (Juntunen 2011, 28). Toimittajien – ja myös omien havaintojeni mukaan – tiedotteita tulvii toimituksiin päivittäin kymmenittäin ja jopa sadoittain toimituksen koosta riippuen. Pr-koneiston näkökulmasta kilpailu toimittajien huomiosta ja journalistisesta julkisuustilasta on kovaa. (Emt., 21.)

Tiedotteista ja tiedotustilaisuuksista on kuitenkin siirrytty kohti henkilökohtaisia kontakteja. Viestintätutkijoiden Risto Kuneliuksen, Elina Nopparin ja Esa Reunasen (2010) mukaan päätöksentekijät eivät usko, että tiedotustilaisuuksiin tai haastatteluihin perustuva virallinen viestintä olisi enää sellaisenaan tehokasta. Sen sijaan yhteistyö rakentuu yhä enemmän kohdennetun ja epämuodollisen viestinnän varaan. Toimittajia tulee tuntea, ja heihin pitää luoda luottamuksellisia suhteita. Samalla toimittajia vedetään mukaan vallan verkostoihin. Päätöksentekijöiden ja toimittajien epävirallinen yhteydenpito ja illanvietot ovat olleet tunnettuja käytäntöjä ennenkin, mutta taustakeskustelujen merkitys ja journalistien lobbaus on päätöksentekijöiden mukaan kuitenkin entisestään lisääntynyt. (Emt., 311.) Briiffaus- ja taustatietojärjestelmän säilyminen perustuu Mörän (1996, 110) mukaan molemminpuoliselle luottamukselle siitä, että pelisääntöjä

noudatetaan. Lähteille briiffaukset ovat erityisen käyttökelpoisia. Ensinnäkin vastuu epävirallisesti annetun tiedon seurauksista on vähäinen. Toisekseen briiffaukset perustuvat usein henkilökohtaisiin kutsuihin, jolloin lähde voi kutsua kuulijoikseen vain luotettavia journalisteja ja jättää hankalat journalistit kutsumatta. (Emt., 111.) Tällaisessa tilanteessa toimittaja jää väkisinkin, jopa huomaamattaan, alakynteen.

Vaikka henkilölähteet usein auttavatkin toimittajaa, ne voivat myös aiheuttaa suuria ongelmia selvitettyjen tietojen luotettavuudelle. Henkilölähde voi valehdella toimittajalle antamalla jutun kohteesta liian myönteisen tai kielteisen kuvan. Henkilölähteet ovat alttiita toisten painostukselle. Tunteet, kuten pelko ja rakkaus, ovat inhimillisiä ominaisuuksia, jotka voivat haitata todenmukaista tietojen kertomista. Toimittajalle voidaan jakaa väärää tietoa myös pilailumielessä. Henkilölähde saattaa myös haluta hyötyä antamistaan tiedoista esimerkiksi pääsemällä julkisuuteen. (Kuutti 2002, 134–135.)

### **3.3.1 Lähteet pelaavat lehdellä**

Journalismin tutkimuksessa on yleisesti hyväksytty ajatus siitä, että uutiset ovat journalistien ja heidän lähteidensä vuorovaikutuksen tuote. Tästä lähdettäessä uutisjournalismissa on pikemminkin kyse lähteiden ja journalistien kuin todellisuuden ja journalistien suhteesta. Uutiset eivät ole sitä, mitä tapahtuu, vaan sitä, mitä joku sanoo tapahtuneen tai tapahtuvan. (Luostarinen 1994, 43.) Luostarisen (emt., 14) mukaan moderni journalismi ei pystyisi edes toimimaan nykyisessä laajuudessaan ilman raakamateriaalia tuottavaa eri organisaatioiden tiedottajien ja pr-henkilökunnan työtä. Ammatillistunut pr-toiminta on tehnyt lähteiden käyttämisestä kuitenkin yhä vaativampaa. Mitä pidemmälle uutisjournalismin aikaa on eletty, sitä paremmin nämä laitokset ovat oppineet käyttämään journalismia oman julkisuustyönsä apuna.

Journalismi on Luostarisen (1994) mukaan informaatioteollisuutta, ja pr-pohjaisen informaation houkuttelevuus on sen ilmaisuus tai halpuus. Ongelmana on se, että organisaatiot eivät tuota palveluja pyyteettömästi vaan hankkiakseen omia julkisuusetuja. Julkisuuden hyväksikäyttäjien ongelma on julkisuuden samanaikainen syöminen ja säästäminen. Vaarana on, että journalismin uskottavuus rapautuu yleisön silmissä. (Emt., 14–16.) Enemmistö toimittajista on sitä mieltä, että uutisjournalismi on helposti manipuloitavaa (Heinonen 1995, 104). Lähteet haluavat vaikuttaa

journalismin sisältöön, koska se on niille yksinkertaisesti hyödyllistä, jopa välttämätöntä. Yhteiskunnallinen toiminta on suureksi osaksi journalismivälitteistä, ja siksi organisaatiot tarvitsevat journalistista julkisuutta. Toisaalta moni toimija pelaa journalistisella julkisuudella. Esimerkiksi poliisi saattaa käyttää kurinpitokeinona uutisen kautta välitettyä nuhtelua. (Luostarinen 1994, 53–55.) Toimittajan vaativana tehtävänä on työskennellä yhteiskunnallisten intressien ja vaikutusyritysten keskellä. Toimittaja on tulkinnan ammattilainen, jonka tulisi osata lukea yhteiskunnan eri pelejä ja puhetapoja. (Emt., 36.)

Journalistien ja vallankäyttäjien välistä suhdetta on usein kuvattu symbioottiseksi riippuvuussuhteeksi. Molemmilla osapuolilla on hallussaan resursseja, joita toinen osapuoli tarvitsee: päätöksentekijöillä on tarjottavanaan informaatiota ja jutun aiheita, toimittajilla julkisuutta ja mediatilaa. (Kunelius ym. 2010, 307.) Esimerkiksi poliitikot tarvitsevat toimittajia, jotta he saavuttaisivat julkisuudessa tunnettavuutta ja tulisivat valituiksi uudelleen tehtävään (emt., 315). Lähteet ovat usein journalismiin valtasuhteessa olevia yhteiskunnallisia toimijoita, joilla on kykyä vaikuttaa journalismin sisältöön viestinnällisin keinoin. Se, miten hyvin lähde kykenee käytännössä vaikuttamaan, riippuu lähteen ja tiedotusvälineen keskinäisestä valtabalanssista ja valtaresurssien luonteesta. (Luostarinen 1994, 53.) Jos sekä lähteellä että tiedotusvälineellä on paljon valtaa, seurauksena on tavallisesti joko symbioottinen, kilpaileva tai vihamielinen suhde. Jos lähde on voimakkaampi, tuloksena on yleensä lähteen kannalta myönteinen raportointi. Siksi lähteet saattavat pyrkiä vähentämään tiedotusvälineiden valtaa muun muassa uhkailemalla tai kieltämällä yhteistyön. Lähteen, jolla on vähän valtaa, tiedotusväline voi halutessaan jättää huomiotta. (Emt., 50.)

Valtaresursseja on monenlaisia. Lähteellä voi olla käytössään esimerkiksi poliittista tai taloudellista valtaa, jolla se voi välittömästi vaikuttaa tiedotusvälineen toimintaan. Myös uutisvälineiden omat valtaresurssit vaihtelevat. Niihin vaikuttavat esimerkiksi yleisön määrä, itsenäisyys ja kyky vastustaa painostusta. Lähteiden näkökulmasta tiedotusvälineeseen on helpointa vaikuttaa silloin, kun kyse on asiasta, josta se tietää vähän. (Luostarinen 1994, 50–54.) Toimittajan kannalta tämä tarkoittaa sitä, että mitä paremmin hän ennen yhteydenottoa lähteeseen tutustuu käsiteltävään asiaan, sitä tehokkaammin hän voi puuttua lähteen vaikutusyrityksiin. Lähde voi Luostarisen (emt., 70) mukaan pyrkiä toimimaan julkisuudessa kahdessa roolissa. Se voi toimia joko uutisena tai tietolähteenä, siis joko synnyttää uutisia tai kommentoida niitä asiantuntijana tai taustainformaation antajana.

Lähde voi yrittää vaikuttaa tiedotusvälineisiin kolmella eri tavalla. Ensinnäkin lähde voi yrittää saada sanomansa läpi painostamalla tiedotusvälinettä. Esimerkiksi taloudellinen painostus tarkoittaa tavallisimmin kuluttaja- tai mainosboikotteja tai niillä uhkaamista. (Luostarinen 1994, 73–74.) Tällainen painostuskeino on tyypillistä paikallislehdessä (Kämppi 1990; Sillanpää 2011). Toisekseen lähde voi rajoittaa toimittajan tiedonsaantia. Lähde voi esimerkiksi yrittää estää sanomansa toimituksellisen käsittelyn, kommentoinnin ja muunlaisen muokkaamisen. (Luostarinen 1994, 78–82.) Kolmanneksi lähde voi hallita julkisuutta suostuttelevilla keinoilla, esimerkiksi lahjonnalla, henkilökohtaisilla suhteilla tai vuodoilla. Tärkein henkisen korruption muoto on sisäpiirisyys, eli toimittajan ottaminen mukaan sellaisiin ryhmiin, joita hän arvostaa, esimerkiksi politiikkaan tai urheiluun. Tällaisia tilanteita syntyy toimittajien henkilökohtaisissa suhteissa lähteisiin työssä tai työn ulkopuolella. (Emt., 82–83.) Lähde voi pitää toimittajan myös kontrollissa. Lähde voi päättää, mitä sanoo tai se voi editoida sanomaansa. (Luostarinen 1994, 67.)

Vaikutusyritykset ovat journalistiseen työhön kuuluva tosiasia, ja journalistien ammattitaitoon kuuluu vaikutusyritysten torjuminen (Luostarinen 1994, 93). Tulevaisuudessa lähteiden pr-toiminnan uskotaan ammatillistuvan entisestään. Vaikka pr-toiminta laajenee ja tämä aiheuttaa huolta, laajeneminen on realiteetti, joka toimittajien ja joukkoviestimien on otettava huomioon omassa työssään ja vahvistettava omaa vastustuskykyään. (Emt., 15–16.) Julkisuuden hallintaan pyrkivät ammattilaiset kokevat journalistit vihollisikseen ja pyrkivät kehittämään uusia, aktiivisia taktiikkoja, joilla hallita journalismia. Tilanteessa yksi riski on se, että kiihtyvä julkisuudenhallinta tekee eron vahvojen ja heikkojen toimijoiden välille entistä selvemmäksi. (Emt., 57–59.) Lähteiden ammatillistumisen vuoksi osa julkisuuteen pyrkivistä viesteistä on entistään paremmassa asemassa toisiinsa nähden: erilaiset yhteiskunnalliset intressiryhmät – ne, joilla on resursseja – tuottavat yhä vakuuttavammin valmiita journalistisia tuotteita muistuttavia, valmiita uutispaketteja (Heinonen 1996, 228).

### **3.3.2 Paikallislehden toimittajan lähde on lähellä**

Paikallistoimittajien aineistonkeruussa tilastoilla ja omilla havainnoilla on tärkeä sija. Silti paikallislehdissä toimittajien suhteet henkilölähteisiin ovat monella tapaa erityisen kiinnostavia – tässä olen samaa mieltä Fritzen (2012, 71) kanssa. Osin juuri tästä johtuen keskityn paikallislehden lähteistä puhuttaessa lähinnä henkilölähteisiin.

Pienellä paikkakunnalla lähdesuhteista kehkeytyy luonnostaan läheisiä. Fritzen haastattelemat paikallislehtien urheilutoimittajat pitivät yhteyttä muutamasta jopa pariin kymmeneen vakituiseen lähteeseen. Varsinaisia ystävyysuhteita oli muodostunut harvalle toimittajalle. Käytännössä kaikki toimittajat pyrkivät kuitenkin muodostamaan läheisen ja luottamuksellisen suhteen tärkeimpiin henkilölähteisiinsä, sillä pienen piirin pyöriessä on parempi kuulua sisäpiiriin. Toimittajien mukaan läheiset suhteet vaikuttavat toimituksellisiin päätöksiin. (Fritze 2012, 71–72.)

Toimittajien ja henkilölähteiden suhteen kulmakivenä on molemminpuolinen luottamus. Fritzen (2012, 72–74) haastattelemille urheilutoimittajille luottamus olikin asia, josta halutaan pitää kiinni. Valtaosa toimittajista vastasi, että kaikkia tietoon tulleita asioita ei julkaista, jos vaarana on tärkeiden lähteiden luottamuksen menettäminen. Kuutin (2001) mukaan suomalaisen yhteiskunnan pienet piirit korostuvat paikallisella tasolla: toimittajat tuntevat lähteet, eivätkä halua suututtaa heitä. Pienellä paikkakunnalla lähteitä on nimittäin käytettävissä vain rajattu määrä, joten suututettuja lähteitä voisi olla vaikea korvata (Fritze 2012, 74).

Läheisillä suhteilla on hyvät puolensa. Aiheita on helppo löytää, ja niitä tulee enemmän suoraan lukijoilta kuin maakuntalehdessä. Toimittajien tutut ovat mieluusti antamassa tärkeiksi kokemiaan juttuvinkkejä, vaikka vinkit eivät toimituksen mielestä niin hyviä olisikaan. (Sillanpää 2011, 55–56.) Hyvää lähdeverkostoa voi pitää hyvän toimittajan ominaisuutena. Lähteeltä voi irrota juttua jopa tavallista helpommin, kun toimittaja on vanha tuttu. (Fritze 2012, 72.)

Paikallislehden uutisverkko läheisine lähdesuhteineen on haasteellinen ainakin kahdella tavalla. Ensinnäkin paikkakunnan vakiintuneiden uutishankinnan suhteiden haasteena on säilyttää niihin journalistinen etäisyys, joka mahdollistaa kiusallistenkin asioiden nostamisen keskusteltavaksi. (Ojajärvi 2014, 67.) Arkaluontoisista asioista voi olla vaikea kirjoittaa, koska toimittaja joutuu kohtaamaan asioihin sekaantuneita ihmisiä siviilielämässään (Sillanpää 2011, 55–56). Toisekseen haasteena on löytää ne paikkakunnalle keskeiset puheenaiheet, ilmiöt ja ihmiset, jotka eivät kuulu tähän vakiintuneeseen verkostoon (Ojajärvi emt., 67). Vakiintuneiden lähteiden käyttäminen voi antaa yksipuolisen kuvan uutisoitavista asioista. Toisia lähteitä käyttämällä toimittavat voisivat päätyä erilaisiin tapoihin kehystää juttunsa. (Nieminen & Pantti 2009, 102–103.) Vakiintuneet lähdekäytännöt voivat myös muodostua esteeksi paikallislehden vapaudelle ja muuttumiselle. Paikallislehden mahdollistaman paikallisen julkisuuden on kehuttu toimivan parhaimmillaan vastajulkisuutena valtamedialle. Todellisuudessa niukat resurssit ja osin vapaaehtoisvoimin tuotetut

jutut saattavat ylläpitää valtamedian hierarkkisia rakenteita, mihin muun muassa juuri vakiintuneet lähdekäytännöt vaikuttavat. (Ojajärvi 2014, 15–16.)

Paikallislehden toimittajilta vaaditaan erityistä lähdekritiikkiä myös tiedotteiden ja puffien osalta. Yritystiedotteet ovat usein positiivisia uutisia, ja negatiivisista asioista ei mielellään tiedoteta vapaaehtoisesti. Tiedotteiden julkaiseminen vaihtelee huomattavasti lehden noudattaman linjan ja erityisesti lehden koon mukaan, mutta nyrkkisääntönä voi pitää sitä, että pienemmissä lehdissä tiedotteet pääsevät helpommin julkisuuteen kuin keskisuurissa tai suurissa sanomalehdissä. (Kämppe 1990, 40.)

Henkilökohtaiset suhteet keskeisten sidosryhmien edustajiin voi nähdä sekä etuna että haittana. Yksityisen ja ammatillisen roolin välinen ero on veteen piirretty viiva. Varmaa on ainakin se, että moni pieni lehti joutuu tasapainoilemaan sananvapauden ja omien sidosryhmiensä miellyttämisen välillä. (Ojajärvi 2014, 64–65.) Toimittajilla on tässä haasteensa: niin päätöksenteon kuin journalismin ihanteiden mukaisesti päätöksenteon avoimuuden ja sitä koskevan julkisen keskustelun tulisi olla pikemminkin sääntö kuin poikkeus (emt., 65).

Paikallislehden haasteena on toimia lähellä lukijoitaan ja paikallisia toimijoita mutta samalla pyristellä niiden hyötymisyryksistä eroon. Ulkopuolisista toimijoista riittävän etäällä toimiminen nähdään paikallislehden, aivan kuten journalismin ylipäättään, elinehtona (vrt. Kunelius 2000). Journalismin itsenäisyys ja faktapohjaisuus ovat seikkoja, joihin kiinnitän huomiota tässä työssä. Ne nousevat arvoon arvaamattomaan nimenomaan paikallislehdistä puhuttaessa. Kuneliuksen (2003, 23) sanoin taitava journalisti osaa varoa ja torjua yrityksen valjastaa journalismi ulkopuolisten pyrkimyksiin. Esimerkiksi journalismin kyky arvioida ja arvottaa maailman tapahtumia on usein linjassa sen kanssa, mitä pidetään kansallisena – tai paikallislehden tapauksessa paikallisena – etuna.

Paikallislehteä on parjattu kritiikkittömyydestä ja paikallisten toimijoiden etujen puolustamisesta. Paikallislehden toimittajilla on usein läheiset suhteet paikkakuntalaisiin ja lähteisiinsä, joten Kuneliuksen perään kuuluttamat taitavat toimittajat tulevat tarpeeseen paikallislehdestä puhuttaessa. Miten paikallistoimittajilta luonnistuu vaikutusyryksiin reagoiminen ja lähdesuhteiden hoitaminen? Tähän kysymykseen pureudun työni empiirisessä osuudessa.

## 4 Toimittajat teemahaastateltavina

Tämä luku pohjustaa pro gradu -työni empiirisen osion. Luvun aluksi täsmennän tutkimusongelmani ja muotoilen siihen liittyvät tutkimuskysymykset, joihin tutkimuksen päätteeksi pyrin vastaamaan. Lisäksi kerron aineiston tuottamisesta ja valotan, miten aineistoni keräsin ja millä tavalla sitä käsittelin. Perustelen myös, miksi päädyin tuottamaan aineistoni laadullisin teemahaastatteluin, mikä on suhteeni aineistoon ja millaisia erityishuomioita tutkijan asemaani liittyy. Valotan luvussa myös teemahaastattelurungon laatimista ja muita valmisteluja, joita minun piti tehdä ennen varsinaista aineiston keruuvaihetta.

### 4.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Työni tutkimusongelma liittyy journalistisena portinvartijana toimimiseen ja yleisemmin toimittajuuteen. Olen kiinnostunut siitä, millaisia portinvartijoita juuri paikallislehden toimittajat työssään ovat. Lähestyn tutkimusongelmaa lähteiden suunnasta kysymällä, millainen suhde paikallislehdellä ja toimituksen ulkopuolisilla toimijoilla on. Tarkastelen suhdetta toimittajien näkökulmasta ja kysyn toimittajilta, millaisena he kokevat suhteen. Tutkimuskohteeni on paikallislehti Aamuposti, tarkemmin sen toimittajat.

Päätutkimuskysymykseni kuuluu seuraavasti:

*Millaisena Aamupostin toimittajat kokevat heidän ja paikallisten toimijoiden välisen suhteen?*

Lisäksi erotan seuraavat kapearajaisemmat osakysymykset:

*Millainen on toimittajien mielestä ihanteellinen toimittaja-lähdesuhde?*

*Kuinka kriittisiä toimittajia Aamupostin toimittajat ovat?*

*Noudattaako Aamuposti Journalistin ohjeita (2011) ammattietiikan näkökulmasta?*

Vastaukset erottamiini osakysymyksiin tarjoavat minulle otteen tutkimusongelmaani, eli siihen, millaisia journalistisia portinvartijoita paikallislehden toimittajat ovat. Osakysymykset ovat

apunani, kun työn päätteeksi keskustelen tutkimusongelmastani tekemäni empiirisen tutkimuksen pohjalta.

Tutkimus on laadullinen, ja haen kysymyksiin vastausta yksilöllisin teemahaastatteluihin tuotetun aineiston avulla. Aineisto koostuu Aamupostin toimittajien teemahaastatteluista. Kuten edeltävissä luvuissa on käynyt ilmi, lähtöoletukseni on, että paikallislehden toimittajien ja paikallisten toimijoiden suhde on hyvin läheinen, toisinaan jopa kaverillinen. Valitsin tutkimuskohteeksi Aamupostin, sillä se on taho, josta koko tutkimusidea alun perin virisi. Olin jo itse tehnyt havaintoja lehden ja paikallisten toimijoiden suhteesta ja paloin halusta kysyä muilta, minua paljon pidempään lehdessä olleilta toimittajilta, mitä he ajattelevat asiasta. Kokevatko muut toimittajat työympäristönsä samalla tavalla kuin minä vai olinko havainnoinut työympäristöäni esimerkiksi liian kriittisesti? Valintani kohdistui Aamupostiin osaltaan myös siksi, että tuttuun paikkaan oli helppo ottaa yhteyttä. Tunnen toimituksen työntekijät ja luotin siihen, että jos heillä ei ole henkilökohtaista intressiä osallistua tutkimukseen, he todennäköisesti suostuvat haastatteluihin edes auttaakseen minua. Tutkimuskohde sijaitsee asuinpaikkakunnassani, ja myös siksi haastattelujen järjestäminen oli vaivatonta.

## **4.2 Teemahaastatteluin tuotettu aineisto**

Teemahaastattelu on niin sanottu puolistrukturoitu haastattelumuoto, jossa kunkin haastateltavan kanssa käydään läpi samat teemat ja aihepiirit, mutta kysymysten muotoilu ja järjestys voivat vaihdella (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 11). Haastattelun aihepiirit on muotoiltu etukäteen (Eskola & Vastamäki 2015, 29). Kyseessä on eräänlainen keskustelu, joka tosin tapahtuu tutkijan aloitteesta ja usein tutkijan ehdoilla, mutta jossa tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa saamaan selville haastateltavilta häntä kiinnostavat asiat tai ainakin ne, jotka kuuluvat tutkimuksen aihepiiriin (ema., 27–28).

Valitsin aineistonkeruun metodiksi teemahaastattelun, sillä se sopi parhaiten tämän tutkimuksen luonteeseen ja tavoitteisiin. Koska olen kiinnostunut toimittajien käsityksistä, tuntui selvältä, että asioista piti kysyä heiltä suoraan. Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan ja joista haastateltavilla tiedetään olevan kokemusta (Hirsjärvi & Hurme 2009, 47–48). Haastattelutilanteessa myös ei-kielellisistä vihjeistä voi saada selville asioita,

jotka voivat auttaa ymmärtämään annettuja vastauksia (emt., 34). Omissa haastatteluissani tällaisia olivat esimerkiksi tilanteet, joissa haastateltavani naurahti hermostuneesta tai halveksuvasti. Kyselylomakkeeseen verrattuna teemahaastattelu on joustavampi, sillä esimerkiksi aiheiden järjestystä voi säädellä luontevasti haastateltavasta riippuen. Haastattelu sallii myös täsmennykset, ja sen avulla voi nousta esiin kuvaavia esimerkkejä. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 36.) Juuri haastateltavien kertomat esimerkit osoittautuivat aineistossa hyvin antoisiksi. Lisäksi teemahaastattelu tiedonhankinnan keinona tuntui minulle toimittajana luontevalta. Haastattelumuotona se muistuttaa tietyiltä osin toimittajan juttukeikkoja: paperilla on joitakin etukäteen kirjoitettuja kysymyksiä, mutta itse haastattelutilanteessa on kuunneltava haastateltavaa ja usein tehtävä myös spontaaneja lisäkysymyksiä. Teemahaastattelu antoi mahdollisuuden tällaiseen reagoivaan haastattelutapaan. Käytin tätä hyväkseni ja kysyin haastateltaviltani usein tarkentavia lisäkysymyksiä, joita ei teemarunkooni ollut kirjattu.

Aineiston tuottamisprosessi alkoi haastattelurungon muodostamisesta. Tutkijoiden Jari Eskolan ja Jaana Vastamäen (2015, 35) mukaan tutkija voi päättää teemahaastattelun teemat kolmella eri tavalla: joko *intuition* perusteella, *teoriasta* johtamalla tai *kirjallisuuden* pohjalta. Hyvässä tutkimuksessa käytetään kaikkia edellä mainittuja keinoja. Rakensin oman haastattelurunkoni näitä keinoja käyttäen. Osa teemoista valikoitui runkoon intuition perusteella. Listasin muistiin kysymyksiä, joita pidin tärkeänä kysyä haastatteluissa. Selvästi eniten vaikutteita haastattelurunko ja valitut teemat saivat kuitenkin teorioista ja kirjallisuudesta, joihin tutustuin ja joita luin tätä tutkimusta varten. Aloin rakentaa haastattelurunkoa hyvin varhaisessa vaiheessa, samalla kun luin paikallislehdistöön, portinvartijateoriaan, etiikkaan ja lähdesuhteisiin liittyvää kirjallisuutta. Tein kirjoihin reunamerkitöjä ja kirjoitin mieleeni tulleet kysymyksiä ylös. Haastattelurunko on rakennettu ja näin ollen aineisto on syntynyt siis hyvin pitkälti suhteessa lähdekirjallisuuteen. En tehnyt harjoitushaastatteluja ennen varsinaisia teemahaastatteluja. Sen sijaan haastattelurunko hioutui lopulliseen muotoonsa seminaariryhmäläisten ja -ohjaajan runsaiden kommenttien avulla. Runko löytyy työn lopusta liitteenä 1.

Aamupostissa työskentelee 12 uutis- ja kaksi urheilutoimittajaa. Valtaosa heistä työskentelee Hyvinkään-toimituksessa, ei Riihimäellä. Halusin haastatella tutkimusta varten lehden toimittajista puolet, jotta aineistoa kertyisi riittävästi ja se olisi mahdollisimman kattavaa. Aineistoni koostuu yhteensä seitsemän toimittajan kanssa tehdyistä teemahaastatteluista. Haastatteluista kuusi on uutistoimittajia ja yksi urheilutoimittaja. Seitsemän haastattelun toteuttaminen tuntui etukäteen myös työmäärältään inhimilliseltä ja tutkimuksen laajuutta ajatellen sopivalta. Tämä oletus

vahvistui tehtyäni haastattelut ja litteroinnin. Aineisto alkoi myös toistaa itseään, mikä osaltaan kertoo haastateltavien riittävästä määrästä.

Haastatellut toimittajat ilmoittautuivat haastateltavikseni vapaaehtoisesti. Kävin tapaamassa koko toimitusta toukokuussa 2015 viikkopalaverissa, jossa kerroin tutkimuksesta sekä teemahaastatteluista ja niiden luonteesta. Valotin haastattelurungon teemoja, mutta en kertonut kysymyksiä etukäteen. Vierailuni jälkeen lähetin kaikille toimittajille yhteisen sähköpostiviestin, jossa pyysin vapaaehtoisia ottamaan minuun yhteyttä. Toimittajat valikoituivat mukaan sattumanvaraisesti ilmoittautumisjärjestyksessä. Ensimmäiset yhteydenotot sain heti seuraavana päivänä. Tutkimukseni sai osakseen niin suurta mielenkiintoa, että jouduin jopa kieltäytymään kahdesta haastattelusta.

Aineistostani muodostui seuraavanlainen: Haastateltavana oli kolme (3) miestä ja neljä (4) naista. Iältään he olivat 37–63-vuotiaita, eli heidän keski-ikänsä oli 53 vuotta. Heistä kolmen nimeke oli taittava toimittaja, neljän toimittaja. Kaikkien toimittajien työpiste sijaitsee Hyvinkäällä, ja heidän pääpainonsa on Hyvinkäätä koskevassa uutisoinnissa. Haastatteluissakin he kohdistivat automaattisesti vastauksensa koskemaan Hyvinkäätä. Jos he kohdensivat vastauksensa erityisesti muihin levikkialueen kuntiin, tuon sen analyysiluvuissa selvästi esiin. Haastateltavien koulutustaustat poikkesivat hieman toisistaan. Kuudella oli korkeakoulututkinto ja yhdellä ylioppilastutkinto. Toimittajista kahdella oli lisäksi toimittajan ammattiin tähtäävä tutkinto. Toimittajat olivat työskennelleet alalla neljästä vuodesta jopa yli 30 vuoteen. Suurin osa haastateltavista oli ollut alalla vähintään 20 vuotta. Lähes kaikille Aamuposti tai sen edeltäjä Hyvinkään Sanomat oli ainoa sanomalehti, jossa he olivat olleet töissä. Kolme toimittajaa muisteli haastatteluissa aikaansa toimittajana myös muissa paikallislehdissä.

Tein haastattelut toimituksessa vierailuni jälkeen kahden viikon aikana. Metoditutkijoiden Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen (2009, 74) mukaan paras haastattelupaikka on sellainen, jossa kommunikointi on mahdollisimman häiriötöntä. Eskola ja Vastamäki (2015, 30) taas muistuttavat, että haastattelupaikaksi on hyvä valita tila, jossa haastateltava kokee olonsa varmaksi. Siksi haastattelin toimittajat ensisijaisesti toimituksen tiloissa, haastateltaville tutussa ympäristössä, sen yhdessä huoneessa. Kaksi toimittajaa haastattelin läheisessä kahvilassa, sillä tuolloin toimituksessa ei ollut vapaata tilaa. Julkisella paikalla ei ollut mielestäni vaikutusta haastatteluihin tai esimerkiksi siihen, miten avoimesti haastateltavat puhuivat. Kahvilassa haastatellut toimittajat puhuivat yhtä lailla esimerkiksi asioista ja ihmisistä niiden oikeilla nimillä. Sopivan taustamelun ansiosta

puheemme eivät kantautuneet pöytämme äärestä kauemmaksi. Kaikki haastattelut kestivät noin tunnista reiluun puoleentoista tuntiin. Puhumisen lisäksi toimittajat pääsivät piirtämään: he havainnollistivat pyynnöstäni lähdeverkostoaan piirtämällä siitä suhdekartan. Sain idean suhdekarttoihin Virve Rissanen (2014) tiedotusopin pro gradu -tutkielmasta. Siinä Rissanen pyysi haastateltaviaan – toimittajia, mediamyyjiä ja viestintäammattilaisia – havainnollistamaan heidän työympäristönsä paperille piirretyn suhdekartan muodossa.<sup>3</sup>

Teemahaastatteluni sujuivat kaiken kaikkiaan hyvin. Myös haastattelurunko osoittautui toimivaksi ja pysyi lähes muuttumattomana koko haastattelukierroksen ajan. Ensimmäisten haastattelujen aikana muotoilin pari kysymystä ymmärrettävämpään muotoon ja lisäsin muutaman kysymyksen. Teemojen käsittelyjärjestys noudatti tutkimustilanteissa teemarunkoa, ja vain muutaman kerran seurasin toimittajan puhetta ja annoin keskustelun polveilla teemasta toiseen eri järjestyksessä kuin rungossani. Jokainen teema tuli kuitenkin käsitellyksi. Käytin kaikissa haastatteluissa samaa tulostetta, joten pystyin joko haastattelun aikana tai sen jälkeen kirjaamaan ylös asioita, joita halusin tarkentaa tai kysyä haastateltavana olleelta toimittajalta tai seuraavilta toimittajilta. Kirjasin ylös myös muita huomioita haastatteluista, lähinnä itsestäni riippuviin asioihin liittyviä. Pistin merkille asioita, jotka olisin voinut tehdä toisin tai jos jokin kysymys oli muotoiltu hankalasti. Kirjasin muistiin myös sen, mikä haastattelussa toimi hyvin.

Kun olin tehnyt kaikki haastattelut, litteroin ne, eli muutin nauhoitetut haastattelut kirjoitettuun muotoon. Metodiodioppaiden mukaan litteroinnin tarkkuus riippuu siitä, mitä haastatteluissa halutaan tutkia. Esimerkiksi mitä enemmän aineistoa analysoidaan vuorovaikutuksena, sitä tärkeämpää litteroinnin tarkkuus on. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 16.) Jos taas kiinnostus kohdistuu haastattelussa esiin tuleviin asiasisältöihin, kovin yksityiskohtainen litterointi ei ole tarpeen (Ruusuvuori 2010, 425). Tässä tutkimuksessa keskeisessä osassa on asiasisältö. Siksi jätin merkitsemättä esimerkiksi äänenvoimakkuuden ja intonaation. Litteroin haastattelut muuten sanatarkasti. Huomioin myös puhekielen ja täytesanat kuten ”niinku” tai ”tota”. Sen sijaan en kirjannut ylös täsmällisesti toistoja, kaikkia taukoja, takelteluja ja äännähdyksiä, koska analyysin kannalta ne eivät ole oleellisia. Puheen lisäksi litteroin merkityksellisiltä tuntuneet tunneilmaisut, kuten naurahdukset, sekä merkitykselliset tauot. Haastattelut on litteroitu sellaisella tarkkuudella, että en voi sanoa jättäneeni pois mitään oleellista. Merkitsin lyhyet, puhetta rytmittäneet tauot

---

<sup>3</sup> Virve Rissanen (2014) *Ystävyyttä, yhteistyötä vai avunantoa? Haastattelututkimus naistenlehtien ja kosmetiikkayritysten suhteista ammattietiikan näkökulmasta*. Saatavilla: <http://tampub.uta.fi/handle/10024/95230>.

pilkulla (.). Pitkistä tauoista, kun haastateltava esimerkiksi mietti vastaustaan useamman sekunnin, kirjasin tiedon sulkeiden sisälle. Selvät virkkeet päätin pisteellä (.). Litteroitua tekstiä kertyi rivivälillä 1,5 kaikkiaan 124 A4-liuskaa.

Analyysiluvuissa käyttämissäni aineisto-otteissa T tarkoittaa tutkijaa, eli itseäni, ja H haastateltavaa. Koska lehti on melko pieni, lupasin haastateltaville, ettei heitä voi tunnistaa vastauksista. Siksi käytän kaikista haastateltavista pelkkää H-tunnusta. Näin en paljasta haastateltavien sukupuolta tai ikää. Lainauksien keskeltä tai alusta poistettu teksti on merkitty kolmella peräkkäisellä väliviivalla (---). Selvyyden vuoksi lisätyt sanat on ympäröity hakasulkeilla [ ]. Poistin vastausesimerkeistä myös tarpeettomat täytesanat, kuten ”tota”, ja lisäsin paikoitellen pilkkuja tekstin luettavuuden takia. Suojatakseni haastateltavien anonyymiutta muutin mahdolliset murre sanat yleiskieleksi. Murre sanat tai tietyt puheen maneerit voisivat paljastaa haastateltavan henkilöllisyyden hänet tuntevalle. Lisäksi olen poistanut haastatteluotteista kohdat, joissa haastateltava viittaa henkilöön tai johonkin toimijaan nimellä. Ylipäätään kaikki yksityiskohdat, joista jokin henkilö tai taho voisi paljastua, on häivytetty. Työssä esitetyt toimittajien suhdekartat ovat omaa käsialaani. Kopioin kartat pieniäkin merkintöjä myöten haastattelujen jälkeen, jotta alkuperäisiä piirtäjiä ei voisi tunnistaa heidän käsialastaan. Lisäksi henkilöiden nimet ja paikannimet on poistettu piirroksista anonyymiteetin varmistamiseksi.

### **4.3 Teemahaastatteluja tulkitsemassa**

Teemahaastatteluin tuotettua aineistoa on Eskolan ja Vastamäen (2015, 43) mukaan useimmiten analysoitu teemoittelemalla ja tyypittelemällä. Teemoittelu tarkoittaa aineiston jäsentämistä teemojen mukaisesti ja sitten sen pelkistämistä tyypittelemällä. Tyypittelyssä on kyse erilaisten tyyppikuvausten konstruoinnista aineistosta. Teemahaastattelun yksi vahvuus metodina on, että kynnys aineistosta analyysiin ei ole niin korkea kuin usein laadullisesti tuotetun aineiston yhteydessä: aineiston voi esimerkiksi järjestää litteroinnin jälkeen uudestaan teemoittain, eli niin, että jokaisen teema alla on kaikkien haastateltavien vastaukset kyseiseen teemaan. Tämän jälkeen aineistoa on helppo analysoida teemoittain: ensin otetaan yksi teema ja sen sisältä antoisimmalta vaikuttava vastaus ja katsotaan, mitä se sisältää. Näin rakentuvaa kuvaa muokataan seuraavan haastattelun avulla, kunnes koko aineisto on käyty läpi. Toisaalta aineistoa voi lukea myös toisin

päin, tapaus kerrallaan. Joka tapauksessa viimeistään tässä vaiheessa mukaan on kytkettävä myös teoria ja aikaisemmat tutkimustulokset. (Emt., 43.)

Analysoin aineistoani juuri Eskolan ja Vastamäen mainitsemalla tavalla, teemoittelemalla. Se oli omassa tapauksessani luontevin vaihtoehto käydä käsiksi aineistoon. Jo teemahaastattelurungossa olin sijoittanut yksittäiset kysymykset laajempien teemojen alle. Koska valtaosa haastatteluista eteni rungon mukaan kysymys kerrallaan, myös tuotettu aineisto järjestyi kuin itsestään teemoittain. Jos haastattelutilanteissa keskustelu polveili toisen teeman alle, annoin niin tapahtua. Sillä ei ollut lopputuloksen kannalta merkitystä, sillä jokainen teema ja kysymykset käytiin joka tapauksessa läpi. Tärkeimpänä pidin huolehtia siitä, että haastattelu sujui keskustelunomaisesti ja että haastateltava sai puhua rauhassa. Haastattelurungossani oli neljä laajaa teemaa: käytännön työ ja juttuideat, lähdesuhteet, journalistiset periaatteet ja etiikka sekä kriittisyys ja puolueettomuus.

Varsinaisen analyysin aloitin, kun olin tehnyt kaikki haastattelut ja litteroinut ne. Ensimmäiset havaintoni sijoittuvat kuitenkin jo haastattelujen yhteyteen. Tein välittömästi jokaisen yksittäisen haastattelun jälkeen muistiinpanoja juuri tehdystä haastattelusta tiivistäen haastattelun pääkohdat ylös ranskalaisin viivoin, kun toimittajat vastaukset olivat vielä tuoreessa muistissa. Hahmottelin jo tuossa vaiheessa kunkin haastattelun yleisilmettä. Kun kaikki haastattelut ja niihin liittyvät nopeat muistiinpanot oli tehty, pystyin yhdellä silmäyksellä vertailemaan kunkin haastattelun tärkeimpien kysymysten vastauksia. Nämä muistiinpanot olivat apunani myöhemmin, kun teemoittelin aineistoa.

Tutkija Johanna Ruusuvuoren (2010) hahmottelema analyysipolku etenee samaan tapaan kuin Eskolan ja Vastamäen kuvailema tapa analysoida laadullista aineistoa. Ruusuvuoren mukaan laadullisen aineiston analysointi etenee usein kolmessa vaiheessa. Ensimmäinen askel on aineiston luokittelu ja ilmiöiden tai teemojen löytäminen. (Ema., 12.) Tätä itse tein värikoodauksilla. Ensimmäisessä vaiheessa luin paperiliuskoille tulostetun aineiston huolellisesti läpi alusta loppuun kaikkiaan kolmesti. Varsinaisessa analyysivaiheessa palasin toki aineistoon uudelleen ja uudelleen, mutta silloin keskityin aineistoon aina teema kerrallaan. Yhteensä luin aineiston lopulta seitsemän kertaa läpi. Ensimmäisellä lukukerralla tein värikoodauksia neljällä erivärisellä yliviiwaustussilla. Värit vastasivat neljää eri teemaani. Yliviivasin kaiken sen tekstin, jota pidin tärkeänä ja jotka toistuivat haastatteluissa. En ollut pikkutarkka, vaan pikemminkin otin huomioon liikaa kuin liian vähän tekstiä. Lähdin siitä, että epäolennaisimmat kohdat karsiutuisivat analyysin myöhemmissä vaiheissa. Värikoodauksella erotin ensinnäkin tutkimuksen kannalta epäolennaisen ja olennaisen

tekstin toisistaan. Jos haastattelussa haastateltava puhui ohhi aiheiden, sivuutin kyseiset kohdat analyysissa ja keskityin vain niihin teemoihin, joita varsinaisesti tutkin. Toisekseen erotin eri teemat toisistaan käyttämällä eri värejä. Teemoittelun lisäksi tein papereihin reunamerkintöjä ja huomautuksia analyysini tueksi itseäni varten.

Toisella lukukerralla tarkistin, olenko edelleen samaa mieltä tekemistäni värikoodauksista. Tein joitakin muutoksia ja tarkennuksia, mutta suurimmalta osin värikoodaukset pysyivät entisellään. Koska eri teemat sivuavat samoja puheenaiheita, saatoinkin päätyä värikoodauksessa sittenkin toiseen ratkaisuun tai käyttää samaan aikaan jopa kahta värikoodia. Esimerkiksi kun keskustelimme haastateltavien kanssa käytännön työstä ja juttuideoista, joista he ovat kieltäytyneet, puheeksi nousi lähes kaikkien kanssa tekstimainonta. Näin keskustelu poikkesi etiikan puolelle. Värikooditarkistuksen lisäksi tein jälleen papereiden reunoihin mieleeni tulleita merkintöjä. Kolmannen lukukerran tarkoitus oli tarkistaa, olenko teemoitellut aineiston mahdollisimman tarkasti. Koska olin tyytyväinen värikoodauksiin enkä tehnyt enää muutoksia, pystyin jatkamaan analyysissa eteenpäin.

Ruusuvuoren (2012, 12) mukaan toinen askel on aineiston analyysi ja löydettyjen ilmiöiden tai teemojen vertailu. Kun olin järjestänyt aineiston uudestaan teemoittain, aloin koota haastateltavien vastauksia yhteen. Tämä oli analyysin työläin ja eniten aikaa vienyt vaihe. Mukana oli tässä vaiheessa värikoodauksilla merkitsemäni kohdat, vaikkakaan en ummistanut silmiäni siitä osasta tekstiä, jota en ollut tusseilla värittänyt. Jokaisen teeman alle sijoitin kaikkien haastateltavien vastaukset kyseiseen teemaan. Kokosin haastateltavien vastauksia systemaattisesti aina samaa teemaa käsittelevään tiedostoon. Jokaisen teeman sisälle kokosin edelleen haastateltavien vastauksia kysymys kerrallaan. Tässä vaiheessa minulla alkoi olla jo tuntuma esimerkiksi siihen, mitä sitaatteja haluan käyttää esimerkkeinä. Aineistoa oli tarkoituksella edelleen runsaasti, sillä en halunnut jättää vielä mitään pois. Kuten edellä kerroin, monet teemat asettuivat haastateltavien puheessa limittäin ja lomittain. Välttääkseni toistoa kokosin tällaisia puheenaiheita, kuten kiirettä käsittelevät vastaukset, omaan tiedostoonsa. Tällä tavalla muotoilin asioiden käsittelyjärjestystä loogiseen muotoon. Tässä käytin tukenani teemahaastattelurunkoa. Näin menettelin, kunnes aineisto oli teemoiteltu johdonmukaisesti.

Ruusuvuoren (2010, 12) ohjeistuksessa viimeisenä vuorossa on tulosten koonti ja tulkinta sekä tulosten koettelu suhteessa aineistoon ja sen ulkopuolelle. Näin opastavat myös Eskola ja Vastamäki (2015, 43): viimeisessä vaiheessa kytetään mukaan teoria ja aikaisempi tutkimus. Nyt

tutkimukseni teoriaosuus astui jälleen kehiin. Kun aineisto oli teemoiteltu ja valmiina analysoitavaksi, palasin tutkimuskirjallisuuden pariin. Peilasin teoriaa ja aikaisempaa tutkimusta aineistooni. Pelkistin tuloksia, tein päätelmiä ja vertasin omia havaintojani aiempaan tutkimukseen. Analyysi sai lopullisen muotonsa tässä koontivaiheessa, uuden ja vanhan tutkimuksen vuoropuhelussa. Raportoin analyysini tulokset luvuissa 5 ja 6. Pureskeltavaa riittää myös luvussa 7, jossa vedän havaintoni tulkiten yhteen sekä esitän johtopäätöksiä ja pohdintaa.

#### **4.4 Toimiko teemahaastattelu?**

Ennen työn analyysilukuihin siirtymistä pohdin tämän luvun päätteeksi hieman teemahaastattelua tutkimustilanteena ja tähän liittyen omaa tutkijan asemaani. Tällaisen pohdinta on tärkeää siksi, että olen tutkimuksessani kaksoisroolissa: yhtäältä tutkimuksen tekijänä ja toisaalta itsekin Aamupostin toimittajana.

Yleisesti muotoillen laadullinen haastattelu on haastattelijan ja haastateltavan välistä keskustelua ja vuorovaikutusta: haastattelutilanne rakentuu osallistujien yhteisessä toiminnassa. Siksi vuorovaikutuksen merkitys on otettava huomioon paitsi itse haastattelutilanteessa myös tutkimuksen muissa vaiheissa, kuten haastattelun suunnittelussa, tutkimusaineiston analyysissä ja tulosten raportoinnissa. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 13.) Tutkimuksessani teemahaastattelujen vuorovaikutus on ollut erityisessä asemassa haastattelujen suunnittelussa ja toteuttamisessa: haastateltavat ovat kollegojani, jotka tunsin entuudestaan. Valmistauduin haastatteluihin erityisellä huolellisuudella. Esimerkiksi haastattelutilanteissa pidin jatkuvasti mielessäni, että kyseenalaistan myös itsestänselvyydet. Koetin asettua ulkopuolisen tutkijan asemaan, jossa ei tunneta toimituksen työtapoja saatika toimittajia. Pyysin haastateltavia tarkentamaan vastauksia, jotka saatoin kyllä ymmärtää, koska työpaikan asiat ovat minulle tuttuja, mutta joita ulkopuolinen ei olisi ymmärtänyt. Tällaisia nousi esiin esimerkiksi yhteyksissä, joissa haastateltavat puhuivat paikkakunnan tunnetuista henkilöistä suku- tai jopa lempinimillä tai viittasivat toimituksen työtapoihin. Yksi toimittaja kertoi esimerkiksi ”perusjutuista, joita täällä toimituksessa tehdään”, ja osasin aavistaa, mitä hän perusjutuilla tarkoitti. Silti pyysin häntä kertomaan tarkemmin, millaisia juttuja perusjutut oikein ovat. Toisaalta oli tilanteita, joissa haastateltavat olettivat minun tuntevan tapauksia tai ihmisiä ja heidän luonteenpiirteitään vuosien varrelta, joista en ollut kuitenkaan kuullut. Tällöin oli luontevaa pyytää haastateltavaa kertomaan, mitä hän milloinkin minulle epäselvillä vastauksillaan

tarkoitti. Uskon, että sain haastateltavista irti yhtä paljon – ellen enemmänkin – kuin kuka tahansa muu tutkija olisi voinut saada.

Entuudestaan tuntemisessa ja siinä, että myös haastateltavat tunsivat minut etukäteen, on mielestäni etunsa. Haastattelutilanteet olivat hyvin keskustelunomaisia ja rentoja, eivätkö haastateltavat vaikuttaneet varautuneilta. Olisin hyvin voinut kuvitella käyväni samantyylistä keskustelua työpaikan käytävillä. En usko, että tilanteet olisivat olleet alusta loppuun saakka yhtä luontevia kuin jos olisin haastatellut minulle tuntemattomia ihmisiä. Haastateltavat olivat toki tietoisia keskustelun luonteesta ja esimerkiksi jäivät välillä lopetettuaan puhumisen selvästi odottamaan seuraavaa kysymystä. Haastattelujen hyvästä tunnelmasta oli varmasti lopputuloksen kannalta hyötyä: uskon saaneeni rehellisiä ja avoimia vastauksia.

Laadullisen haastattelututkimuksen lähtöoletuksena on, että haastattelu voi onnistua vain, jos haastattelija ja haastateltava ymmärtävät toisiaan (Rastas 2005, 79). Johtuen tuttuudesta minä haastattelijana ja toimittajakollegani haastateltavina ymmärsimme toisiamme epäilemättä hyvin. Molemmat osapuolet tunsivat toimittajan työnkuvan, olivat paikkakuntalaisia ja vielä työtovereita. Haastatteluissa ei syntynytkään, satunnaisia nimiä tai tapauksia lukuun ottamatta, tilanteita, joita minun olisi haastattelijana ollut vaikea ymmärtää. Myös haastateltavat ymmärsivät minua: he pystyivät keskustelemaan luontevasti eri teemoista, ja jos jokin kysymys tai termi oli epäselvä, täsmennyksen jälkeen he ymmärsivät jälleen, mistä on kysymys.

Haastattelijana oleminen on minulle luontevaa, ja työstäni toimittajana oli varmasti apua teemahaastattelujen tekemisessä. Haastattelutilanteet ja nauhurin käyttäminen olivat minulle entuudestaan tuttuja, vaikka haastattelun luonne poikkesikin tavanomaisesta juttukeikasta. En ollut tehnyt haastatteluja aikaisemmin tutkijana, mutta sen sijaan minulla on kokemusta haastattelijana olemisesta toimittajana. En myöskään jännittänyt haastattelutilanteita.

Pelkäsin etukäteen, että toimittajat eivät jostain syystä kerro minulle rehellisesti kaikkea, sillä osa kysymyksistä ja teemoista oli henkilökohtaisia ja arkaluontoisia. Voi toki olla, että en saanut esiin kaikkea mahdollista, mutta itselleni jäi jokaisen haastattelun jälkeen tunne, että haastateltava puhui hyvinkin avoimesti ja rehellisesti. Esimerkiksi lähdesuhteista puhuttaessa useita henkilöitä mainittiin nimillä. Haastateltavat valottivat myös negatiivisia kokemuksia eri ihmisistä ja paikkakunnan toimijoista – toisin sanoen haastateltavat toivat esiin mielipiteitä, joita he ei eivät selvästi halunneet laajemmin päivänvaloon tai ainakaan toimituksen ulkopuolelle. Moni toimittaja

innostui kertomaan oma-aloitteisesti kuvailevia esimerkkejä kulloiseenkin aiheeseen liittyvistä kokemuksistaan. Saamani palautteen mukaan haastattelut lisäksi saivat toimittajat pohtimaan omaa työtään ja esimerkiksi suhdettaan lähteisiinsä. Eräs haastateltava kertoi kollegansa pohtineen ääneen oman haastattelunsa jälkitunnelmissa, että ”kyllä me vähän kevyesti tätä [lehteä] tehdään”. Myös toimittajat siis kokivat haastattelut antoisina. Ne olivat heille kenties tilaisuus pysähtyä kiireisen työarjen keskellä ja miettiä hetki omaa työtään uudella tavalla. Eräs haastateltava koki esittämäni kysymykset ensin kiperinä, mutta lopulta juurikin antoisina. Hän kommentoi haastattelun jälkeen, että ”ensin tuli tyhjää, mutta kun hetken mietti, tulikin mieleen asioita”. Tällaiset kommentit vahvistivat vaikutelmaani, että haastateltavat olivat haastatteluissa rehellisiä.

## 5 Aamupostin toimittajat tentissä

Raportoin empiirisen analyysini tulokset siis kahdessa eri pääluvussa. Luvussa 5 käsittelen kolmea teemaa: käytännön työtä ja juttuideoita, journalistisia periaatteita sekä kriittisyyttä ja puolueettomuutta. Luvussa 6 taas käsittelen neljättä ja viimeistä teemaa, lähdesuhteita. Molemmat luvut luovat pohjaa luvulle 7, jossa vastaan kohdennetusti luvun 4 alussa muotoilemiini tutkimuskysymyksiin.

Tämän luvun ensimmäisessä aluvussa valotan haastattelemieni toimittajien arkisia työtapoja ja sitä, mitä asioita he painottavat lehden tekemisessä. Toisessa aluvussa kerron, mitä toimittajat pitävät Aamupostin ydinarvona. Lisäksi kirjaan, mitä tehtäviä toimittajien mielestä Aamupostilla on ja miksi. Kolmannessa ja viimeisessä aluvussa esittelen toimittajien ajatuksia heidän journalistisista periaatteistaan ja journalistietiikasta. Kerron, millaisia eettisiä ongelmia toimittajat useimmiten kohtaavat ja mitä he ajattelevat kriittisyydestä. Alaluvun lopuksi luon katsauksen siihen, mihin kaikkiin asioihin kiire vaikuttaa toimittajien arjessa työpaikalla.

### 5.1 Aamupostin arki ja rutiinit

Kysyin toimittajilta heidän päivittäisistä rutiineista aamusta alkaen, jotta saisin kuvan siitä, millaisessa työympäristössä he työskentelevät. Näin saisin myös selville, vastaavatko käytännön työ ja ihanteet toisiaan. Haastateltavat kertoivat juttuideoiden tulevan aamupalaveripöytään pääasiassa kolmea eri väylää pitkin: toimituksen ulkopuolelta, työnjohdolta tai muilta toimittajilta.

Haastateltavat kuvasivat, että pahimmillaan heidän ei tule käydyksi työpäivän aikana lainkaan toimituksen ulkopuolella. Hyvin usein työskentely tapahtuu sähköposti- ja puhelinkontaktien varassa. Toimituksen ulkopuolelta juttuvinkit tulevat toimituksen sähköpostiin tai puhelimeen tai suoraan toimittajille. Juttuvinkkejä antavat niin yksittäiset ihmiset kuin yhdistykset, seurat ja kunnat. Seula ei ole kovin tiukka. Erään toimittajan arvion mukaan toimituksen sähköpostiin tulevista juttuideoista käytännössä lähes jokainen välitetään eteenpäin uutispäällikölle. Usein toimijoiden aktiivisuus myös palkitaan, kuten yksi haastatelluista seuraavassa havainnollistaa:

*--- tääkin tuli just tää [toimijasta julkaistu juttu], eihän me oltais tehty sitä, jos ne ei ois itte meille asiasta tiedottanut. Että kyllä se on aika paljon myös siitä että seurat tiedottavat.*

Erään toimittajan mukaan kaikki lehden toimittajat saavat omilta kontakteiltaan juttuvinkkejä ja -ehdotuksia. Toinen haastateltava muisti parin kollegansa tutut lähteet, syväkurkut, jotka soittavat toimittajille antaakseen juttuvinkkejä. Kolmas kertoi saavansa yhteydenottoja tutuilta kontakteilta ja muilta lukijoilta päivittäin ja kommentoi sitä seuraavasti:

*Ja musta se on tosi kivaa. Ja sit mä aina rohkasen vielä tuolla keikoillakin, et jos teillä taas tapahtuu jotain kivaa niin laittakaa viestiä.*

Lisäksi toimittajat ideoivat juttujaan itse. Haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että parhaiten juttuideoita syntyy kuuntelemalla ja seuraamalla ihmisiä sekä keskustelemalla heidän kanssa – ylipäättään olemalla paikalla siellä, missä tapahtuu. Paikallislehti ei kuitenkaan elä pelkästään omalta alueelta kaivetuista sisäsyntyisistä uutisista (Hämäläinen 1995, 91). Tämä koskee myös Aamupostia. Muutama haastattelemani toimittaja kertoi poimivansa uutisaiheita muista lehdistä niin, että aihetta sovelletaan, paikallistetaan se, Aamupostin ympäristöön.

Eräs haastateltavista oli sitä mieltä, että ideointi kaatuu välillä paljolti uutispäällikön ja päätoimittajan niskaan. Moni haastateltava korosti, että siksi nykyisin on ollut niin, että toimittajan odotetaan ideoivan itsekseen niin paljon kuin jaksaa. Toimittajat pääsevät, tai pikemminkin joutuvat, kuten eräs haastateltava totesi, toteuttamaan ideoitaan pääsääntöisesti aina.

Toimittajat tekevät lehteään lukijalähtöisesti. Heidän mielestä hyvä Aamupostissa oleva juttu on sellainen, jossa aihetta on tutkittu perusteellisesti, jopa itse kerätyn aineiston perusteella, joka on parhaimmillaan syntynyt tavallisen ihmisen vinkistä ja joka kiinnostaa ja on lähellä lukijaa. Muutama toimittaja karsisi byrokraattisista ja tilastoihin perustuvista jutuista. Jutuissa pitäisi olla keskiössä aidosti paikalliset ihmiset ja asiat, ja siksi kahta toimittajaa häiritsee keinotekoinen umpipaikallisuus, toista heistä tällä tavalla:

*--- että ebolaa nyt ei oo vielä tänä vuonna Hyvinkäällä havaittu. Tän tyyppinen asetelma et se saadaan väkisin se näkökulma. Joko nyt tämmönen negaatio tai sitten jokin myönteinen, joku proffa joka on käynyt täällä koulussa, niin pitääkö häntä nyt haastatella sen takia et hän on käynyt täällä koulunsa.*

Toisen toimittajan mielestä lukijatkin huomauttelevat välillä asiasta. Yksi haastateltava myönsi itsekin harrastavansa umpipaikallisuuden pahetta.

*Kyllähän me helposti --- kaikki varsinkin menestyvät --- halutaan omia ittellemme, että se on vaikka Riihimäeltä lähtöisin.*

Alun pitäen eräs toimittaja olisi halunnut karsia pienten seurojen ja yhdistysten sekä pienten lasten harrastustoiminnasta kertovista jutuista – ylipäättään jutuista, jotka eivät hänelle itselleen kolahta. Arki paikallislehdessä on muuttanut ajattelutapaa: kuka niistä kirjoittaisi, jos ei Aamuposti? Paikallislehden tyyliin on nähtykin kertoa asioista, jotka eivät muun lehdistön uutiskynnystä ylitä (mm. Aalto ym. 1985, Mikkola 1993). Kyseisen haastateltavan mielestä pienistäkin tapahtumista kertominen on paikallislehden yksi tehtävä, tosin hyvän maun rajoissa.

*--- siis ei ne saa täyttää sitä koko lehteä todellakaan ---. Että kyllä siellä pitäis olla aina jotain vähän enemmän aitoa uutisluontoista tavaraa.*

## **5.2 Paikallisuus, paikallisuus, paikallisuus**

Kun kysyin haastatteluissa, miten toimittajat ymmärtävät lehden paikallisuuden, sain samanlaisia vastauksia kaikilta haastateltaviltani. Paikallisuuden idea oli toimittajien mielessä kristallinkirkkaana pitkälti juuri niiltä osin, mitä Jyrki Pietilä (1995) pitää hyvänä paikallisjournalismina. Paikallisuutta pidettiin sekä itseisarvona että itsestäänselvytenä, kuten yksi toimittaja asian ilmaisi.

*--- Ainut mitä täällä korostetaan niin se paikallisuus. Että sehän on täällä se ydinarvo, paikallisuus paikallisuus paikallisuus.*

Toinen haastateltava tiivistä paikallisuuden idean seuraavasti:

*No siis mitä täällä tapahtuu, mitä täkäläiset tekee. Ihmiset, yhdistykset, firmat, kunnat. Miten ne toimii, mitä ne päättää. Millasia ilmiöitä kenties kehkeytyy, kuuluisuuksia, taviksia. (tauko) Mä en tiää pitääkö paikallisuus selittää.*

Paikallisuus ja paikalliset asiat ovat jokaisen haastateltavan mielestä Aamupostin tärkeintä antia. Kuten olen jo tuonut esiin, tämä on havaittu muitakin paikallislehtiä koskevassa tutkimuksessa (esim. Fritze 2012; Pietilä 1995). Paikallislehden pitää koskettaa paikallisten asukkaiden elämää, ja juttujen keskiössä on oltava paikallisten ihmisten. Parhaat jutut kumpuavat paikkakunnasta. Paikallisuutta on ihmisten arkisista asioista kertominen: päivähoidosta, tietöistä, harrastuksista, politiikasta ja niin edelleen, pieniä arkisia asioita unohtamatta. Yhden haastateltavani mielestä Aamupostissa tehtävä paikallisjournalismi on vahvasti sitä, että ollaan ihmisten joukossa ja kuunnellaan, mitä heillä on sydämellään. Myös Ojajärven (2014, 67) haastattelemat paikallislehtien päätoimittajat vakuuttivat, että ihmisiä tulee kuunnella herkällä korvalla. Heidän mukaansa toimittajan tehtävä tosin on tuottaa jo valmiiksi mietittyä ymmärrystä siitä, mikä ympäröivässä maailmassa lopulta on olennaista. Näin ajatteli myös toimittaja, joka jatkoi, ettei jokaisesta asiasta tarvitse tehdä juttua. Tärkeintä on olla läsnä ihmisten keskellä.

Moni Aamupostin toimittaja pitää työpaikkansa valttina hyvää paikallistuntemusta. Haastateltavien mukaan se on luonnollinen seuraamus siitä, että valtaosa toimittajista on työskennellyt ja asunut alueella todella pitkään. Sillä on kuitenkin myös huonot puolensa, kuten yksi haastateltava hyvin tiivistä:

*Mut ehkä se on samalla rasite, että siis just tulee näitä katvealueita, kun meillä on kumminkin omat taustamme ja intressimme ja fiksaatiomme niin sit sen takia saattaa jäädä jotakin ulos.*

### **5.2.1 Aamuposti kertoo ja kuohuttaa**

Kaikki toimittajat olivat yksimielisiä siitä, että Aamupostin yksi olennainen tehtävä levikkialueellaan on välittää tietoa: kertoa paikallisista asioista ja antaa ihmisille kokonaiskuva siitä, mitä ja miksi alueella tapahtuu. Se on paikallisuuden ja paikallislehden ydintä, eräät perustelivat. Lehden tehtävä on tulkata virkamiesten päätöksiä. Tällainen kanta on linjassa sen kanssa, että toimittajan ammattitaidoksi nähdään yleisestikin esittää asiantuntijajargoniin piiloutunut totuus mahdollisimman yksinkertaisesti ja ymmärrettävästi (Koljonen & Reunanen 2014, 61). Kuten valtakunnan medioiden toimittajat (emt., 63) myös Aamupostin toimittajat näkevät median, tässä tapauksessa paikallislehden, tehtäväksi selittää, mitä muutokset käytännössä merkitsevät alueen

asukkaille. Erään haastateltavan mielestä yksi lehden tehtävä on olla luotsi alueelle muuttaville ihmisille.

Tiedonvälityksen lisäksi lehden tulee toimittajien mielestä herättää keskustelua. Koljosen ja Reunasen (emt., 64–65) mukaan keskustelua voi herättää kolmella tavalla: tuomalla esille päätettäväksi tulevia asioita ja epäkohtia sekä herättää kohua. Näistä ensimmäinen on Aamupostin toimittajien tarkoittamaa tiedonvälitystä. Myös toista ja kolmatta tapaa toimittajat pitivät lehden tehtävinä. Kaksi toimittajaa korosti erityisesti tuntevansa onnistuneensa työssään, kun juttu herättää kohua ja keskustelua, eli ”jatkaa elämäänsä sen jälkeen, kun se on ollut Aamupostissa”.

### 5.2.2 Vallan vaisu vahtikoira

Vallan vahtikoiran rooli jakoi toimittajien mielipiteitä. Kaikki toimittajat olivat yhtä mieltä siitä, että Aamupostin on vahdittava valtaapitäviä, mutta eri asia on, kuinka hyvin lehti siinä onnistuu. Yhden toimittajan mielestä vallan vahtikoiran rooli on paikallislehden keskeinen tehtävä, eikä sen hoitamiseen sisälly mitään ongelmia.

*Se liittyy totta kai siihen, että nostetaan epäkohtia ja katotaan, mitä nää päättäjät päättää. --- onks ne oikeita ja onko väärinkäytöksiä ja onko sitä ja tätä ja tota.*

Haastateltavan mukaan lehdellä on jopa ollut valtaa eräessä kaupungin kaavamuutosasiassa. Lehti antoi palstatilaa ensin päättäjille, jotka olivat kaavamuutoksen puolella, ja sitten asukkaille, jotka vastustivat muutosta. Lopputulos oli se, että alue jäi ennalleen. Haastateltava piti paikallislehden roolia tällaisissa tapauksissa tärkeänä.

*Että tämmöset keissit, niin lehdenhän on oltava siinä mukana. Suoraan sanottuna siinä on, eihän me suoraan sanota lehdessä että [asuinalueen] omakotitalot on säilytettävä, mutta meidän täytyy olla mukana siinä asukkaiden äänitorvena.*

Kriittisen tai vaihtoehtoisen näkökulman avaamisen paikalliseen päätöksentekoon on kuitenkin havaittu olevan paikallislehdissä harvinaista (Ojajärvi 2014, 56–57). Haastateltavistani viiden mielestä paikallislehden pitäisi muiden lehtien tavoin vahtia valtaa, mutta käytännössä tämä voi olla hankalaa. Syynä ovat pienet piirit, haastateltavat kertoivat.

*T: Niin, onks se [vallan vahtiminen] mahdollista? Onks sitä tällä hetkellä?*

*H: Jonkun verran mut hyvin vähän. Siinä on tietysti sitten pienellä paikkakunnalla mun mielestä aika paljon vaikeuksiakin, koska jos ois vahtikoirana ja vaikka purasis välillä, niin jos siltä samalta ihmiseltä pitäis seuraavalla viikolla saada lausunto niin se ei välttämättä onnistu. Jossain isoissa lehdissä isoilla paikkakunnilla se on ehkä hiukan helpompi se tilanne.*

Toinen haastateltava vertaili vallan vahtimista paikallislehden ja suuremman median, iltapäivälehdien, välillä.

*Varmaan voi olla vähän vaikeeta taas sitten tiettyssä mielessä että kun me ollaan niitten ihmisten kanssa joka päivä tekemisissä, niin joutuu ehkä vähän välillä miettimään, mitä kirjottaa ja mistä kirjottaa. Että just joku Iltalehden toimittaja voi kirjottaa ihan mitä vaan sit kun se tietää, että se ei välttämättä tapaakaan niitä ihmisiä koskaan, mut meillä voi se sama ihminen tulla seuraavana päivänä ja kävellä vaikka toimitukseen muissakin asioissa. Mutta ei niitä voi sit jättää kirjottamattakaan, jos on selkeitä semmosia.*

Aamuposti voisi yhden haastateltavani mielestä olla ärhäkämpikin vahtikoira. Toimittaja jäi haastattelussa kuitenkin pohtimaan, onko tämän roolin toteuttaminen lopulta ajasta kiinni.

### **5.2.3 Paikallistoimittaja pienten puolella**

Lainasin alaluvussa 2.3 Ojajarveä (2014, 65), jonka mukaan paikallislehdessä vallan vahtikoiran tehtävää tärkeämpää on usein puhua paikkakunnan puolesta. Näin on myös Aamupostissa. Seitsemästä toimittajasta peräti viisi oli sitä mieltä, että paikallislehden, myös Aamupostin, täytyy pitää paikallisten toimijoiden puolia. Heistä yksi katsoi ehdottomasti, että paikallislehden tehtävä on luoda hyvää me-henkeä. Hänen mielestä paikallislehden luonteeseen kuuluu olla muita lehtiä kritiikittömämpi. Lehdessä tulisi kirjoittaa paikallisista toimijoista iloisia, positiivisia juttuja, jotka kohottavat seudun yhteishenkeä. Toimittaja jopa pohti, ketä sellainen palvelisi, jos lehti kirjoittaisi toimijoista kriittisesti.

*--- kyllähän kun toimittajan työstä puhutaan, niin toimittajan työ nähdään nimenomaan vallan vahtikoiran hommana ja semmosena, että kaikkiin epäkohtiin täytyy tarttua ja kaikki pitää yrittää saada oikaistua. --- Mutta sitten kun tänne tulee paikallislehteen töihin, niin sitten sitä*

*vaan alkaa huomaa, että okei, että mikset sä voisi kirjoittaa myös siitä että täällähän onkin asioita ihan hyvinkin jo. --- Että kyllä täällä on tietyllä lailla joutunut omaksumaan ehkä vähän toisenlaisen näkökulman toimittajan työhön kuin mitä näin yleisesti stereotyyppisesti ajatellaan.*

Paikallisten puolen pitämistä toimittajat perustelivat paikallislehden ominaispiirteellä, paikallisuudella: puolta pitämällä lehti voi tuoda paikallisuutta esille. Paikallislehden tulee toimittajien mielestä myös ylläpitää paikkakunnan mainetta ja puhua sen puolesta. Yksi toimittaja vastasi, että jos hän voi valita näkökulman, hän valitsee positiivisen. Suitsuttaa ei tarvitse, mutta esimerkiksi näin:

*Jos vaikka tänne haluttais jotain uutta yritystä tai tällaista, niin kyllä mun mielestä lehti, miten mä nyt sanoisin, kyl sen pitää kirjoittaa niin, että olis hyvä kun tänne tulisi se yritys ja olla sen puolella että me saatais se.*

Puolen pitäminen ilmenee myös avuliaisuutena. Yksi toimittaja sanoi kieltäytyvänsä hänelle tarjotuista juttuvinkeistä hyvin harvoin. Hän kertoi toteuttavansa pitkälti kaikki juttuvinkit, joita hän saa. Ainakin sen suhteen lehti palvelee lukijoitaan hyvin, toimittaja totesi. Pitkälle vietyinä paikallisten toimijoiden puolustaminen muuttuu hyväntekeväisyydeksi.

*T: Pitäiskö sun mielestä palvella vähemmän?*

*H: No en mä tiedä. Toisaalta onhan se myös tiedonjakoa niille ihmisille jotka haluaa sinne [tapahtumaan] mennä. En mä tiedä että ostaisko [toimija] sitä palstatilaa. Ja ehkä, niin, jotenkin kummiskin, seurojen varat on niin pienet, ajattelee vähän sillee että tietyssä mielessä tekee hyväntekeväisyyttä heille. Mutta myös sitten, verhoaa, paketoit sen siihen lukijoiden palvelemiseen, vaikka ennen kaikkea se ois jotain hyväntekeväisyyttä.*

Myös esimerkiksi yrityksiä tai sponsoreita koskevissa uutisissa toimittaja saattaa katsoa läpi sormien hyvää hyvyttään.

*--- aikaisemmin olin tosi paljon kriittisempi sen suhteen, että tässä ehkä vähän, kun tietää että kuinka tärkeitä ne on ehkä [toimijoille] että ne ylipäättään saa niitä sponsoreita, niin kyllä nyt ehkä sen heidän sponsorinsa saattaa siellä jutussa --- kerran saatetaan se siellä mainita.*

Kahden toimittajan mielestä on ”ihan oikeutettua”, että toimijat saavat lehden kautta sanansa sanottua. Toinen toimittaja sanoi palkitsevansa toimijoita hyvistä lähdesuhteista.

*H: --- nää keneen meillä on hyvät, osittain henkilökohtaiset suhteet, niin ne myös saa sitä näkyvyyttä. Että minkä on vaan sitten jotenkin hyväksynyt, että jos joku [toimija] on aktiivinen, niin miksei heille soisi sitten että... (mieltii)*

*T: Niin palkitaan sitten vai?*

*H: Niin, niin, niin.*

Toisaalta haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, että selviä epäkohtia, kuten virkavirhettä tai rikosta, ei auta peitellä, vaikka kyseessä olisikin paikallinen toimija. Silloinkin tosin voi yhden haastateltavan mukaan valita tyylin niin, ”ettei oo pakko mollata ketään”. Eräs toimittaja sanoi yrittävänsä olla asettumatta kummankaan osapuolen kannalle negatiivisissa uutisissa.

Ne kaksi toimittajaa, jotka olivat päinvastaista mieltä, perustelivat hekin mielipidettään monelta kantilta. Toisen mielestä usein juttuaiheiden, jotka tulevat tavallisilta ihmisiltä, keskiössä on ihmisten oma ongelma. Siksi toimittajan on vaikea puolustaa yhtä ihmistä. Hän sanoikin noudattavansa mottoa, jonka mukaan Aamuposti ei ole pienen ihmisen puolella vaan totuuden puolella. Toinen haastateltava sanoi, että paikallislehden ei pidä kritiikittä puolustaa kaikkea sitä, mitä paikalliset toimijat tekevät. Jos kehuminen on perusteltua, silloin se sopii kuvaan:

*Mutta jos se on linja, että aina puolustetaan paikallista, oli se kuka hyvänsä, mitä hyvänsä se teki, niin eihän se toimi.*

### **5.3 Etiikka omassa kantapäässä**

Haastattelemiini toimittajat pitivät journalistisista arvoista tärkeimpinä luotettavuutta ja oikeita tietoja, rehellisyyttä, neutraaliutta ja tasapuolisuutta sekä kriittisyyttä. Päättäntävallan tulisi pysyä toimituksessa, yksi haastateltava painotti.

*--- se just että siihen suuntaan ei saa yhtään ainakaan enempää mennä tämmösten yritysten mainostamisen puolelle, koska sitten meillä ei oo mitään merkitystä jos me aletaan mennä*

*joittenkin talutusnuorassa tai että annetaan ulkopuolisten tahojen vaikuttaa tähän työhön. Meidän pitää olla itsenäisiä, mahdollisimman objektiivisia, puolueettomia, sitoutumattomia.*

Haastateltavani eivät mielestään joudu tekemään työpaikalla koskaan vastoin periaatteitaan. Myöskään toimittajien omat ja toimituksen johtoportaan käsitykset lehdestä ja toimintatavoista eivät eroa toisistaan.

Noin puolelle toimittajista Journalistin ohjeet olivat tuttuja, ja heistä yksi sanoi jopa säilyttävänsä ohjeita pöytälaatikossa. Lopuille ohjeet eivät olleet tuttuja, ja pari haastateltavaa arveli, että ei muistaisi yhtäkään ohjetta ulkoa. Toimittaja ja tietokirjailija Hanna Nikkanen (2002, 85) huomauttaa tutkimuksessaan, että eettisyyden tulisi olla työn lähtökohta, ja sitä se omien haastateltavienikin mielestä on. Kaikki olivat yhtä mieltä siitä, että alan yhteiset eettiset säännöt ovat ehdottoman tärkeitä ja journalistisen työn perusta.

Useiden tutkimusten mukaan eettinen pohdiskelu ei juurikaan ole läsnä käytännön työprosessissa, piti toimittaja sitä tärkeänä tai ei (Heinonen 1995, 91). Tutkimukseni vahvistaa tämän havainnon. Haastattelemani toimittajat eivät koe eettisiä ongelmia vaikeiksi, ja eettinen harkinta on heidän mielestään jopa tarpeetonta. Vaikka jokainen vakuutti pitävänsä eettistä ohjeistusta tärkeänä, käytännössä kaikki eivät suo sille aina ajatustakaan. Kolme haastateltavaa ei pitänyt eettistä pohdintaa kovin tärkeänä nimenomaan paikallislehdessä, sillä heidän mielestä lehden aiheet ovat niin kevyitä, ettei sääntöjä ole vaaraa rikkoa. Yksi toimittaja vastasi, ettei hänen tarvitse omassa työssään miettiä eettisiä periaatteita. Hän perusteli sanomaansa seuraavasti:

*--- tää on niin viatonta tää meidän työnteko, ettei tässä oo ehkä semmosia tilanteita että ne tartteis olla tonne takaraivoon iskostettu.*

Neljän toimittajan mielestä eettistä ohjeistusta kyllä tarvitaan. Hekään tosin eivät tee töitä nimenomaan Journalistin ohjeet mielessä. Sen sijaan että tavaisivat Journalistin ohjeita, he luottavat vuosien työkokemukseensa ja sen aikana opittuun ammattietiikkaan. Selkärangasta, takaraivosta ja kantapäältä tulevat ohjeistukset vastaavat toimittajien mukaan Journalistin ohjeita. Kaksi toimittajaa selitti asian näin:

*Et se on varmaan kun on niin pitkään tehny niin ne tavallaan on siellä mielessä vaikei niitä silleen erikseen ajattele, että se tulee jostain tuolta kantapäältä vaikka. Et ne on olemassa*

*siellä päässä. Ehkä välttämättä ei silleen ajattele, mutta ne on joka tapauksessa raksuttamassa siellä taustalla.*

*--- kun on tänkin verran kauan ollut täs duunissa, niin semmonen tietynlainen etiikka muodostuu kyl aika lailla ittestään. --- Et se nyt on niinku käytännön kautta, oma etiikka.*

### **5.3.1 Tekstimainonta on paheista pahin**

Silloin, kun Journalistin ohjeet eivät toimituksessa joskus toteudu, kyse on yleensä paikallislehdelle tyypillisestä tekstimainonnasta. Tämä on haastateltujen toimittajien mukaan suurin eettinen ongelma Aamupostissa. Toimittajat sanoivat kieltäytyvänsä juttuvinkistä useimmiten, jos vinkkiin sisältyy vaara tekstimainonnasta. Muutaman haastateltavan mielestä Aamupostille on tarjottu juttuideoita, joista pitäisi kieltäytyä, mutta siitä huolimatta niistä tehdään juttuja. Tällaiset juttuvinkit tulevat yleensä yrityksiltä. Mäntylän (2008, 132) tutkimuksen mukaan tämä on tyypillistä juuri pienellä paikkakunnalla.

Viestinnän tutkimuskeskus CRC:n pr-toimintaa koskevassa raportissa 4 000 jutusta lähes joka kymmenennessä tapauksessa tutkijoilla oli erittäin vahva epäily siitä, että uutinen on saanut alkunsa ulkopuolisten toimijoiden aloitteesta. Suurin osa raportin tutkimusaineiston jutuista pohjasi tiedotteisiin. (Juntunen 2011, 20–21.) Siksi ei ole yllättävää, että Aamupostissakin tiedotteet aiheuttavat päänvaivaa. Erään toimittajan mukaan Aamupostissa tehdään puffeja ”ihan älyttömän auliisti”. Toinen toimittaja tokaisi, että toimituksessa on menty ”taas vähän enemmän oikein jättipuffien linjalle”. Hän muisteli haastattelussa juttukeikkaa, jonne hänet oli lähetetty. Jutulle oli varattu paljon palstatilaa, ja se käsitteli erään yrityksen hyväntekeväisyyskampanjaa. Toimittajaa suorastaan nolotti tehdä aiheesta juttua. Kuten Heinonen (1995, 91) huomauttaa, viime kädessä toimituksellisista käytännöistä määrää työnantaja. Erään toimittajan mielestä tiedotteista uhkaa mennä mainosmaista tekstiä lehteen asti.

*Mä oon toimittajana alottanut semmosesta maailmasta missä ei firmojen nimiäkään oikeastaan saanut laittaa, et se oli mainosta. Ja sit me ollaan tänä päivänä menty jossain mielessä, ei nyt ihan toisiin äärimmäisyyksiin, mut siinä on edelleen oltava hirveen tarkka ettei mee puffin nww2puolelle. --- Sit välillä tehdään tiedotteista semmosia et ne on lähellä mainosta. Et kyl se*

*musta edelleen pitää muistaa se raja et me tehdään toimituksellista aineistoo eikä sitä mainosaineistoo. --- Musta tuntuu et tiedotteet on vaarallinen, koska me tehdään niihin niin täysin.*

Kaikki jutut eivät kuitenkaan sujahda käsittelemättöminä lehteen. Toimittaja, joka sanoi puffeja tehtävän auliisti, kertoi haastattelussa kiukkuisesta lukijasta, joka oli vaatinut oikaisua juttuun, jossa toimittaja ei ollut käyttänyt tapahtuman sponsoreiden nimiä.

*Sille mä totesin, että jos te haluutte teidän sponsorille näkyvyyttä ja palstatilaa, niin teidän täytyy ostaa maksettu ilmoitus. Että mun tehtävä ei oo tuoda teidän sponsoreita esille.*

Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että tekstimainonta on lehden suurin eettinen ongelma. Sen sijaan haastateltavien mielipiteet erosivat siinä, onnistutaanko Aamupostissa välttämään tekstimainontaa. Kahden haastateltavan mielestä lehdessä on toisinaan tekstimainontaa, kun taas viiden mielestä lehteen asti ei mainosmaista tekstiä pääse, vaikka läheltä liippaakin. Toisaalta heidän puheista jäi tunne, että he eivät itsekään tiedä, milloin lehdessä julkaistu juttu on tekstimainontaa ja milloin ei. Yksi haastateltava sanoi, ettei muista suoraan kieltäytyneensä mistään juttuvinkistä, mutta sanoi joutuvansa tekemään jatkuvasti rajanvetoa, miten jokin ehdotus otetaan vastaan ja miten se voidaan toteuttaa, jotta juttu ei olisi tekstimainontaa. Samaa mieltä oli kollega, joka totesi, että rajan vetäminen on vaikeaa, mutta silti sellainen pitäisi pystyä vetämään. Etiikasta keskusteltaessa haastateltavat epäröivät vastauksissaan. Kun kysyin toimittajilta suoraan, toteutuvatko Journalistin ohjeet toimituksessa, sain ainoastaan nyökytteleviä vastauksia. Kuitenkin keskustellessamme tekstimainonnasta ja ammattietiikasta muuten moni heistä, kuten seuraavassa esimerkissä yksi haastateltava, myönsi ohimennen, että lipsahduksia sattuu.

*Siinä nyt arkisessa työssä mikä joskus on hyvinkin kiireistä niin kyllä se helposti menee sillee, että jos lukasis ne ohjeet, niin saattais huomata, että vähän oikaistiin tossa nytten mutkaa.*

Erään toimittajan mukaan tekstimainonta on ikuisuusongelma, ja siltä se haastateltavien puheiden perusteella todella vaikuttaa. Rajanveto tiedottamisen ja mainostamisen välillä on eittämättä hankala, ja se on Mäntylän (2008, 132) mukaan lopulta aina eettisen harkinnan kysymys. Eettiset säännöt, kuten Journalistin ohjeet, ovat apukeino ongelmien ratkaisuksi, mutta ne ovat melko yleiset, eivätkä aina tarjoa helppoja ratkaisuja (emt., 132).

### 5.3.2 Kivaa ja kilttiä kriittisyyttä

Aiheena paikallislehden kriittisyys herätti haastatteluissa paljon keskustelua. Paikallislehti ja kriittisyys eivät joidenkin toimittajien puheessa mahtuneen samaan lauseeseen.

Journalismin periaatteissa todellisuuteen ja totuuden luonteeseen liittyvät vaatimukset kuulla monia osapuolia, epäillä omia intressejään edistäviä tietolähteitä sekä arvostaa konkreettisia faktoja ja välitöntä havaintoa (Luostarinen 1994, 36). Haastattelemieni toimittajien näkemys siitä, mitä on olla kriittinen, tiivistyy pitkälti näihin piirteisiin. Toimittajien mielestä kriittisyys on toisin sanoen sitä, että tämä kykenee arvioimaan tai tutkimaan jotakin asiaa monipuolisesti. He siis ymmärtävät kriittisyyden samoin kuin ne määritellään alan ihanteissa (Koljonen 2008, 26). Kriittisesti tehdyssä jutussa eri näkökulmat on otettu huomioon, ja tiedot ovat oikeat. Kriittinen toimittaja ei tyydy vain toistamaan, mitä lähde sanoo. Eräs toimittaja kuvasi kriittisyyttä sanalla *perinpohjaisuus*, jota termiä myös Kuutti (2002, 30) käyttää.

Kriittisyys on muutaman toimittajan mielestä myös sitä, ettei toimitus mene lähteiden ehdolla. Julkaisupäätösten on pysyttävä toimituksessa, jopa hyvien lähdesuhteiden kustannuksella. Erään toimittajan mielestä lähteisiin tulee suhtautua kriittisesti siksi, että usein toimijoiden perimmäinen tarkoitus on saada vain näkyvyyttä toiminnalleen. ”Ettei mennä kenenkään talutusnuorassa”, yksi toimittaja kuvaili. Toteutus voi jäädä puolitiehen, kuten kollega kuvasi. Hänenkin mielestä asioita pitäisi arvioida aina kriittisesti, mutta ”eihän se nyt niin hienosti mee nää työt arjessa”. Se ei ole ole vain Aamupostin eikä edes paikallislehtien ongelma. Koljosen ja Reunasen (2014) haastattelututkimuksessa myös valtakunnan medioissa työskentelevät toimittajat pitivät pyrkimystä totuuteen hankalana. Kriittisyyden edellyttämä kyseenalaistaminen ja vaihtoehtoisten tulkintojen etsiminen on heidänkin mielestään rajallista. Arkisessa työnteossa toimittajat tyytyvät usein enemmän tai vähemmän ilmeisiin ja samalla yksipuolisiin totuuksiin. (Emt., 61.)

Ennen kuin kysyin toimittajilta heidän ihanteistaan, selvitin heidän intohimoaan työtään kohtaan. Intohimolla on merkitystä työn kannalta, sillä se, miten journalistit itse ymmärtävät ammatillisen asemansa, vaikuttaa siihen, millaisina sananvapauden portinvartijoina he toimivat (Heinonen 1996, 227). Kysyin haastateltavilta, millainen rooli toimittajan työllä on heidän elämässään. Pyysin jokaista sijoittamaan työnsä sopivaan kohtaan janaa, jonka yhdessä päässä on palkkatyö ja toisessa intohimo. Haastateltavista yksi myönsi suoraan, että hän pitää työtä melkein vain palkkatyönä.

Haastateltava sanoi arvostavansa työtä lähinnä niin, että töitä on hyvä tehdä. Kaksi toimittajaa taas sanoi tuntevansa intohimoa työtään kohtaan.

Janan keskivaiheille hakeutui neljä toimittajaa. Heistä yksi sanoi, että työn merkitys vaihtelee: toisinaan työ tuntuu helpostikin vain työltä, josta sattuu saamaan rahaa, mutta toisinaan mielenkiintoisen aiheen äärellä intohimo työtä kohtaan kasvaa. Toiselle työ ei ole ollut koskaan kutsumusammatti, mutta aiheesta riippuen siihen suhtautuu välillä hyvinkin intohimoisesti. Kolmas taas ei tunne intohimoa työtä kohtaan edes ajoittain. Neljäs sanoi sijoittavansa työnsä janan keskikohdasta piirun verran intohimoon päin.

Yhtä lukuun ottamatta haastateltavat olivat sitä mieltä, että paikallislehden toimittajan tulee olla kriittinen aivan kuten minkä tahansa lehden toimittajan. Julkaisualustalla tai -paikalla ei ole merkitystä. Puolet haastateltavista kuitenkin huomautti, että on eri asia, *pystyykö* paikallislehden toimittaja olemaan pienissä ympyröissään kriittinen. Yksi uskoi, että kriittisyys on taitolaji, jota hän ei itsekään hallitse. Haastateltavani olivat Sillanpään (2011, 44, 51) haastattelemien paikallistoimittajien lailla vakuuttuneita siitä, että valtakunnallisissa, suurissa lehdissä pystyy kirjoittamaan esimerkiksi yksittäisistä henkilöistä kriittisemmin kuin paikallislehdessä. Jos paikallislehdessä tehtäisiin samaa, erään toimittajan mukaan haastateltavat loppuisivat pian kesken.

Yksi toimittaja poikkesi mielipiteissään muista. Yhtäältä hän kyllä yhtyi kollegoidensa näkemykseen siitä, että paikallislehden toimittaja voi olla kriittinen. Haastateltava muun muassa kehui yhtä kollegaansa kriittisestä ja paneutuvasta otteestaan työhön. Toisaalta hän oli pohjimmiltaan kuitenkin sitä mieltä, että kriittisyys paikallislehdessä ei ole kannattavaa tai edes tarpeellista. Hän vetosi kahteen asiaan: hyvien lähdesuhteiden varjelemiseen ja paikallislehden olemukseen.

*--- taas tulee tää suhde siihen, että halutaan pitää kaikki tyytyväisenä. Tavallaan sitten, että jos sä kauheen kriittisesti oot niin sitten sä ehkä siinä, mikä se sanonta on, sahaat itteltäs jalkaa poikki, jos sä oot kauheen, tiiätkö, kriittinen. Niin (miettii), voisimme olla kriittisempiäkin mutta että en mä tiedä halutaanko me olla, se on ehkä se ydinkysymys. --- Ja ei se oo sen tietyn kritiikittömyyden takana että pelkäis sitä että joku lähde suuttuu, ei. Vaan se kritiikittömyys ehkä johtuu vaan siitä, että jotenkin mä nään, että paikallislehden pitää olla semmonen hyvän tuulen tuoja ennemmin kuin semmonen vallan vahtikoira. Ennemmin mä harrastan positiivista uutisointia kuin negatiivista.*

Haastateltavan mielestä paikallislehden luonteeseen kuuluu ehdottomasti olla kriitikkömpi kuin muiden lehtien. Muihin lehtiin verrattuna paikallislehdessä kriittisyys on siloteltua, hän sanoi.

Kaksi toimittajaa seitsemästä oli sitä mieltä, että Aamupostin toimituksessa ei olla kovin kriittisiä. Jutuissa ei esimerkiksi oteta tarpeeksi eri osapuolia huomioon, toinen haastateltavista arvosteli. Enemmistön mielestä toimituksessa on kriittinen ote, vaikka muutama kaipasikin sitä enemmän. Yksi huomautti, että lehden juttuaiheet ovat jo lähtökohtaisesti sellaisia, että ne eivät tarjoa mahdollisuutta kriittiseen tutkimiseen. Tämä haastateltava kuvasi, että tyypillinen Aamupostissa oleva juttu käsittelee yleistä asiaa, jossa tekijänä on jokin taho, kuten järjestö tai kaupunki. Haastateltava ei näe, miten sellaiseen juttuun saisi liitetyksi kriittisyyden muuten kuin miettimällä, tehdäänkö aiheesta ylipäättään juttu vai ei.

Ne kaksi toimittajaa, jotka eivät pitäneet lehteä kriittisenä, eivät pitäneet itseäänkään kriittisinä toimittajina. Toinen arveli, että häneltä yksinkertaisesti puuttuu taito kriittisyyteen, ja toinen taas vastasi nauraen, ettei edes haluaisi olla kriittisempi, sillä se voisi olla ahdistavaa. Hän sanoi jättävänsä kaivuuhommat muille.

*En mä ole niin kunnianhimoinen toimittaja että, tiiätkö, jotenkin mun mielestä se kriittisyys liittyy myös ehkä siihen toimittajan kunnianhimoon. Että minä tyydyn tekemään tällöisiä iloisia pikkujuttuja. Sen on vaan hyväksyny omaksi työkseni.*

Enemmistö haastateltavistani koki olevansa kriittinen toimittaja tavalla, jolla he aluksi kuvasivat kriittisyyttä: vähintäänkin haastateltavat katsoivat pyrkivänsä kriittisyyteen. Aina hyvä yrityskään ei silti auta. Silloin lopputulos on löysää, kuten yksi haastateltavistani totesi.

*H: No kyllähän siihen [kriittisyyteen] pyrin, mut ei se nyt aina onnistu.*

*T: Miksei se onnistu?*

*H: Ei viitti, ei jaksa, aikapula, deadlinet. Jotkin näistä yhdessä. Ihan inhimillisiä syitä.*

*T: Ne häiritsee sitä?*

*H: Niin. Kyllähän sen nyt itekin huomaa että millonka meni pikkusen löysästi.*

Kriittisyyden lisäksi kysyin haastateltaviltani puolueettomuudesta. Lähes poikkeuksetta paikallislehdet, Aamuposti mukaan lukien, ovat ilmoittaneet olevansa puolueettomia tai riippumattomia. Puolueettomuutta onkin pidetty yhtenä koko lehtiryhmän keskeisenä

tuntomerkinä. Sittemmin on kuitenkin opittu, ettei täydellinen sitoutumattomuus ole mahdollista. Jo uutisten valinta ja otsikointi vaativat ratkaisuja, joissa toimituksen on vaikea olla täysin puolueeton. (Aalto ym. 1985, 180–181.) Lähes kaikki haastattelemani toimittajat huomauttivat, että täydellistä objektiivisuutta tuskin pystytään toteuttamaan missään lehdessä. Siihen voi silti pyrkiä, ja niin myös Aamupostissakin tehdään. Toimittajat olivat tästä yksimielisiä. Koljosen ja Reunasen (2014, 78, 83) haastattelututkimuksessa toimittajat totesivat, että toimittajan omat näkemykset vaikuttavat enemmän aihevalintaan kuin jutun sisältöön. Tätä myös oman tutkimukseni haastateltavat korostivat. Ennen kuin aihevalinnat ohjaavat tiettyjen lähteiden luokse, toimittajien omat kiinnostuksen kohteet ja mieltymykset ohjaavat toimittajan tiettyjen juttuaiheiden pariin. Tämän seikan nosti esiin haastateltava, joka muistutti katvealueista, aiheista, jotka eivät ole kenenkään toimittajan ”fiksaatio” ja näin ollen jäävät käsittelemättä.

Pyrkimyksestä huolimatta yhden haastateltavan mielestä paikallislehdessä on vaikeaa olla puolueeton, sillä asiat tulevat paikallislehdessä niin lähelle, hän sanoi. Hän perusteli väitettään jälleen pienillä piireillä: kun viikoittain kohtaa samat toimijat, on vaikea käsitellä asioita puolueettomasti.

*Nyt esimerkiks mun pitäis [tehdä juttu] uudesta [toimitilasta], mulla pitäis olla hirveen objektiivinen näkemys, mut mun kymmenen toimijaa on kertonu, et se on täysin susi, niin mun on hirveen vaikee pitää objektiivista näkökulmaa (nauraa).*

Haastateltava ei pitänyt itseään kriittisenä toimittajana ja myönsi häpeilemättä, ettei kykene olemaan aina puolueetonkaan. Puolueettomuuteen pyrkiminen onkin samalla kriittisyyttä, hänen kollegansa järkeili osuvasti omassa haastattelussaan.

### **5.3.3 Kiire synnyttää kierteen**

Jokaisen haastateltavan puheesta pystyi lukemaan rivien välistä, että kiire on läsnä toimituksessa, jopa enemmän kuin aikaisemmin. Kun on kiire, moni asia menee pieleen. Juttuja ei ehdi ideoida, joten sitä tarttuu kevyttä aihetta käsittelevään juttuvinkkiin. Kiire korostaa myös mediarutiinien roolia (Möra 1996, 113). Koska on kiire, toimittaja soittaa nopeasti tutulle lähteelle, haastateltavat kertoivat. Juttua tehdessä ei ole aikaa paneutua asiaan eikä pohtia sitä kriittisesti, joten jutusta tulee

pintaraapaisu tai ”löysä”, kuten yksi haastateltavista kuvaili. Kehnon Journalistin ohjeiden tuntemuksen lisäksi muun muassa kiire onkin nähty etiikasta luistamisen syyksi (mm. Sillanpää 2011; Kämppe 1990). Ammattietiikkaakaan ei siis jouda puntaroimaan. Toisaalta kiire synnyttää tyytymättömyyttä omaan työhön ja syö motivaatiota, jota ei ole välttämättä ennestäänkään paljoo.

Kiire aiheuttaa kierteen, joka alkaa jo juttujen ideoinnista ja vaikuttaa toteutukseen. Erään haastateltavan mielestä heillä pitäisi olla alun alkaen enemmän aikaa lähteä toimituksesta ulos ihmisten ilmoille.

*--- se, että kun liikkuis enemmän tuolla ja pystyis enemmän käymään, sanotaan nyt vaikka virkamiestenkin huoneissa haastattelemassa, niin sieltä poikis enemmän varmaan ideoita. Ajastahan siinä on usein kysymys, kun pitää ne jutut saada valmiiks.*

Kierre jatkuu, kun juttua pitäisi alkaa työstää. Jos aikaa olisi enemmän, jutuista saisi kattavampia ja perusteellisempia, haastateltavat uskoivat. Eräs toimittaja sanoi arvostavansa juttuja, joissa on tutkiva ote ja joissa aineisto on kerätty itse, eikä asioihin vain reagoitaisi. Toimittajan mukaan ”tää on se ikuinen puheenaihe meillä”. Hänen mukaansa esimerkiksi päätöksentekijät tuottavat ”vakiokamaa”. Pelkkää reagointia on se, että tästä valmiista materiaalista valitaan, mistä juttu tehdään:

*Toki niitäkin [valmiita materiaaleja] voi jalostaa, mutta että siis jos keksittäis ihan omia ikään kuin, eihän nyt lähteistä riippumattomia voi olla, mutta siis niinku omaehtoista tuotantoa jossa niinku enintään se idea tulee jostakin ulkoo ja sit se muoto ja aineisto rakennetaan itte.*

Sonja Huhtaniska (2011, 6) esittää kulttuurialan opinnäytetyössään, että kriittisen asiajutun tekeminen ammattimaisesti ja lukijaystävällisesti on taito, joka jokaisen journalistin tulisi oppia hallitsemaan. Samaa mieltä olivat haastateltavani. Juttujen lopputulos ei miellytä useaakaan toimittajaa, vaikka suurin osa heistä kehuikin Aamupostissa tehtävää paikallisjournalismia. Kahden haastateltavan mielestä se on ylimalkaista. Paikallisiin ilmiöihin ei mennä syvälle. Syynä on ajanpuute. Haastateltavat kuvailivat nykyistä tilannetta ja ideaalitulannetta seuraavasti:

*Aika paljon on meilläkin tällä hetkellä, vaikka ihan siitä resurssikysymyksestä johtuu välillä varmaan, mut vähän sutasee, tai ei nyt voi sanoa että sutasee, mutta tekee nopeesti, ettei aina kerkee välttämättä kaikkeen niin paneutua kuin ehkä haluaisi.*

*--- sen pitäis olla syventävämpää tai syvempää jollakin tavalla --- semmonen ehkä antais lukijalle enemmän kuin se et vaan jotenkin pintaa hutastaan.*

Ratkaisuksi kiireen kierteeseen kaksi haastateltavaa toivoi toimitukseen lisää työntekijöitä. Toisen heistä mielestä on turhauttavaa, kun itsekin tekijänä tietää, että jostain aiheesta olisi voinut kirjoittaa syvällisemmin tai kriittisemmin, jos olisi ollut enemmän aikaa.

*--- ois enemmän mahdollisuus tehdä niitä juttuja ehkä vähän toisella lailla. Eipä tuolla hirveesti pääse semmosta syvällistä tutkivaa journalismia esimerkiksi tekemään. Ei vaan oo aikaa. Tai jos joku alkaa tekemään niin se on pois siitä päivärutiinista. Kyl se yks iso ongelma on se et on vedetty niin tiukalle.*

Toisen toimittajan kuvaus toimituksen arjesta kertoo kiireestä karulla tavalla:

*Viime aikoina on ollu vähän sitä et kunhan saadaan lehti täyteen (naurahtaa).*

Kiireen lisäksi etiikan venymistä on selitelty muun muassa mukavuudenhalulla ja laiskuudella (mm. Sillanpää 2011, Kämppe 1990). Kun moni muu haastattelemani toimittaja ehdotti koko kierteen ratkaisuksi työntekijöiden lisäämistä, yhdellä toimittajalla oli toinen ratkaisu. Keskustelumme lähti liikkeelle siitä, kun hän sanoi uskovansa, että kaupungissa on paiseita, epäkohtia, jotka ovat vielä puhkaisematta.

*H: Kyllä pitäis olla resursseja varmaan enemmän just että pitäis olla kriittisempi mitä nyt ollaan.*

*T: Hoituisko se asia just sillä että olis resursseja eli enemmän työntekijöitä?*

*H: Ei, ei se välttämättä. Aina puhutaan resursseista ja sitä ja tätä. Se riippuu ihmisten intohimosta työhön. Sitä se ennen kaikkea on. --- siitä se riippuu että miten intohimoisesti sä suhtaudut työhön, mitä sä saat aikaiseksi. Eihän ne resurssit niin kauheesti auta.*

*T: Onks täällä sellasta intohimoa sun mielestä täällä toimituksessa?*

*H: (mieltii) Ei oo kauheesti. Kyl sais olla enemmän intohimoa.*

Intohimon lisäksi kyse voi olla viitseliäisyyden puutteesta. Yksi toimittaja kertoi, että aina edes omien ideoiden toteuttamiseen ei löydy aikaa.

*Myös muutama juttuidea on ehkä jäänyt toteuttamatta jotka ois sitten vaatinut ehkä vähän enemmän työtä ja ponnistelua johtuen myös siitä, että tässä on niin paljon rutiineja mitä joutuu hoitamaan että johonkin isompaan, niin sanotun tutkivan journalismin tekeminen on aika mahdotonta, tai ainakin siltä se tuntuu että se on mahdotonta. Ehkä sille vois raivata tilaa ja varmasti sille sais raivattuakin tilaa jos vaan ois tarpeeksi viitseliäs, mutta sitä ehkä vähän helpommin luovuttaa, että antaa olla, tehdään näitä kevyempiä (naurahtaa).*

## 6 Aamupostin toimittajien lähdesuhteet

Tässä pääluvussa käsittelen tutkimukseni keskeisintä teemaa: lähdesuhteita. Tarkastelen niitä aluksi erittelemällä haastateltavien tutkimustilanteessa lähdeverkostostaan piirtämiä suhdekarttoja. Kerron, mitä paikallisia toimijoita ja millä perusteilla toimittajat pitivät heidän oman työnsä kannalta tärkeimpinä. Toisessa alaluvussa esittelen toimittajien mielipiteitä läheisten lähdesuhteiden hyvistä ja huonoista puolista. Hahmottelen lisäksi, kuinka läheiseksi lähdesuhde voi kehkeytyä ennen kuin suhde kääntyy toimittajaa vastaan.

### 6.1 Toimittajan tärkeimmät toimijat

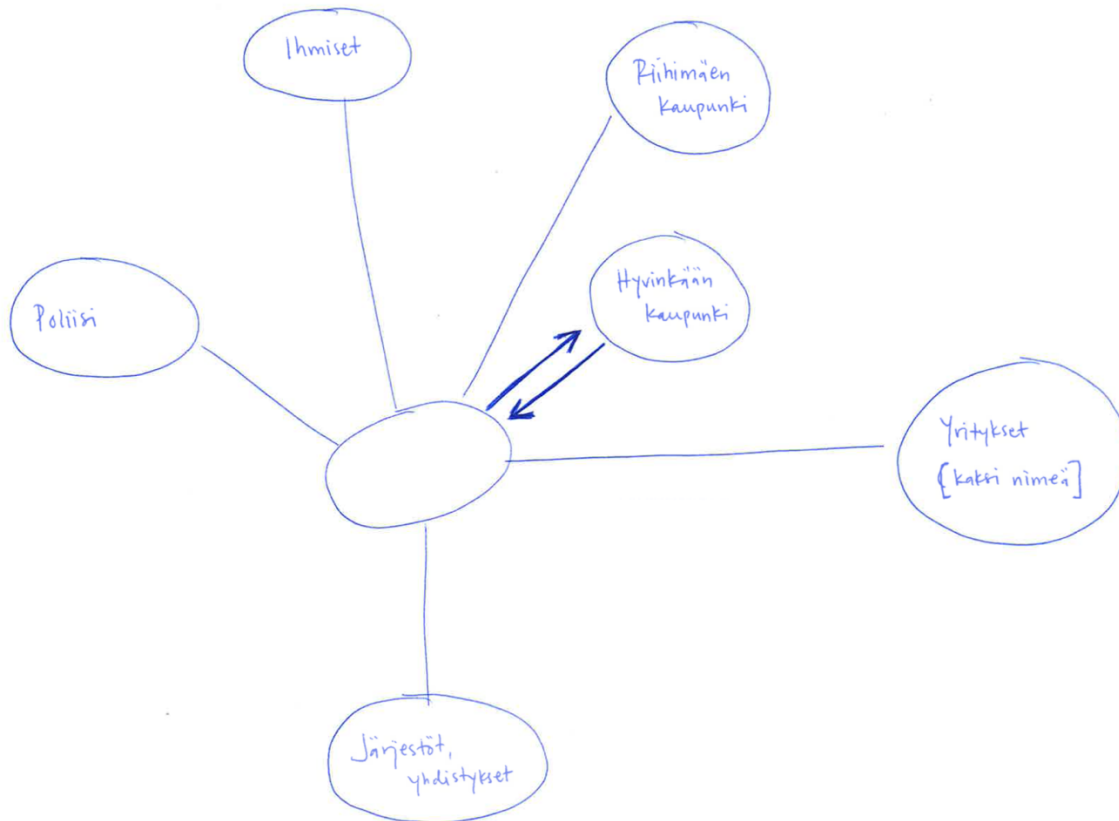
Avasin jokaisessa teemahaastattelussa lähdesuhdeteeman piirustustehtävällä. Pyysin haastateltavia piirtämään paperille suhdekartan, joka kuvastaisi heidän työympäristöään. Haastateltavien tuli sijoittaa kartalle omalta kannaltaan tärkeimmät paikalliset toimijat, eli lähteet, joihin haastateltavat ovat useimmiten yhteydessä tai jotka ovat useimmiten yhteydessä toimittajaan. Toimijoilla tarkoitin yhdistyksiä, järjestöjä, seuroja ja muita tahoja kuten viranomaisia, kaupungin hallintoa ja yksittäisiä ihmisiä. Toimittajat sijoittivat itsensä paperin keskelle ja yhdistivät itsensä viivoilla ja nuolilla lähteisiin.

Seuraavaksi kerron toimittaja kerrallaan, millaisilla karttamerkkejä he käyttävät. Avaan piirrosten merkityksiä ja kerron, mitä haastateltavat ajattelevat kartoistaan. Tällä tavalla teen näkyväksi sitä suhdekenttää tai -verkostoa, jossa haastateltavani paikallislehden toimittajina operoivat.

Olen jäljentänyt kartat tarkasti haastateltavien alkuperäisistä kartoista. Olen kuitenkin häivyttänyt kuvioista sellaiset toimijat ja henkilöiden nimet, joista haastateltavat voisi helposti tunnistaa. Kartoista poistamani nimet olen selvyuden vuoksi merkinnyt hakasulkeilla [ ]. Muut suhdekartoissa esiintyvät toimijaryhmät ja niiden nimet ovat haastateltavien itsensä nimeämiä.

## 6.1.1 Toimittajien suhdekartat

### Suhdekartta 1



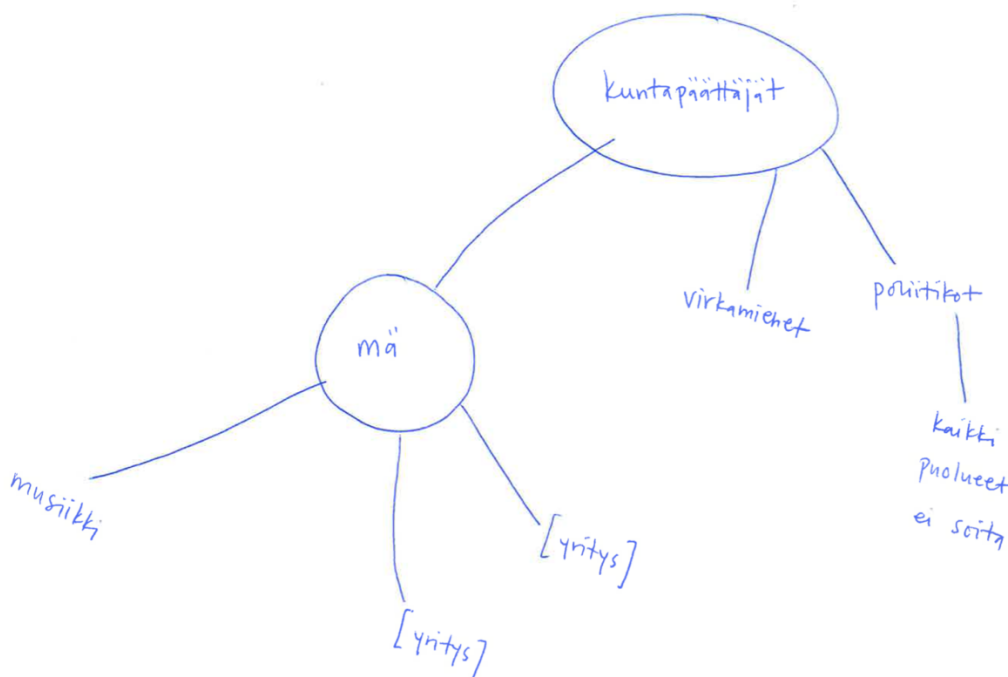
Ensimmäisessä suhdekartassa (suhdekartta 1) haastateltavaa lähimpänä on Hyvinkään kaupunki, eli paikallisen julkishallinnon virkakoneisto. Riihimäen vastaava koneisto on selvästi kauempana. Haastateltava piti tärkeinä lähteinä myös poliisia, yrityksiä, joista kahta paikallista suuryritystä erityisesti, järjestöjä ja yhdistyksiä sekä paikallisia ihmisiä. Kaupungilta, poliisilta ja muilta viranomaisilta sekä yrityksiltä haastateltava kertoi saavansa paljon tietoa, jota kuuluu välittää kaikille paikkakuntalaisille. Ihmisiltä haastateltava saa juttuvinkkejä.

Toimijoista tärkein on kaupunki ja sen virkamiehet, eivät niinkään poliitikot. Yhteydenpito on molemminpuolista. Haastateltava kertoi olevansa ensisijaisesti yhteydessä kaupunkiin päin, mutta jos aikaa olisi, hän uskoisi saavansa viestiä myös kaupungilta. Muuten toimittajalla on mielestään sellaiset lähdesuhteet, että kukaan ei ota yhteyttä suoraan häneen. Syy on se, että toimittaja työskentelee noin puolet työajasta taittajana, joten tiiviitä suhteita ei pääse syntymään.

Haastateltavan mielestä suhdeverkostonsa riittää tällaisenaan työn pohjaksi. Hän uskoi, että parannettavaa ja tehostettavaa olisi, mutta hän ei ole ehtinyt rakentaa suhdeverkostoaan kovin aktiivisesti. Jos hän voisi tehdä muutoksia, hän yrittäisi tiivistää yhteydenpitoa puolin jos toisin. Näin toimijoilta saisi juttuvinkkejä, jos heillä on vireillä jotain omassa toiminnassaan. Koska monet tahot tekevät toimittajan mukaan yhteistyötä, tahot voisivat vinkata myös toistensa toiminnasta.

Haastateltava jäi kuitenkin pohtimaan, voiko ”näin pienessä kaupungissa” toimitukseen ylipäättään tulla juttuvinkkejä ennen kuin toimitus on saanut asian selville muita reittejä pitkin. Tämä johtuu hänestä siitä, että kaikki tuntevat toisensa niin hyvin. Ja koska piirit ovat pienet, muut toimijat arvaisivat toimituksen lähteen heti. Siksi haastateltava arveli, että ihmiset ovat varovaisia sen suhteen, mitä toimitukseen voi vuotaa.

Suhdekartta 2



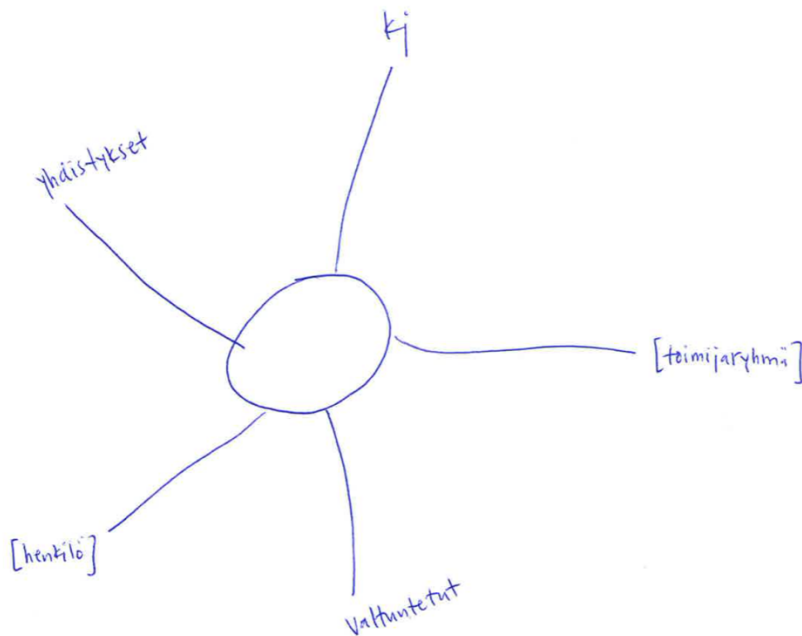
Suhdekartta 2:n piirtänyt haastateltava on eniten tekemisissä kuntapäättäjien, eli virkamiesten ja poliitikkojen kanssa. Se on toimittajan ”selkeä painotus”. Lisäksi suhdeverkostoon kuuluvat kaksi paikallista suuryritystä ja musiikkialan toimijat. Yrityksistä on tehtävä talousjuttuja joka vuosineljännes. Musiikkialan juttuja toimittaja tekee silloin tällöin. Suhdekartan toimijat ovat

haastateltavan mukaan tärkeitä siksi, että toimijoiden päätöksillä ja tekemisillä on merkitystä kaupunkilaisille eli lukijoille.

Tämän haastateltavan tapauksessa yhteydenotto lähtee useimmiten toimittajalta toimijalle. Kartan toimijoista poliitikot ottavat useimmiten yhteyttä toimittajaan. He soittavat haastateltavalle antaakseen juttuvinkkejä tai kertoakseen omasta mielestään tärkeän uutisaiheen. Haastateltava painotti, että kaikki puolueet eivät ota yhteyttä, sillä ”sitä on ittelleen hankkinut jonkun leiman”.

Haastateltavan mielestä hänen nykyinen suhdeverkostonsa on ”ihan ok”. Hän huomauttaa, että kartan toimijoiden lisäksi tekee välillä toki juttuja muistakin toimijoista.

### Suhdekartta 3

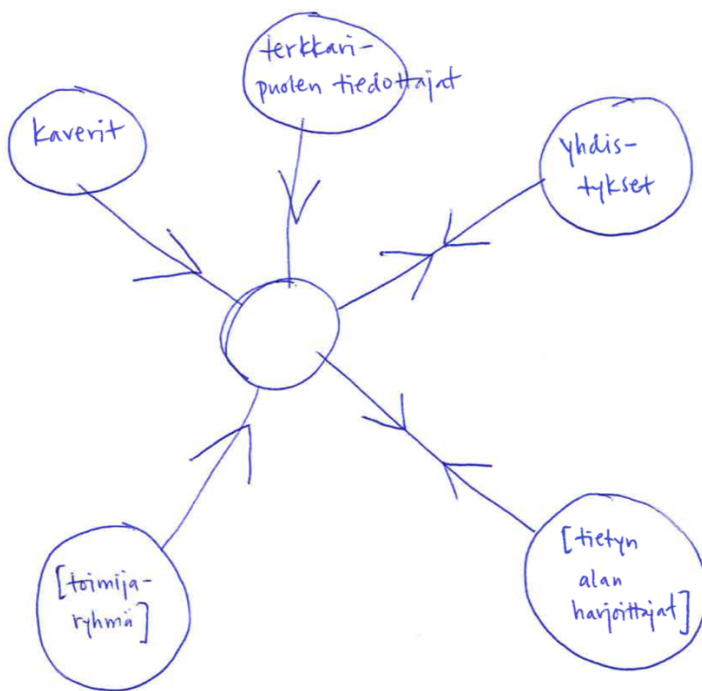


Suhdekartta 3:n haastateltavalle tärkeimpiä toimijoita ovat Hyvinkään kaupunginjohtaja (kuvassa kj), valtuutetut, yhdistykset, eräs toimijaryhmä ja eräs henkilö. Viimeistä lukuun ottamatta toimijoiden tieto on arvokasta lehden lukijoille, siksi haastateltava piti niitä tärkeinä. Henkilöltä, jonka toimittaja on oppinut tuntemaan työn kautta, hän saa taustatietoa ja juttuvinkkejä. Haastateltava kertoi soittavansa tälle henkilölle hyvin usein. Henkilö on toiminut kunnallispolitiikassa ja on oman alansa asiantuntija.

Haastateltava sanoi ottavansa itse yhteyttä kaikkiin toimijoihin. Hänelle ei kukaan soittale. Hän arveli syyksi työvuorokiertoa: puolet kuukaudesta hän toimii taittajana.

Haastateltava sanoi pärjäävänsä suhdeverkostollaan nykyiselläänkin, mutta kaipasi siihen silti muutoksia. Hänestä lähdeverkoston tulisi olla nykyistä laajempi, sillä siitä on etua toimittajalle. Hän haluaisi lisää lähteitä, erityisesti sellaisia, jotka osaavat antaa taustatietoa, ja erityisesti lisää kansalaisyhteyksiä.

#### Suhdekartta 4

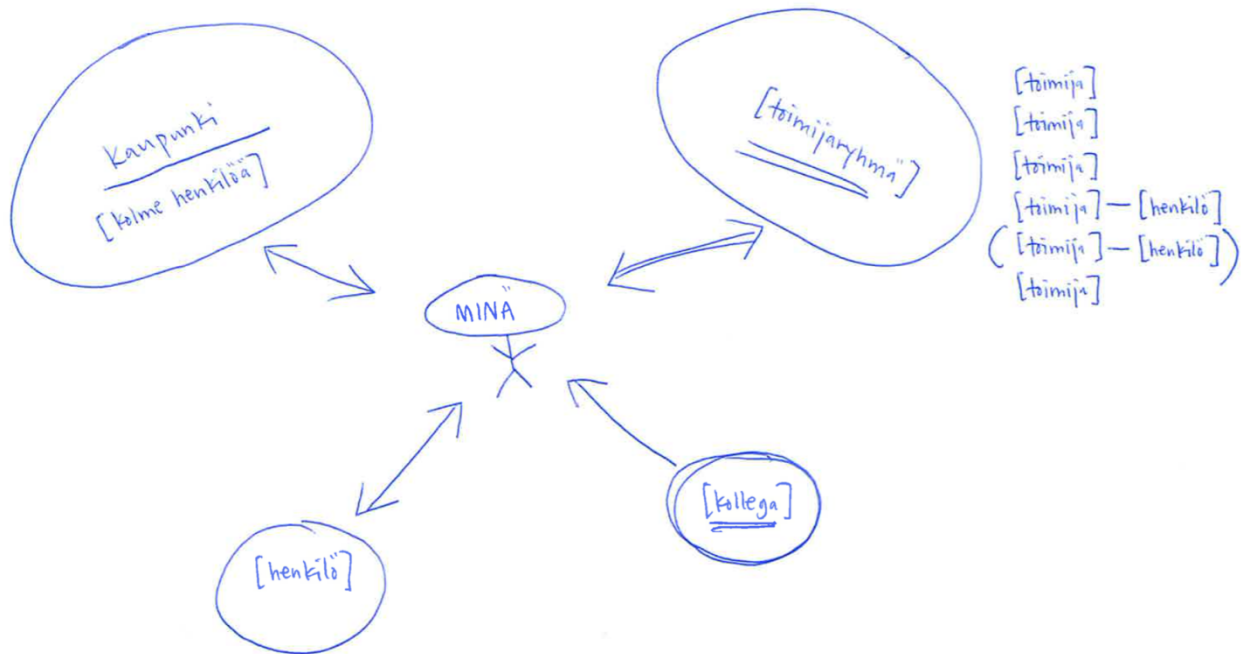


Suhdekartta 4:n haastateltava piirsi suhdekarttaansa erään toimijaryhmän, erään toimialan harjoittajat, yhdistykset, terveyspuolen tiedottajat sekä kaverit. Kavereilla hän tarkoittaa työasioiden tiimoilta hyvin tutuksi tulleita henkilöitä. Etenkin heiltä haastateltava saa juttuvinkkejä.

Tällä haastateltavalla yhteys toimi päinvastoin kuin monella muulla haastateltavalla: pääsääntöisesti toimijat ottavat yhteyttä toimittajaan. Vain kahteen toimijaan haastateltava on myös itse yhteydessä. Kartan toimijoista tekee toimittajan mielestä tärkeitä se, että yhteydenottoihin liittyy aina jokin uutinen, joita taas lehti tarvitsee. Haastateltava piti suhdeverkostoaan tällaisenaan toimivana.

Suhdekartan toimijoiden lisäksi haastateltava mainitsi haastattelussa eräässä yhdistyksessä toimivasta henkilöstä, joka laittaa toimittajalle usein ”kuumia vinkkejä”.

### Suhdekartta 5

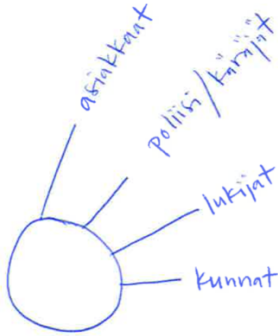


Suhdekartta 5:n piirtäneen haastateltavan suhdeverkosto perustuu pitkälti henkilölähteisiin. Hänen mielestään lähdesuhteet nimenomaan henkilöityvät hyvin usein. Haastateltava piirsi karttaan Hyvinkään kaupungin kokonaisuudessaan, josta hän nosti esiin erityisesti kolme henkilöä. Kartan tärkein toimija on toimijaryhmä, jonka tekemisiä haastateltava seuraa työssään paljon. Tämän toimijaryhmän sisällä on pienempiä toimijoita ja niiden sisällä taas henkilölähteitä. Lisäksi kartalla on yksi henkilölähde, joka on toimittajan tärkein taustatiedon antaja, ”ihan ehdoton”. Haastateltava saa arvokasta taustatietoa myös eräältä kollegaltaan. Hän piti lähteitä tärkeinä siksi, että niiltä saa paljon tietoa. Lisäksi toimijoiden toiminta kiinnostaa lukijoita.

Lukuun ottamatta kollegojen välistä suhdetta lähdesuhteet toimivat molempiin suuntiin: toimittaja soittaa ja toimijat soittavat. Kollegaltaan haastateltava saa tietoa kysyttäessä. Haastateltava piti suhdeverkostoaan toimivana. Hänen mukaansa kaikki suhteet ovat mutkattomia ja välittömiä.

--- justiin [henkilö] soitti tossa, että niillä alkaa [toimintaa] ja ne toivoo sille [toiminnalle] julkisuutta.

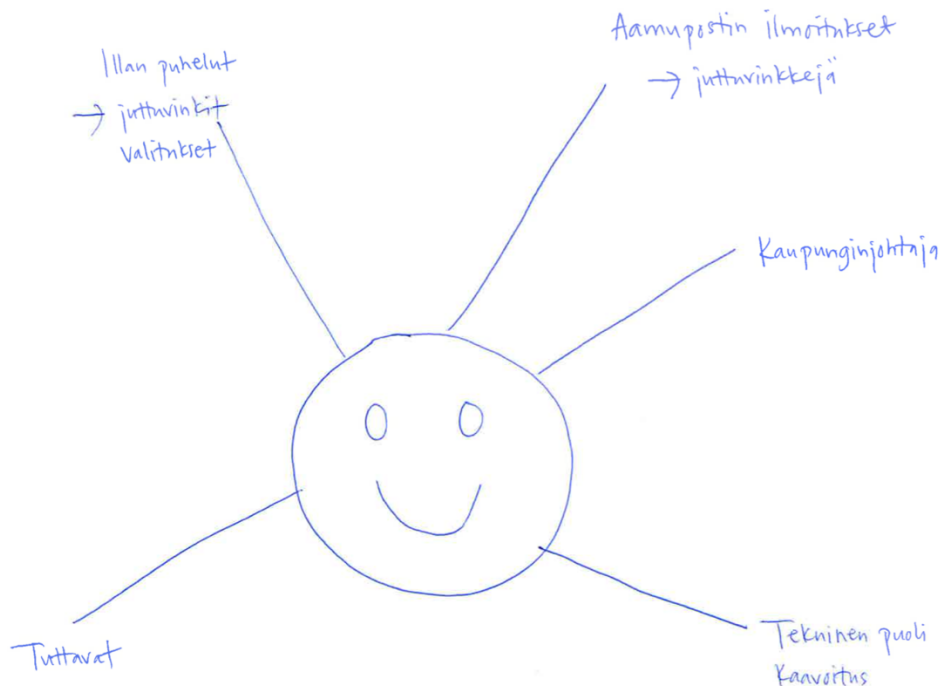
### Suhdekartta 6



Suhdekartta 6:n haastateltavan lähdeverkoston muodostavat kunnat ja kaupungit, poliisi, asiakkaat sekä lukijat. Hän mainitsi haastattelussa tärkeiksi myös eri yhdistykset, kaupunkien valtuustojen ja hallitusten puheenjohtajat sekä yritysmaailman. Tärkeitä ne ovat siksi, että lehden juttuaiheet liittyvät usein näihin, aivan kuten suhdekartankin, tahoihin.

Toimijoista haastateltava on itse yhteydessä kuntiin ja poliisiin, kun taas asiakkaat ja lukijat ottavat yhteyttä toimitukseen. Lukijat antavat juttuvinkkejä puhelimitse ja sähköpostitse, ja asiakkaat käyvät paikan päällä toimituksessa. Tällaisenaan suhdeverkosto on toimittajalle riittävä.

## Suhdekartta 7



Suhdekartta 7:n haastateltava sijoitti karttaansa Hyvinkään kaupunginjohtajan, kaupungin kaavoituspuolen ja tuttavat. Kaupungin väki on tärkeä tiedonantaja, kun taas tuttavilta, esimerkiksi naapureilta, haastateltava saa juttuvinkkejä. Lisäksi haastateltava piti tärkeinä etenkin iltaisin toimitukseen tulevia lukijoiden puheluita ja lehden omia ilmoituksia. Niistäkin toimittaja poimii juttuvinkkejä.

Toimittajalla ei ole lähteitä, jotka ottaisivat yhteyttä suoraan häneen. Syy ei hänen mielestään ole se, että hänellä on paljon taittovuoroja. Haastateltavan mukaan hänellä ei ole tiettyä painotusta, aihetta, josta hän tekisi paljon juttuja, eikä hän edes haluaisi olla riippuvainen kenestäkään. Toimittaja sanoi olevansa lähdeverkostoonsa tyytyväinen.

### 6.1.2 Hyvä lähde kertoo, hankala pimittää

Pyysin toimittajia valitsemaan suhdekartoistaan yhden hyvän lähteen ja kuvailemaan, mitkä tekijät tekevät siitä hyvän. Vastauksista erottuu kolmenlaisia tekijöitä. Ensinnäkin hyvän lähteen tiedot ovat tärkeitä ja niiden kiinnostavuus on suurta. Toimittajat yksinkertaisesti tekevät juttuja aiheista,

jotka kiinnostavat lukijoita. Saman on huomannut Luostarinen (1994, 30), jonka mukaan ihmiset ovat valmiita maksamaan yhteiskunnallisista kysymyksistä kertovista journalistisista tuotteista ennen kaikkea siksi, että kyseiset kysymykset vaikuttavat heihin. Haastateltavani sanoivat kuin yhdestä suusta, että esimerkiksi kaupungin virkakoneistossa on erittäin paljon asioita, joista pitää saada tieto asukkaille.

Paljon toimittajien kanssa tekemisissä olevat lähteet eivät ole ainoastaan tiedonantajia vaan samalla eräänlaisia tiedonpolkujen matkanjohtajia. Tutkimuksissa monien toimittajien on nähty arvostavan sitä, että lähde ymmärtää oman asiantuntemuksensa rajat ja neuvoo tietävämmän lähteen luokse. (Luostarinen 1994, 50.) Samaa sanoivat omat haastateltavani: hyvä lähde myös tietää paljon asioista tai osaa vähintään ohjata toimittajan soittamaan toiselle henkilölle. Hyvä lähde saattaa olla jopa kuin lehden avustaja: se voi tuottaa niin hyvää juttu- ja kuvamateriaalia toimijan tapahtumista, että toimittajan ei tarvitse vaivautua paikalle.

Toisekseen haastateltavieni mielestä, samaan tapaan kuin Fritzenkin (2012, 72–74) haastattelemat toimittajat korostivat, hyvä lähde on luotettava. Se, syntykö toimittajan ja lähteen välille luottamuksellinen suhde, riippuu pitkälti henkilökemioista, yksi toimittajista sanoi. Luottamuksellisen suhteen ansiosta jopa vaikeita asioita tai riitoja on helppo käsitellä. Luottamukseen liittyy myös se, että vaikka toimittaja kieltäytyisi tutun lähteen juttuvinkistä, lähde uskaltaa ottaa yhteyttä uudestaan.

Kolmanneksi hyvä lähde on sellainen, joka puhuu avoimesti. Erään haastateltavan mieleen oli jäänyt poliisi, josta sai tietoa irti helposti. Hän muisteli myös erästä valtuutettua vuosien takaa seuraavasti:

*--- [valtuutettu] oli musta niin hönö, et mä soitin sit sen takia, että mä tiesin että se puhuu sivu suunsa kaikkee. Se on ihan hyvä lähdesuhde (nauraa), sieltä sai semmosta mitä ei toinen taas kertois.*

Haastateltavien suhdekartoille eivät päässeet hankalat lähteet. Niitä ovat toimittajien mielestä esimerkiksi lähteet, joilla on salassapitovelvollisuus. Tällöin yhteys toimittajan ja lähteen välillä katkeaa, eikä juttuihin saada heidän näkemystä asiastaan, vaikka sellainen ilman muuta kuuluisi monipuoliseen juttuun, eräs toimittaja selitti.

Joskus kyse on vain henkilökemioista. Joidenkin kanssa on syystä tai toisesta helppo tulla toimeen, toisten kanssa ei, yksi haastateltava kertoi. Hänen mukaan vaikeiltakin henkilöiltä saa toki tietoja, mutta toisten kanssa on silti helpompi toimia.

Hankala lähde on tarkka itsestään ja sanomisistaan. Hän ei ymmärrä toimituksen valintoja, esimerkiksi juttujen näkökulmia tai päätöstä siitä, tehdäänkö ylipäätään juttu. Jos ristiriita syntyy, usein lähde suutahtaa. Tällaisia lähteitä on haastateltavien mukaan paljon yrityspuolella.

Haastateltavieni huomiot ovat linjassa muiden tutkimusten kanssa. Myös Ojajärven (2014, 64) haastattelemat päätoimittajat kommentoivat, että yrittäjät ovat päättäjiä herkkänahkaisempia ottamaan vastaan kritiikkiä. Päätoimittajien mukaan yrittäjien kanssa suhteet ovat myös välittömän taloudelliset. Haastattelemini toimittajien mielestä hankalat yrityslähteet haluaisivat hyvin usein vain mainostaa omaa toimintaansa ja näin hyötyä julkisuudesta.

Erään toimittajan mielestä lehti tarvitsee enemmän lähteitä kuin lähteet lehteä. Siksi jotkut yritykset pimittävät joskus tietoaan, haastateltava sanoi.

*Ei siitä [tietojen panttaamisesta] välttämättä yrittäjälle oo mitään haittaa, koska meillä nyt näitä aiheita on jatkuvasti sen verran niukasti, että ei siellä tarvii pelätä, et ne ei enää ikinä tee meistä juttua, jos vaikka täytetään kaksikymmentä vuotta tai tulee uus innovaatio tai tällee. Ei me pystytä kummosiakaan karensseja pitämään eikä nyt varmaan oo tarviskaan, mut he voivat huoletta vastata silloin kun siltä tuntuu.*

Lehteä tällainen tietojen panttaaminen häiritsee haastateltavan mukaan lähinnä niin, että valmis juttu ei ole niin hyvä kuin se olisi voinut olla, koska siitä puuttuu tietoja tai toisen osapuolen näkemys.

### **6.1.3 Suulas on suosittu**

Kysyin haastateltaviltani, miten lähteet valikoituvat juttuihin. Käytäntöjä on monia. Hyvinä ja helpoina pidetyt lähteet nauttivat toimittajien suosiota. Suulaat henkilöt ja ne, jotka eivät vaadi hanakasti juttua tarkistettavakseen ennen julkaisua, ovat haastateltavien mielestä helpoimpia. Yksi haastateltavista kuvasi lähdekäytäntöään seuraavasti:

*--- on puhuttu isommallakin porukalla, että on semmosia esimerkiks tuolla virkamiespuolella semmosia tyyppejä, joista tietää jo, että se on än äs hyvä suustaan tai sit se laukoo semmosia rohkeempia kommentteja eikä rupee silleen niuhottaa tai salailee paljon. Niin jos on varaa valita niin mä otan kyl sellasen joka puhuu sit enemmän.*

Hyvin usein jutun aihe rajaa ja suuntaa lähteiden valitsemista. Jutussa on kuultava sitä henkilöä tai niitä henkilöitä, joilla on kulloinkin tekemistä asian kanssa. Monen haastateltavan mielestä usein on vain yksi ihminen, joka osaa vastata.

*Kyllähän se vaan on niin, että on ne tietyt tahot, joiden kanssa on sitten tekemisissä väkisinkin, että kun tulee juttu niin soitat, sehän on tietyt virkamiehet jotka sitten hoitaa niitä asioita.*

Silti pyrkimys on yrittää löytää mahdollisimman monta lähdeä ja kuulla eri osapuolia. Myös aika asettaa omat rajoitteensa. Kiire edellyttää muun muassa juurikin lähteiden etsinnän rutiininomaisuutta (vrt. Luostarinen 1994, 51). Aamupostin päivittäisessä työssä pahimmillaan tyydytään siihen, ketkä on tavoitettu, yksi haastateltava valitteli. Joskus, kun juttu on pakko saada heti lehteen, parhaista mahdollisista lähteistä on tingittävä.

Viimeinen ja tärkein peruste valikoida lähde juttuun on se, tuntee ko toimittaja lähteen entuudestaan. Jokainen haastateltava kertoi suosivansa ensisijaisesti tuttuja lähteitä. Seuraavassa alaluvussa tarkastelen tällaisia lähdesuhteita lähemmin.

## **6.2 Läheinen lähde on ykkönen**

Jos haastattelemani toimittajat pääsevät valitsemaan, he soittavat mieluummin tutulle kuin tuntemattomalle lähteelle. Niitä, tuttuja lähteitä, nimittäin riittää. ”Täällä alkaa olee se, et melkein kaikki alkaa olee tuttuja”, yksi haastateltavista ilmaisi asian.

Jokaisella haastateltavalla on syntynyt alkujaan tuntemattomiin lähteisiin henkilökohtaisia kontakteja, mikä on hyvin luonteenomaista paikallislehdelle (mm. Ojajärvi 2014). Muutama toimittajista vastasi, että heillä on tällaisia lähdesuhteita jopa kymmeniä. Moni piti läheisen lähdesuhteen mittarina puhelinnumeroiden vaihtamista ja huoletonta yhteydenpitoa:

*Siitä on hirveen monta vuotta kun mä huomasin, että ensimmäinen tyyppi vastas että moi, esittelemättä.*

Haastateltavien mukaan tuttavalliset suhteet syntyvät ajan kuluessa. Eräs haastateltava kiteytti asian näin: hänen mukaansa hän on työvuosiensa aikana yksinkertaisesti ”sen verran kerennyt samoille, varsinkin viranomaisille, soitella että saattaa tuolla kaupungilla morjesta”. Mitä pidempään lehdessä on töissä, sitä enemmän läheisiä kontakteja tulee. Eräs haastateltava viittasi kollegaansa, joka on ollut Aamupostissa vuosikymmeniä töissä ja jolla on ”ihan älyttömästi tämmösiä, jotka soittaa ja kertoo”. Haastateltavien mielestä lähdesuhteet eivät ole muuttuneet luonteeltaan vuosien aikana. Ainoa ero nykyisissä lähdesuhteissa verrattuna uran alkuaikojen suhteisiin on siinä, että uran alussa toimittajat eivät tunteneet paikallisia ihmisiä. Nykyään toimittajien ei tarvitse miettiä, kenelle soittaa minkäkin asian tiimoilta, eikä lähteidenkään tarvitse miettiä, keneen toimituksessa ottaa yhteyttä. Yksi toimittaja mainitsi myös, että hänestä ihmiset ovat tulleet entistä varovaisemmiksi ja haluavat tarkistaa sanomisiaan jutuissa enemmän.

Toinen painava syy läheisten lähdesuhteiden muodostumiseen on paikkakunnan koko. Sitä korostivat kaikki haastateltavat, myös seuraavan sitaatin sanonut toimittaja.

*Pienethän nää piirit on (naurahtaa). Siis näähän on niinku tosi pienet. Että ei täällä voi olla törmäämättä kerta toisensa jälkeen samoihin ihmisiin.*

Vapaa-ajan ystäviä lähteet eivät missään nimessä ole. Tätä jokainen toimittaja painotti. Morjestelua lukuun ottamatta toimittajat ovat yhteydessä lähteisiinsä vain työajalla. Eri asia on vapaa-ajalla saadut ystävät, joilta voi saada juttuvinkkejä. Kaksi toimittajaa käytti kuitenkin läheisimmistä henkilölähteistään sanaa ”kaverit”. Toinen toimittajista jopa sanoi, että osaa heistä hän pitää jollain tavalla kaverinakin.

Journalismin periaatteisiin kuuluu, että toimittajan on pystyttävä pitämään henkilökohtaiset suhteet ja ammattiroolit erillään (Ojajärvi 2014, 68). Kaikkien haastateltavien mielestä läheiset lähdesuhteet edellyttävät sitä, että molemmat osapuolet tietävät ammattiroolinsa ja sen rajat: toimittaja on jutuntekoaikeissa työroolissaan ja toimija haastateltavana. Pientä rentoutta ja työroolista luopumista läheisten suhteiden hoitaminen silti vaatii. Yksi toimittajista sanoi halunneensa alun perin pitää tiukasti kiinni työ- ja arkirooleistaan, mutta kertoi, että nykyään hänellä on lähteitä, joille voi soittaa

esimerkiksi taustatietoa tarvittaessa. Toimittajan kertoman perusteella tämä ei onnistuisi, jos hän ei olisi hellittänyt otettaan ammattiroolistaan.

### 6.2.1 Sisäpiiristä saa taustatietoja

Tuntemattomalle lähteelle soittaminen ei ole yhdellekään haastateltavistani ongelma, mutta sillä, että tuntee lähteen, on etunsa. Sekä soittaminen että asian selvittäminen on luontevampaa ja välittömämpää, yksi toimittajista perusteli, ja se nyt vain helpottaa jutuntekoa, toinen komppasi. Kiireessä tutulle lähteelle soittaminen on nopeampaa, kun itseään ja taustojaan ei tarvitse tehdä puhelimessa enää selväksi. Tutun lähteen kanssa hankalaltakin tuntuvan asian saa käsiteltyä helposti, kun taas tuntemattoman ihmisen kanssa asioiminen on aina jäykempää, yksi selitti. Tutuilta lähteiltä saa myös hyvin juttuvinkkejä, ja he osaavat usein neuvoa, kenen paremmin tietävän lähteen puoleen kannattaa kääntyä.

Kun onnistuu luomaan luottamuksellisia suhteita, saa arvokkaita sisäpiirin tietoja. Tämä oli monelle toimittajalle painavin syy huoltaa ja hoitaa lähdesuhteitaan. Toimittaja, joka sanoi olevansa tyytyväinen suhdeverkostoonsa, perusteli tyytyväisyyttään sillä, että hän on työvuosiensa aikana ”päässyt ihan hyvin sisälle tähän”. Läheiset suhteet vievät toimittajat niin sanottuihin pieniin piireihin – tai vallan verkostoihin, kuten Kunelius, Noppari ja Reunanen (2010, 311) kuvailevat. Käsite ”pienet piirit” toistui teemahaastatteluissa lukuisia kertoja. Moni toimittaja sai piireihin kuulumisen kuulostamaan etuoikeudelta.

Kaikkien toimittajien pieniä piirejä yhdistää se, että lähteet antavat tarvittaessa luottamuksellista taustatietoa, niin sanottuja off the record -tietoja. Yksi toimittajista kehui tuttua virkamiestä, joka on ollut reilu, rehellinen ja ”hämmäntävän avoin”.

*H: --- On semmosia asioita, jotka nyt ei siis oikeestaan kuulu julkisuuteen, et se vaan heitti niitä ihan tosta vaan pokkana taustatiedoks.*

*T: Okei. Siinäkö se luottamus lähteen kanssa mitataan, että kuka kertoo semmosia off the record -tietoja?*

*H: Kyllä, ilman muuta.*

Tiedot eivät ole haastattelumateriaalia, vaan ne on tarkoitettu asian taustoittamiseksi. Joskus tällaiset tiedot ovat paljastuksia paikkakunnalla toimivista ihmisistä tai yhteisöistä, kuten miten suhteet toimivat ja kenellä on todellisuudessa valtaa, kuten yksi toimittaja selitti. Ansaitakseen lähteen luottamuksen toimittajan on pidettävä taustatiedot visusti itsellään, siis noudatettava pelisääntöjä (vrt. Mörä 1996, 110), ja niin kaikki haastateltavat kertoivatkin tekevänsä. Yksi toimittaja toivoi, että hänellä olisi enemmänkin tällaisia läheisiä lähteitä. Erästä poliisia hän kuvaili ”toimituksen kaveriksi”. Tälle poliisille on ollut helppo soittaa, ja häneltä on saanut aina tietoa. Luostarinen (1994, 49) on todennut, että lähteinä esiintyvien asiantuntijoiden arvo perustuu osin myös kykyyn luoda uusia näkökulmia. Tähän viittaa kyseinen toimittajakin jatkaessaan, että hän on saanut poliisilta tietoa myös ”käsikirjoituksen ohii”.

### 6.2.2 Hiertymiä lähdesuhteissa

Vaikka haastattelemiini toimittajat kehuivat kilpaa läheisiä lähdesuhteitaan, suurin osa heistä, seuraavassa kaksi haastateltavaa, puuskahti olevansa tuttuihin lähteisiin yhteydessä ”liian usein”.

*Jos tekis tutkimuksen että mitä lähteitä vuoden mittaan käyttää jutuissaan, niin vois olla vähän kauhuissaan, että saattaa olla aika pieni piiri loppujen lopuksi sitten.*

*--- kyllähän ne nuo aika samat ihmiset tässä pyörii (naurahtaa) kenen kanssa juttelee.*

Mörän (1996, 113) mukaan mediarutiinit, siis totutut tavat suosia tuottaa nopeasti ja tehokkaasti uutisaineistoa, voivat vinouttaa joukkueviestimien sisältöä. Liiallinen rutinoituminen johtaa siihen, että juttujen sisällöt alkavat muistuttaa toisiaan (ema.). Tätä mieltä olivat myös haastateltavani: he käyttävät samoja lähteitä liikaa, mikä näkyy sisällössä. Moni toimittaja uskoi, että uusista lähteistä, vakiolähteiden sijaan, olisi selvä hyöty lehdelle. Yhden toimittajan mukaan uusista lähteistä saisi uutta sisältöä juttuihin.

*Sieltä voisi tulla ihan jotain uutta näkökulmaa aiheeseen, kun liikaa tuijottaa sen... (tauko) Joo, se on kyllä paha että tietää melkein mitä se vanha tuttu lähde jostain sanoo. Olis todella parempi, että menis siihen uuteen koska siitä saattais löytyä ihan uus näkökulma aiheeseen.*

Toisaalta eräs toimittaja toi esille, että aiheet pyörivät väkisinkin tietyissä aiheissa, esimerkiksi kaupungin hallintoon liittyvissä asioissa, siksi, että kyse on niin hallitsevasta tahosta paikkakunnalla.

Moni haastateltavani on ”sisällä piireissä”. Vaikka toimittaja hyötyy niistä saamalla arvokasta taustatietoa, toimittajan ottaminen mukaan erilaisiin ryhmiin on Luostarisen (1994, 82–82) mukaan ennen kaikkea lähteen keino hallita julkisuutta. Juuri sisäpiirisyys on tärkein henkisen korruption muoto, Luostarinen (emt.) painottaa. Samoin Kunelius, Noppari ja Reunanen (2010, 309) muistuttavat, ettei toimijoiden pyrkimys vaikuttaa journalistisiin sisältöihin ole aina ilmeistä. Päätöksentekijät – joita enemmistö haastateltavistani piti yhtenä tärkeimmistä lähteistään – voivat odottaa taustakeskusteluilla olevan ohjaavaa vaikutusta. Briiffausten tai taustakeskustelujen ei välttämättä ajatella näkyvän toimittajien journalistisissa valinnoissa sellaisinaan tai lyhyellä aikavälillä, vaan taustatyöllä voidaan pyrkiä syöttämään asioita ja näkökulmia muhimaan ja kypsymään tulevia tulkintoja varten. Taustoja tarjoavat keskusteluhetket syntyvät sekä toimittajien että taustoittajien aloitteesta. Vaikka lisääntynyt toimittajien kanssa tehtävä yhteistyö vie resursseja päätöksentekijöiden varsinaisilta työtehtäviltä, yhteistyöstä saatava hyöty päihittää häiritsevyyden. (Emt., 309–313.) Tällaisesta vaarasta haastattelemani toimittajat eivät maininneet sanallakaan. Toisaalta kun keskustelimme kriittisyydestä, moni korosti, että kriittisyyttä on olla menemättä lähteiden ehdolla (ks. luku 5.3.2). Yksi haastateltavista piti toimijoiden pohjimmaisena tarkoituksena saada näkyvyyttä, kun he ovat yhteydessä paikallislehteen.

Lähteen kulttuurinen pääoma vaikuttaa lähteen haluttavuuteen ja siihen, miten sitä jutuissa kohdellaan (Luostarinen 1994, 50). Haastateltavani olivat tähän liittyen sitä mieltä, että läheiset lähdesuhteet voivat rajoittaa suhtautumista asioihin kriittisesti. Jos lähde on hyvin tuttu, toimittaja voi jopa olla jäävi kirjoittamaan lähteestä, ja Pietilän (1995, 30) mukaan toimittajan kannattaakin tällaisessa tilanteessa jäädä itsensä. Selvästi suurimman tunnekuohun toimittajissa herätti kysymys siitä, voiko toimittaja kirjoittaa läheisestä lähteestä negatiiviseen sävyyn. Jokainen toimittaja oli yhtä mieltä siitä, että jos lähteen tuntee liian hyvin, lähteen asettaminen huonoon valoon voi olla kiusallista:

*Kyl sen aina huomaa et sit kirjottaminen niistä on vaikeempaa.*

Haastateltavien mukaan kiperiä tilanteita ovat tapaukset, joissa tuttu lähde on tehnyt virheen tai rikoksen, häntä epäillään rikoksesta tai hän on tahtomattaan joutunut negatiiviseen valoon. Yksi

toimittaja muisteli joskus kieltäytyneensä juttuaiheesta, jossa tapaus oli edellä mainitun kaltainen. Toisen toimittajan mielestä kavereus rajoittaa työntekoa. Hän vihjasi, että asiasta on esimerkkejä. Hän kertoi olevansa tiiviisti – omien sanojensa mukaan liikaa – tekemisissä erään henkilön kanssa.

*T: Onks tää [henkilölähde], se ei oo mikään sun ystävä?*

*H: Ei, ei. Se on musta aina paha jos on kauheen hyviä kavereita (nauraa). Se on parempi et pysyy etäällä.*

*T: Minkä takia?*

*H: Se on paljon vapaampaa kun sä kirjoitat juttuja ja kaikkee. Jos sä olisit hyviä ystäviä täällä joista sä teet juttuja niin sähän oot varuillas ja sä et uskalla kirjottaa niin vapaammin. Mä oon aina ollu sitä mieltä, et parempi ettei oo näitten kanssa kauheen hyviä kavereita (nauraa).*

*Koska siinä on aina se vaara, että se kavereus menee näihin kun sä oot kuitenkin, jos sä toimittajana joudut käyttää niitä.*

Mörän (1996, 113) mukaan pahimmillaan käy niin, että itse rutiinit, siis tuttujen lähteiden käyttäminen jatkuvasti, alkavat määritellä sisältökriteerejä. Tällöin ulkopuolinen voi jopa käyttää lehteä hyväkseen. Tämän toi esiin myös yksi haastateltavista. Hän pelkäsi, että liian tuttavallisen lähteen kanssa voisi syntyä äkkiä tilanne, että toimittaja joutuisi vain miellyttääkseen lähdettä tekemään juttuja, kuten mainosmaisia puffijuttuja, joita ei oikeasti haluaisi tehdä. Kun kysyin, mistä journalistisista periaatteista hän ei tingi, vastaus oli selvä:

*--- semmonen et jos pitäis jotakin, ketä haluaa miellyttääkseen jättää joku kertomatta, niin se sit tuntuis pahalta.*

Toisen toimittajan mukaan kiusallisissa tapauksissa jutun tekijää voidaan vaihtaa, ja niin kuulemma toimittajat usein keskenään tekevätkin.

Luostarisen (1994, 15) mukaan eri organisaatioilla on täysi oikeus pyrkiä vaikuttamaan itseään koskevaan julkisuuteen ja journalismin sisältöön, jos keinot ovat lain ja hyvän tavan rajoissa. Haastateltavieni lähteet tuntevat nämä rajat. Toimittajat eivät koe, että lähteet yrittäisivät vaikuttaa juttujen sisältöihin tai painostaa toimittajia tekemään tietynlaisia juttuja. Kahden toimittajan mielestä lähteet yrittävät joskus vaikuttaa lopputulokseen etukäteen. Haastateltavat esimerkiksi saattavat pyytää leikillään, että toimittaja kirjoittaisi heistä mukavan ja positiivisen jutun. Joskus haastattelutilanteissa juttuvinkin antanut henkilö on päämääröinyt ja ohjannut toimittajaa

haastattelemaan mielestään tärkeitä henkilöitä. Painostavaa tällainen vaikutusyritys ei haastateltavien mielestä kuitenkaan ole.

Jälkikäteen vaikuttamista on se, että haastateltava korjaa valmiista jutusta esimerkiksi huonosti ymmärrettyjä sitaatteja. Kukaan toimittajista ei kokenut tällaista toimintaa painostavana, vaan pikemminkin he pitivät sitä haastateltavan oikeutena. Alan eettisten periaatteiden soveltaminen mainitulla tavalla on hyväksyttävää ainakin henkilöhaastatteluissa, sillä niissä haastateltavalla on nähty olevan tavallista laajempi tarkistamisoikeus (Mäntylä 2008, 95). Myös asiavirheiden korjaaminen on toimittajien mielestä enemmän palvelus kuin painostusta. Toisaalta joskus juttujen haastateltavat jopa vaativat, että juttu täytyisi kirjoittaa uusiksi. ”Mutta eihän me nyt semmosta tehdä tietystikään”, yksi toimittajista puuskahti.

Haastateltavieni mukaan lähteet eivät yritä vaikuttaa juttujen sisältöihin myöskään lahjomalla. Lahjonta ei ollut kenellekään haastateltavistani tuttua – nykyään. Moni toimittaja kuitenkin muisteli haastatteluissa uran alkuaikoja, jolloin lahjontaa esiintyi silloin tällöin. Eräs muisteli, että vielä kymmenisen vuotta sitten oli yleinen tapa, että yrityksiltä sai jutunteon yhteydessä pienen esineen mukaansa. Toinen muisti saaneensa tarjouksen lähteä ilmaiseksi viikon matkalle, mutta ehtona oli tehdä yrityksen toiminnasta juttu. Tällaisia lahjuksia toimittajat pitivät selvästi epäeettisinä, poiketen 1990-luvun tilanteesta, johon Luostarinen (1994, 83) viittaa. Hänen (emt.) mukaansa jotkin suostuttelevat keinot, kuten ilmaiset tuotenäytteet, ilmaismatkat tai muut kestitykset ovat niin vakiintuneita, ettei niitä koeta korruptoiviksi. Tosin voi miettiä, olisiko Aamupostin toimittajien suhtautuminen lahjuksiin voinut olla toinen yli 20 vuotta sitten.

Kaikki haastateltavani kertoivat kykenevänsä todellisen tarpeen vaatiessa kriittisyyteen, eivätkä pelkää suuttuttavansa lähteitä. Seitsemästä toimittajasta kuusi kertoi tietävänsä tapauksia, joissa joko oma tai kollegan lähde on suuttunut jostakin jutusta tai jutunteon yhteydessä. Suuttutettujen lähteiden määrä vaihtelee toimittajasta riippuen. Yhdellä haastateltavalla niitä on paljon:

*Just naureskelin tossa että kohta mä en pysty kenellekään soittamaan koska (nauraa) mulla on just semmosia, niinku ton [toimijan] suuntaan kun ne suuttu siitä [jutusta], mut se [suuttunut henkilö] nyt lähti veke sieltä. Et kyllähän niitä täs kun on kauan ollut töissä niin tulee semmosia.*

Vain yksi toimittaja sanoi, ettei tiedä, että ketään olisi suututettu. Se on ymmärrettävää, sillä hän myös kertoi, että paikallislehden tulisi hänen mielestään olla ”hyvän tuulen tuoja”.

Kukaan toimittajista, ei edes yllä mainittu, ole moksiskaan siitä, jos lähde sattuu suuttumaan. Vastaavaan lopputulokseen tuli myös Kämppi (1990) haastattelututkimuksessaan. Kämpin haastattelemista paikallistoimittajista likipitään kaikki vastasivat, etteivät he pohdi juttujen vaikutuksia etukäteen. Tilannetta selittänee se, että paikallislehtiä uutiset ovat usein rutiininomaisia ja ristiriitoja karttavia, joten toimittajan ei tarvitse pelätä tai edes miettiä, voisiko juttu aiheuttaa vahinkoa jollekin. (Emt., 71.) Aamupostin toimittajille vahinkoja oli sattunut, mutta heistä moni vain naureskeli suuttumuksille. Usein lähteen syy suuttua nimittäin on mitätön: milloin toimittajaa on syytetty vainoamisesta ja milloin kuvaajan ottamasta huonosta valokuvasta.

Jotkut lähteet ovat uhkailleet toimittajia ilmoitus- ja tiedotusboikoteilla. Tällainen painostuskeino on tutkimusten mukaan tyypillistä paikallislehdessä (Luostarinen 1994, 73–74). Haastateltavien mielestä mikään tai kukaan lähde ei ole niin korvaamaton, etteikö esimerkiksi tiedotusboikottiin löytyisi ratkaisu. Kaksi toimittajaa kuvasi tilannetta seuraavasti:

*Joo, sitä [kriittisyyttä] täytyy toki miettiä, mutta että ei voi tietenkään siitäkään lähteä ettei tästä nyt kirjoiteta jos se suuttuu. Sit se käy niin että se suuttuu. Kyllähän niidenkin pitää, että esimerkiks vaikka nyt sitten poliitikkojen, niin tiedostaa se että kyllä niistäkin sitten kirjoitetaan.*

*Että kyllähän [toimijoista] aina sitten taas, jos joku nyt mulle niin verisesti suuttuis, niin kyllä sieltä aina uus ihminen löytyis (naurahtaa).*

Moni toimittaja sanoi lähteiden todellakin tietävän, että ”jos ne törttöilee niin ei sitäkään voi jättää kirjoittamatta”. Tällaisesta tilanteesta yhdellä toimittajalla oli antaa esimerkki: hän on kirjoittanut juttuja, joissa tietyt lähteet ovat olleet negatiivisessa valossa, eikä kukaan ole suuttunut.

*--- ei [henkilö] oo siitä ymmärtääkseni ollu pahoillaan, että siitä on meidänkin lehdessä piirretty hankalan miehen kuva. Hän varmaan tiedostaa sen ja hyväksyy sen.*

Yksi toimittaja mietti myös sitä, miten toimijat hyötyisivät mykkäkoulusta, sillä toimijat ovat Aamupostista yhtä riippuvaisia kuin Aamuposti niistä.

### 6.2.3 Lähellä, kaukana vai puolivälissä?

Kysyin haastateltavilta, kumpi heidän mielestään on tärkeämpää: se, että toimittajalla on henkilökohtaisen suhteiden ansiosta runsaasti tietolähteitä, vai se, että toimittaja pystyy kirjoittamaan esimerkiksi vallanpitäjistä riittävän kriittisesti, kun pysyttelee heistä tarpeeksi etäällä. Yksi toimittajista oli sitä mieltä, että kaukana on parempi, ja vastaavasti yksi sitä mieltä, että lähellä on parempi. Loput viisi toimittajaa asettuivat vastauksillaan näiden kahden ääripään välimaastoon. He pitivät ihanteena tilannetta, jossa toimittajalla on kyllä runsaasti läheisiä lähdesuhteita, mutta jotka eivät ole niin kaverillisia, että ne estäisivät toimittajaa kirjoittamasta myös ikävistä asioista. He korostivat, että lähteistä tulisi pysytellä riittävän etäällä.

Haastateltava, joka sanoi jättäytyvänsä mieluiten kauas lähteistä, sanoi pystyvänsä tarkastelemaan asioita tällä tavoin huoletta kriittisesti. Hän kertoi, että hän ei tunne tälläkään hetkellä yhtään lähdettä niin hyvin, että hänen täytyisi varoa sanomisiaan. Toimittaja näki muiden toimittajien tavoin, että lähteen tuntemisessa on etunsa, mutta piti silti kriittisyyttä tärkeämpänä. Yhden haastateltavan mielestä toimittajan kannattaa vaalia enemmän läheisiä lähdesuhteita, sillä hänestä läheiset lähdesuhteet itse asiassa mahdollistavat kriittisyyden. Jotta toimittaja voi olla kriittinen, hän nimittäin tarvitsee taustatietoa, haastateltava järkeili, ja sitä toimittaja saa läheisiltä lähteiltä.

Muut haastateltavat näkivät asian toisin. He korostivat, että lähteisiin tulee pitää tietty etäisyys, jotta kriittisyydelle jää tilaa. Lähdesuhteita saa ja kannattaakin olla, mutta ne eivät saa olla niin läheisiä, että toimittaja ei pysty kirjoittamaan lähteestä totuudenmukaisesti.

Yksi näistä viidestä toimittajista kertoi, että hänellä on yksi tärkeä, ehdoton henkilölähde, jolta hän saa paljon työnsä kannalta tärkeää taustatietoa. Haastateltava ei ole välttynyt kiusallisilta hetkiltä.

*--- siinä just [henkilölähteen negatiivisessa] uutisoinnissa olikin vähän vaikea kun ehkä häneen on tullut semmoset hiukan läheisemmät suhteet johtuen siitä, että hän varsin avoimesti kaikista asioista kertoo ja tiedottaa.*

Jokainen toimittaja seitsemästä kuitenkin vakuutti, että pystyy kirjoittamaan läheisistäkin lähteistä kriittisesti tai negatiivisen jutun. Yksi toimittaja perusteli kantaansa näin:

*--- en mä näe syytä siinä mitenkään hyvillä, että okei, sä oot ollu hyvä lähde, mä jätän nyt nää kirjottamatta, jos se ois oikeesti semmonen että siinä nyt pitäisi kirjottaa.*

Kaksi toimittajaa kuitenkin myönsi, että jos jo entuudestaan läheiset lähdesuhteet lähenevät entisestään, ongelmia voi hyvinkin syntyä. Toinen heistä kehui nykyisiä suhteitaan, eikä näe niissä toistaiseksi ongelmaa.

*Eihän se hankalaa oo, siis sehän on päinvastoin helppoo ja kivaa. Mut kyllähän sitä nyt välillä tulee ajatelleeks, että tunnenko mä ton nyt liian hyvin.*

Haastateltava ei ole kokenut läheisiä lähdesuhteitaan rasitteeksi – vielä. Tällä hetkellä hän kykenee arvostelemaan tuttuakin tyyppiä. Jos suhteet kuitenkin lähentyisivät entisestään, hän arveli, että ”voi olla että siitä tulis erinäkönen sitten jonkun muun tekemänä siitä jutusta.” Saman toi esiin haastateltava, joka maalaili omaa kauhukuvaansa tilanteesta, jossa lähdesuhde olisi nykyistä läheisempi.

*H: Kyllä siinä varmaan ehkä sitten jonkunnäköistä itsesensuuria tulee kenties toisiaan harrastettua, jos se lähde on kauheen läheinen.*

*T: Niin että kaunistelee sitä vai, sitäkö?*

*H: Niin tai jättää kokonaan kirjottamatta, sekin siinä.*

#### **6.2.4 Vastavuoroista riippuvuutta**

Toimittajat ja lähteet ovat usein riippuvaisia toisistaan, sillä journalistit tarvitsevat lähteiden hallussa olevaa informaatiota. Lähteet taas tarvitsevat lehteä yleisön tavoittamiseen. Lähteiden valta on paljolti riippuvainen siitä, miten ne onnistuvat monopolisoimaan tietoa ja kuinka paljon tämä tieto kiinnostaa lehteä. Se, että julkisuuden kanavat ovat lähteille tärkeitä ja että niiden hallinnointi on toimittajien käsissä, taas kertoo journalistien vallasta. (Mörä 1999, 158.) Koska Aamupostin lähteet ovat hyvin usein suoraan yhteydessä haastattelemiini toimittajiin, toimittajat tietävät oman riippuvuutensa lähteistä hyvin. Haastateltavieni puheessa tuli kouriintuntuvasti esille, että paikallislehti saattaa olla jopa täysin riippuvainen paikallisista toimijoista. Siitä ei pääse mihinkään, jos paikallislehti haluaa olla, sillä sisältö juttuihin tulee juuri paikallisilta toimijoilta, yksi toimittaja perusteli. Vaikka uutinen olisi lähtökohtaisesti valtakunnallinen, aina kun sellainen juttu on Aamupostissa, siinä vähintään kommentoi myös paikallinen toimija, toinen toimittaja selvensi.

Kunelius (2000, 18) esittää, että journalismi on aina – halusipa se sitä tai ei – joidenkin yhteiskunnallisten toimijoiden julkinen resurssi. Tiedonvälitysjournalismin rutiinit ovat tehneet Kuneliuksen (ema.) mukaan journalismista ennen kaikkea eri laitosten ja intressien käytössä olevan areenan. Tähän viittasi myös osa Aamupostin toimittajista. Kaksi haastateltavaa kuvasi lehden ja paikallisten toimijoiden suhdetta osuvasti symbioosiksi, eli vuorovaikutussuhteeksi, josta molemmat osapuolet hyötyvät. Kuneliuksen mainitsemat laitokset ja intressit, tässä tapauksessa paikalliset toimijat, hyödyntävät Aamupostin julkista areenaa saamalla näkyvyyttä. Osa haastateltavista sanoi jopa palkitsevansa hyviä lähteitään antamalla heille näkyvyyttä. Näkyvyyden lisäksi on toinenkin tapa hyötyä lehdestä: vallankäyttäjät saavat tietoa omasta poliittisesta toimintaympäristöstään ja esimerkiksi omaan tai kilpailevaan puolueeseen liittyvistä käsityksistä (Kunelius ym. 2010, 340–341). Toisaalta kun toimijoita on monta, niiden välillä voi syntyä myös keskustelua. Luostarisen (1994, 32–33) mukaan journalismi tekee mahdolliseksi juuri erilaisten yhteisöjen kohtaamisen yhteisellä areenalla.

Ammattirooliaan korostavat toimittajat ovat ajatelleet usein päinvastoin: yleisesti ajatellaan, että julkisuuden pitäisi säilyä mahdollisimman vapaana erilaisten intressien vaikutuksesta, koska journalismin itsenäisyys on sitä kustantavan kaupallisen kannattavuuden tärkeä lähtökohta (Kunelius 2000, 18; Luostarinen 1994, 15). Moni haastateltavani korostikin itsenäisyyttä. Eräs haastateltava tähdensi, että vaikka lehti on riippuvainen toimijoista, kenenkään ehdoilla se ei saa toimia. Kysymys journalismin itsenäisyydestä tai riippuvuudesta on yksi viestinnän tutkimuksen keskeisiä kiistanaiheita, eikä siihen ole yksinkertaista vastausta (Kunelius 2003, 24).

Yhtä lailla haastatteluissa tuli selväksi se, että toimittajien ja paikallisten toimijoiden suhteet ovat usein tuttavalliset, eikä hyvin toisensa tuntevien toimittajien tai toimijoidenkaan tarvitse jäykistellä toistensa edessä. Haastateltavat pitävät tällaista lähdesuhdetta pääsääntöisesti toimivana. Kaksi toimittajaa muistutti, että ongelmiakin on välillä, mutta ne ovat joko niin harvinaisia tai niin pieniä, että niistä on aina selvitty. Yksi haastateltava korosti, että paikallislehden ja paikallisten toimijoiden kuuluukin olla läheisiä.

*--- sillen ne voi ollakin just semmosia vähän kuin vanha aviopari riitelis välillä, et voi sanoo hyvää ja pahaa, tai siis hyvää ja olla kriittinen.*

## 7 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tässä luvussa vastaan empiirisen erittelyni tarjoamalta pohjalta (luvut 5 ja 6) työni tutkimuskysymyksiin. Palaan myös tutkimusongelmani pariin ja pohdin, millaisia portinvartijoita Aamupostin toimittajat työssään ovat. Lopuksi nostan esille seikkoja, joihin lehden ja toimittajien pitäisi jatkossa nähdäkseni kiinnittää huomiota.

### 7.1 Paluu tutkimuskysymyksiin

Luvussa 4.1 muotoilin tutkimukseni päätutkimuskysymykseksi sen, millaisena Aamupostin toimittajat kokevat heidän ja paikallisten toimijoiden välisen suhteen. Lisäksi erotin kolme kapearajaisempaa tutkimuskysymystä, jotka koskivat ihanteellista lähdesuhdetta, toimittajien kriittisyyttä ja Journalistin ohjeiden noudattamista ammattietiikan näkökulmasta. Selkeyden vuoksi tarkastelen kutakin tutkimuskysymystäni tässä alaluvussa oman otsikkonsa alla.

#### *Lähde ei ole liian tuttu*

Tutkimukseni pääkysymys siis kuului, millaisena Aamupostin toimittajat kokevat heidän ja paikallisten toimijoiden välisen suhteen, jonka olen tutkimuksessani määritellyt lähdesuhteeksi. Analyysini perusteella tuli selväksi, että suhde on kaiken kaikkiaan läheinen ja toisinaan jopa luottamuksellinen. Toimittajien näkökulmasta läheiset suhteet toimijoihin ovat heille työn kannalta tarpeellisia. Toimittajat hyötyvät läheisistä lähdesuhteista ensisijaisesti niin, että he saavat lähteiltään tärkeänä pidettyä taustatietoa. Taustatiedon ehto on molemminpuolinen luottamus. Haastatteluni osoittivat, että läheiset lähdesuhteet sujuvoittavat toimittajan työtä kiireen keskellä. Taustatiedon lisäksi toimittajat saavat paikallisilta toimijoilta runsaasti juttuvinkkejä, joista lähestulkoon kaikkia toimittajat hyödyntävät työssään. Tutut toimijat ovat usein suoraan yhteydessä tuntemaansa toimittajaan, mutta tätäkin useammin toimittajat ovat yhteydessä toimijoihin.

Toimittajien ja toimijoiden suhteet lämpenevät herkästi, kun kyse on maantieteellisesti rajatulla alueella toimivasta paikallislehdestä. Pieniin piireihin tutustuu nopeasti. Haastatteluaineiston analyysistä selvisi, että on toimittajia, jotka eivät olisi halunneet luoda läheisiä suhteita toimituksen ulkopuolisten toimijoiden kanssa, mutta näissäkin tapauksissa suhteet monien toimijoiden kanssa

olivat tuttavalliset. Myös käytännön työ vaikuttaa läheisten suhteiden syntymiseen. Aineistoni suhdekartoista kävi ilmi, että yhteydenotot ruokkivat vastavuoroisesti toisiaan. Toimittajien omat yhteydenotot riippuvat pitkälti siitä, mitä juttuja toimittajilla on työn alla ja keihin on välttämätöntä olla yhteydessä. Monella toimittajalla on epävirallinen vastuualue, tietty aihepiiri, johon hän työssään keskittyy. Näistä yhteydenotoista poikii uusia yhteydenottoja: toimijat ottavat yhteyttä usein juuri siihen toimittajaan, jonka kanssa he olivat tekemisissä aiemmin.

Läheisessä suhteessa on sudenkuoppansa. Analyysini pohjalta suurin ongelma on se, että läheiset suhteet vinouttavat juttujen sisältöä sen osalta, kuka tai mikä toimija pääsee jutuissa ääneen ja kenen tai minkä toimijan näkökulmasta asioita tarkastellaan. Moni toimittaja suosii kaikkien lähteiden joukosta tuttuja lähteitä ja valitsee positiivisen näkökulman, jos mahdollista. Koska toimittajat turvautuvat hyvin usein tuttuihin lähteisiinsä, jutut yksipuolistuvat. Toimittajille itselleen läheisten lähdesuhteiden ongelmallisuus näyttäytyy etenkin silloin, kun heidän pitäisi kirjoittaa tutusta lähteestä negatiiviseen sävyyn. Osa toimittajista kertoi kieltäytyneensä tekemästä juttua tutusta henkilölähteestä tai tunteneensa olonsa kiusalliseksi kirjoittaessaan negatiivista juttua. Läheiset suhteet eivät silti saa toimittajia varomaan lähteiden suuttuttamista, vaikka moni arkaileekin sellaista tilannetta. Toimittajien on oltava valppaana, sillä toimijat haluavat hyötyä julkisuudesta. Paikalliset toimijat kuitenkin tuntuvat tietävän rajansa julkisuuden pelikentällä, sillä toimittajien mukaan he eivät painosta toimittajia tai yritä vaikuttaa juttujen sisältöihin esimerkiksi lahjomalla.

Läheisillä lähdesuhteilla en tarkoita sitä, että henkilölähteistä olisi tullut toimittajille vapaa-ajan kavereita. Tutkimukseni otsikkokin kertoo sen: toimittajat tuntevat lähteensä hyvin, mutta eivät *liian* hyvin. Vaikka tuttavallisilla suhteilla on vaikutusta juttujen sisältöihin, olennaista on, että toimittajat pystyvät pitämään kiinni journalistisista periaatteistaan – ainakin toistaiseksi. Mitä nuo periaatteet ovat, se riippuu toimittajasta. Vähemmistössä olevan periaatteen mukaan Aamuposti on totuuden, ei paikallisen puolella. Asiaan kuin asiaan tulee toisin sanoen suhtautua neutraalisti. Enemmistö haastateltavistani kuitenkin pitää hyvien suhteiden ylläpitämistä parempana vaihtoehtona kuin kriittisyyttä. Heille periaate on, että paikallista toimijaa saa, voi ja tulee puolustaa, jopa totuuden kustannuksella. Se, mitä valtaosa toimittajista ei pidä epäeettisenä, ylittää vähemmistön mielestä etiikan ja vähintäänkin hyvän maun rajat. Nämä kaksi periaatetta vastasivat toisiaan ainoastaan ”selkeissä semmosissa” tapauksissa, kuten toimijan syyllistymisessä rikokseen, jonka kertomatta jättämisestä koituisi lehdelle hallaa. Epäselväksi jäi, onko olemassa lievästi negatiivisia tapauksia, joita toimittajat kaunisteleivat tai jotka jäivät piiloon pöytälaatikkoon.

### *Ihannetilanteessa olisi useita lähteitä*

Ensimmäinen kapearajaisempi tutkimuskysymykseni koski sitä, millaisena Aamupostin toimittajat näkevät ihanteellisen suhteen paikallisiin toimijoihin. Tarkasteluni osoitti, että ihanteellisessa lähdesuhteessa toimittaja on kyllä lähellä toimijoita, mutta kuitenkin sellaisen etäisyyden päässä, että kriittisyydelle jää tilaa. Ihanteellisessa suhteessa toimittaja hyötyy lähteestä eli saa taustatietoa ja juttuvinkkejä. Tämä vastaa haastatteluista piirtyvää kuvaa luottamuksellisesta suhteesta paikallisiin toimijoihin.

Nykytilanteeseen verrattuna ihanteellisessa tilanteessa toimittajalla on kuitenkin enemmän aikaa tehdä työtään, perehtyä asioihin monelta eri kantilta ja käyttää muitakin kuin vakiintuneita lähteitään. Ihannetilanteessa toimittajat eivät myöskään arkaile asettamasta tuttua lähdetä ikävään valoon. Vallitsevan tilanteen parantamiseen on kolme lääketta: riittävän etäisyyden säilyminen, toimittajien ja toimijoiden pelisääntöjen kertaaminen sekä toimituksen yhteisen linjan ja eettisten ohjeiden terävöittäminen. Palaan näihin lääkkeisiin tämän pääluvun lopussa.

### *Käytännössä vain vähän kriittinen*

Kuinka kriittisiä Aamupostin toimittajat sitten ovat? Paikallislehden kritiikittömyys ja hampaattomuus kytkeytyvät vahvasti paikallislehtien luonteeseen toimia lähellä lukijoita ja puolustaa paikkakunnan toimijoita. Siksi pohjustan vastausta tähän tutkimuskysymykseeni tekemällä yhteenvedon Aamupostin tehtävistä sellaisina kuin ne toimittajien haastattelupuheen perusteella hahmottuvat.

Tehtävät, joita Aamupostilla toimittajien mukaan on, vastaavat pitkälti niitä neljää paikallislehden tehtävää, jotka koostin aikaisempien tutkimusten perusteella luvussa 2.3. Kaikki haastateltavani pitivät Aamupostin tärkeimpinä tehtävinä tiedonvälitystä ja keskustelun herättämistä. Osa toimittajista lisäsi listaan vallan vahtimisen ja yhteishengen ylläpitämisen. Kahdesta ensin mainitusta tehtävästä haastateltavat olivat yksimielisiä, kun taas kaksi jälkimmäistä jakoivat mielipiteitä. Yksi toimittaja uskoi, että vallan vahtikoiran tehtävän hoitaminen onnistuu paikallislehdeltä siinä missä muiltakin lehdiltä. Kaikki muut toimittajat epäröivät. Heidän mielestään Aamupostin on vaikea olla tarpeeksi kriittinen pienellä paikkakunnalla.

Pieni vähemmistö haastattelemistani toimittajista oli sitä mieltä, että paikallislehden ei tarvitse pitää paikallisten toimijoiden puolia. Selvän enemmistön mielestä tämä nimenomaan on paikallislehden

tehtävä: sen tulee puhua paikallisten toimijoiden puolesta, antaa heille näkyvyyttä, kirjoittaa heistä positiiviseen sävyyn ja ylläpitää tällä tavoin yhteishenkeä. Merkillepantavaa on, että tutkimukseni perusteella tapa, jolla toimittaja suhtautuu tähän nimenomaiseen tehtävään, vaikuttaa Aamupostin sisällä eniten siihen, millainen portinvartija toimittaja on. Palaan tähän havaintooni luvussa 7.2.

Toimittajien mielestä kriittisyys on ennen kaikkea sitä, että asioita kykenee tutkimaan monipuolisesti eri näkökulmista. Kriittisyys on myös sitä, ettei toimitus mene lähteiden ehdolla. Päättäjävaltahan pysyy toimituksessa siinäkin tapauksessa, että toimittaja kirjoittaa paikallisista toimijoista myönteiseen sävyyn *omasta tahdostaan*, vaikka myös lähde niin saattaisi vihjaillen pyytää. Osa toimittajista myönsi, ettei kriittisyys aina toteudu työn arjessa. Tästä kertoo esimerkiksi se, että toimittajat käyttävät tuttuja lähteitään omien sanojensa mukaan jopa liian usein.

Kaiken kaikkiaan Aamupostin toimittajat pitävät itseään pääsääntöisesti kriittisinä. Vähintäänkin heillä on pyrkimys arvioida asioita monesta eri näkökulmasta. Kriittisyyden esteinä ovat rutiinit, kiire ja laiskuus. Toimittajista kaksi ei pidä itseään kriittisinä. Yhdeltä puuttuu omien sanojensa mukaan taito, ja toisella ei ole halua eikä tarvetta siihen. Haastateltavieni vastauksia voi tulkita vertaamalla niitä Koljosen (2008, 26) esittämään kriittisyyden määritelmään, johon viittasin luvussa 2.2.2. Koljonen (ema.) jakaa kriittisyyden kolmeen kohtaan, jotka ovat lähteiden monipuolinen käyttäminen, riippumattomuus sidosryhmistä tai painostusyritysten torjuminen sekä vallan vahtikoiran tehtävän toteuttaminen.

Erittelyni perusteella Koljosen kriittisyyden määritelmän ensimmäinen kohta ei toteudu Aamupostissa, ei ainakaan pääsääntöisesti. Suurin osa toimittajista myönsi, että he käyttävät liikaa yksiä ja samoja lähteitä. Määritelmän toinen kohta sen sijaan toteutuu. Toimittajien mukaan Aamuposti on toki riippuvainen paikallisista toimijoista, mutta painostukseen tai tiedotusboikottiin he vastaavat olankohautuksella. Sitä vastoin kriittisyyden kolmas ulottuvuus jää ensimmäisen kohdan tavoin enimmäkseen toteutumatta. Valtaosa haastateltavistani piti paikallislehden ihanteena paikkakunnan puolesta puhumista, ja tämä tehtävä ajaa valtaapitävien valvonnan ohi.

Koljosen kriittisyyden määritelmään suhteutettuna Aamupostin toimittajat eivät toisin sanoen ole kovin kriittisiä. Aiemmissa tutkimuksissa, joissa on haastateltu paikallislehden toimittajia (mm. Fritze 2012; Sillanpää 2011), on huomattu, että paikallisjournalismi ei joko juurikaan pyri tai ei yrityksistään huolimatta kykene kriittisyyteen. Aamuposti ei tee tässä poikkeusta. Koljosen määritelmä ei kuitenkaan ota huomioon julkaisujen eroja. On tullut varsin selväksi, että

paikallislehti ja esimerkiksi valtakunnallinen lehti eroavat toisistaan etenkin vallan vahtikoiran tehtävän osalta. Katson, että riippumattomuus sidosryhmistä ja painostuksen torjuminen – Koljosen määritelmän toinen kohta – ovat tärkeä osoitus Aamupostin toimittajien halusta ja kyvystä kriittisyyteen. Toki määritelmän ensimmäisen kohdan, lähteiden monipuolisen käytön, toteutumatta jääminen antaa tietyille lähteille välillistä valtaa. Vahtikoiran tehtävän noudattamatta jättäminen puolestaan kielii jopa eräänlaisesta välinpitämättömyydestä. Todellisissa ongelmissa ammattieettisesti kuitenkin nähdäkseni oltaisiin, jos määritelmän toinenkaan kohta ei toteutuisi. Tässä nimittäin journalistinen päätäntävalta luovutettaisiin toimituksen ulkopuolelle.

### *Eettisesti epävarmaa paikallisjournalismia*

Paikallislehden kriittisyyden ohella ammattietiikka oli aihe, joka jakoi haastattemieni toimittajien mielipiteet. Se oli myös aihe, josta moni toimittaja puhui ristiriitaisesti. Jokainen haastateltava esimerkiksi sanoi pitävänsä alan eettistä ohjeistusta tärkeänä. Harva kuitenkin muisti yhtään ohjetta, ja lähes puolet haastateltavista ei pitänyt eettistä ohjeistusta tarpeellisena paikallislehdessä. Ne, jotka liputtivat eettisten ohjeiden puolesta, luottivat työvuosien aikana opittuihin käytäntöihin.

Suhteutan empiirisen erittelyni havainnot seuraavaksi niihin Journalistin ohjeiden kohtiin, jotka esittelin luvussa 3.2.1. Tällä tavoin vastaan viimeiseen tutkimuskysymykseeni, joka koski sitä, noudattaako Aamuposti Journalistin ohjeita ammattietiikan näkökulmasta.

Journalistin ohjeiden toinen kohta toteaa seuraavaa:

*2. Tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein. Tätä päätösvaltaa ei saa missään oloissa luovuttaa toimituksen ulkopuolisille.*

Tätä ohjetta noudatetaan Aamupostissa pääosin, mutta ei täysin. Toimittajat tekevät ratkaisunsa enimmäkseen itse: he päättävät lähteistä ja näkökulmista. Toimittajat kuitenkin käyttävät lähteitä yksipuolisesti. Kun toimittaja toimii saatavilla olevien lähteiden pohjalta, itsenäiselle journalistiselle päätöksenteolle voi jäädä hyvinkin vähän tilaa (Rosenberg 1998, 117). Ilmeinen vaaratilanne on käsillä myös silloin, kun toimittaja turvautuu lähteen apuun. Muutama haastateltavani kertoi hyödyntävänsä luotettavien henkilölähteidensä kontakteja ja sitä, että he osaavat neuvoa toimittajan paremmin tietävän lähteen luokse. Luostarinen (1994, 50) varoittaa, että jos lähde pääsee

valikoimaan toimittajan käyttämiä lähteitä, se saa välillisesti käyttöönsä tiedotusvälineille kuuluvaa valtaa. Lähde voi käyttää valtaansa suosittelemalla tai jättämällä huomiotta muita lähteitä.

Journalistin ohjeiden kohdat 3, 4 ja 5 kuuluvat seuraavasti:

*3. Journalistilla on oikeus ja velvollisuus torjua painostus tai houkuttelu, jolla yritetään ohjata, estää tai rajoittaa tiedonvälitystä.*

*4. Journalisti ei saa käyttää asemaansa väärin. Hänen ei pidä käsitellä aiheita, joihin liittyy henkilökohtaisen hyötymisen mahdollisuus eikä vaatia tai vastaanottaa etuja, jotka voivat vaarantaa riippumattomuuden tai ammattietiikan.*

*5. Journalistilla on mahdollisuus kieltäytyä tehtävistä, jotka ovat ristiriidassa lain, henkilökohtaisen vakaumuksen tai ammattietiikan kanssa.*

Näitä ohjeita noudatetaan Aamupostissa. Haastatteluaineiston erittely osoitti, että lehden toimittajat ovat hyvin tietoisia mahdollisista painostus- ja vaikutusyrityksistä sekä lahjonnasta. Tässä suhteessa Aamuposti eroaa siitä paikallislehden irvikuvasta, joka on monessa tutkimuksessa piirtynyt esiin (ks. esim. Aalto 1984; Ojajärvi 2017; Sillanpää 2011). Jos painostusta ilmenee, toimittajat havaitsevat ja torjuvat sen tekemättä asiasta suurta numeroa.

Journalistin ohjeiden kohta 8 sanoo seuraavaa:

*8. Journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen.*

Kaikki toimittajat eivät noudata tätä ohjetta. Totuudenmukainen tiedonvälitys kyllä on haastattelumieni toimittajien pyrkimys, mutta kiireen tai laiskuuden takia faktat voivat jäädä tarkistamatta. Toimittaja voi myös omasta tahdostaan jättää kertomatta jotain tai silotella totuutta. Tähän ansaan on vaara jäädä niillä haastattelumillani toimittajilla, joiden mielestä Aamupostin on oltava paikallisten toimijoiden puolella.

Journalistin ohjeiden 12. kohta kuuluu näin:

*12. Tietolähteisiin on suhtauduttava kriittisesti. Erityisen tärkeää se on kiistanalaisissa asioissa, koska tietolähteellä voi olla hyötymis- tai vahingoittamistarkoitus.*

Tätä ohjetta Aamupostissa ei noudateta täysin. Jälleen kerran toimittajilla on pyrkimys kriittisyyteen, ja pääosin he pitävätkin itseään kriittisinä toimittajina. Arjessa kriittisyys ei kuitenkaan aina toteudu, kuten olen aiemmin työssä kuvaillut. Tutkimukseni perusteella toimittajat sen sijaan tiedostavat vallan hyvin, että lähteet pyrkivät aina hyötymään saamastaan julkisuudesta.

Viimeisenä vuorossa on Journalistin ohjeiden kohta 16, joka toteaa seuraavaa:

*16. Ilmoitusten ja toimituksellisen aineiston raja on pidettävä selvänä. Piilomainonta on torjuttava.*

Tätäkin ohjetta Aamupostissa ei noudateta täysin. Toimittajat olivat yhtä mieltä siitä, että tekstimainonta on lehden selvin eettinen ongelma. Sen jälkeen mielipiteet hajautuivat. Osa oli sitä mieltä, että lehdessä ei viime kädessä ole tekstimainontaa, vaikka läheltä piti -tilanteita riittääkin. Toisaalta muutaman toimittajan mukaan Aamupostissa taas tehdään auliistikin mainosmaisia, toimijoita palvelevia juttuja, jopa hyväntekeväisyyteen vedoten. Joskus lopputuloksessa saatetaan oikoa mutkia.

Tuloksia tarkastellessa on palattava siihen, että toimittajat eivät itse koe tekevänsä epäeettisiä ratkaisuja tai toimivansa vastoin journalistisia periaatteitaan. He perustelevat tekemiään valintoja paljolti paikallislehden luonteella: sillä, että lehden ei kuulukaan olla kriittinen tai että sen täytyykin pitää omiensa puolta. Tällä selityksellä toimittajia ei nähdäkseni silti voi päästää kuin koiria veräjältä. Toimittajat myös myönsivät tekevänsä tietoisia valintoja esimerkiksi juuri kriittisyyttä koskien. Tiivistäen voi todeta, että eettisesti kestävä paikallisjournalismin teolla on esteitä: ei tiedetä, ei jakseta, ei viitsitä. Päätelmä on sama, jonka Sillanpää (2011, 48–49) teki omassa tutkimuksessaan. Työn käytäntö paikallisjournalismissa todellakin poikkeaa journalismin ammattieettisistä ihanteista.

## **7.2 Aamupostin portinvartijatyypit**

Tutkimukseni taustalla oleva laajempi asia, josta tutkimuskysymykseni kumpuavat, liittyy journalistiseen portinvartijuuteen. Millaisia portinvartijoita Aamupostin toimittajat ovat?

Tutkimukseni pohjalta ei ole mahdollista antaa yhtä vastausta. Haastatteluistani kuitenkin selvisi,

että portinvartijan rooliin vaikuttaa suuresti se, mitä tehtäviä toimittaja näkee lehdellä olevan. Tästä tutkimillani toimittajilla oli eri näkemyksiä.

Yhden tyhjentävän vastauksen sijaan hahmottelen tässä alaluvussa kuvaa siitä, millaisia portinvartijatyyppejä Aamupostissa työskentelee. Tätä ennen luon katsauksen siihen, millaisia portinvartijoita Aamupostin toimittajat ylipäättään ovat. Portinvartijoina heillä on nimittäin paljon yhteistä. Olennaisin yhdistävä asia on se, että heillä on valtaa. Portinvartijateorian piirissä on esitetty, että portinvartijaprosessi ei ala toimituksesta, vaan se alkaa kadulla liikkuvasta toimittajasta (Shoemaker & Vos 2009, 19). Näin voin tutkimukseni perusteella sanoa myös Aamupostin toimittajista. Paikallislehden toimittajan valtaa portinvartijana on pidetty jopa merkittävämpänä kuin suuremman lehden toimittajan. Tätä mieltä myös omat haastateltavani olivat. He vertailivat monta kertaa Aamupostia tai itseään paikallislehden toimittajana valtakunnan medioihin ja niiden toimittajiin. Yksi toimittajista oli sitä mieltä, että hänellä on selvästi suurempi valta kuin valtakunnallisen median toimittajalla. Toimittaja kertoi keskustelleensa vallasta tuttunsa kanssa, joka työskentelee valtakunnallisessa mediassa.

*Että kyllähän [po. tutulle] sanellaan tasan tarkkaan ylhäältä kaikki mistä se tekee juttuja, kun me täällä valikoidaan, että mitkä [toimijat] saa paikallislehdessä näkyvyyttä.*

Kirjoittavan toimittajan tapauksessa portinvartijan rooli näkyy myös yksittäisessä jutussa tehtävissä aihe- ja näkökulmavalinnoissa (Kuutti 2012, 151). Tässä yhteydessä valtaa on se, mitä nostetaan esiin, julkisen huomion kohteeksi, tai mitä jätetään huomiotta. Toimittaja voi antaa yksille asioille painoarvoa, toisille taas ei. (Kivistö 2002, 128.) Tällaista valtaa Aamupostin toimittajilla on paljon, sillä he saavat päättää toistään hyvin itsenäisesti, esimerkiksi siitä, mihin juttuvinkkeihin ja mistä näkökulmista he niihin tarttuvat. Paikallislehdessä vastuu jakautuu tasaisemmin, eivätkä päätökset ole vain uutispäällikön ja päätoimittajan käsissä. Yhden haastateltavani mukaan esimerkiksi umpipaikallisuus ei ole koskaan ollut päälliköiden linja. ”Että enempi se on kai sit meistä tullut sit se, jos semmosia juttuja lipsahtaa lehteen”, toimittaja selitti. Toimittajien vallasta portinvartijoina kertoo myös se, että yksikään toimittajista ei koe joutuvansa työskentelemään toimituksessa vastoin journalistisia periaatteitaan. Kun juttuja voi tehdä itsenäisesti, näkemyserojakaan toimittajan ja työnjohdon välillä ei pääse syntymään.

Entä ne Aamupostin portinvartijoiden erot? Haen asian käsittelyyn vauhtia palaamalla Shoemakerin ja Vosin (2009) määritelmään portinvartijaprosessista (ks. luku 3.1). Heidän mukaansahan

prosessiin vaikuttaa viisi tekijää. *Yksilöllisiä* tekijöitä ovat esimerkiksi portinvartijan arvot ja asenteet. *Rutiinit* puolestaan viittaavat vakiintuneisiin lähdekäytäntöihin ja aikatauluihin. Prosessiin vaikuttavat myös *organisaation* koko, markkinat ja omistus. *Yhteiskunnallisia instituutioita* ovat mainostajat, yleisö ja muut toimituksen ulkopuoliset toimijat. Nämä neljä tekijää nojaavat *yhteiskunnalliseen järjestelmään*.

Ennen kuin vielä tiesin, millainen aineistoni olisi, sanoin keskittyväni aineiston analyysivaiheessa näistä viidestä tekijästä *rutiineihin* ja *yhteiskunnallisiin instituutioihin*. Aineistoa analysoidessani huomasin kuitenkin, että myös *yksilöllisillä tekijöillä* on suuri vaikutus siihen, millainen portinvartija Aamupostin toimittaja on. Haastattelemiini toimittajiin vaikuttavat samat tai lähes samat rutiinit: lähdekäytäntö on samanlainen, eli toimittajat suosivat tuttuja lähteitä, ja kiire koskettaa kaikkia. Samoin yhteiskunnalliset instituutiot, eli ulkopuoliset toimijat, ovat lähellä jokaista toimittajaa. Erittelyni perusteella toimittajat eivät silti ole keskenään samanlaisia portinvartijoita. Eron tekevät paljolti yksilölliset seikat, arvot ja asenteet.

Portinvartijatyyppejä voi erottaa Aamupostissa kaksi: tiukemman ja leppoisemman. Ne toimittajat, jotka näkevät, että Aamupostin luonteeseen kuuluu pitää paikallisten puolia, kuuluvat jälkimmäiseen. Edellistä taas edustavat ne toimittajat, jotka eivät pidä paikkakunnan puolesta puhumista Aamupostin ensisijaisena tai itseisarvoisena tehtävänä. Tiukat portinvartijat tarkastelevat asioita kollegojaan kriittisemmin ja syynäyvät portille tulevia asioita tarkasti. He eivät harrasta hyväntekeväisyyttä eivätkä palkitse lähteitä aktiivisuudesta. Seula on tiukempi kuin heillä, jotka pitävät paikallisten puolia, katsovat asioita läpi sormien, paikallisia suosien, ja viittaavat kintaalla kriittisyydelle. Kun toimittajat luovat positiivista ja siloteltua kuvaa esimerkiksi paikkakunnan päätöksenteosta, he vaikenevat monesta näkökulmasta tai asiasta. Tällaisessa toiminnassa ilmenevät portinvartijan valta ja vastuu. Mörään (1999, 158) palatakseni se, kuinka tärkeitä julkisuuden kanavat ovat lähteille ja kuinka tarkkaan toimittajat pystyvät niitä hallinnoimaan, kertoo journalistien vallasta. Koska haastatteleman toimittajat suhtautuvat lähteisiinsä joko neutraalisti tai puolustelevasti, myös tapa, jolla he käyttävät hallussaan olevaa valtaa, vaihtelee. Joukon kriittisimmät toimittajat pitävät vallan itsellään, kun taas vähemmän kriittisten vallasta osa on välillisesti lähteillä.

On myös toinen arvoihin ja asenteisiin liittyvä seikka, joka vaikuttaa portinvartijan otteeseen Aamupostissa. Tältä osin en voi olla palaamatta Heinosen (1996, 227) toteamukseen, että se, miten journalistit itse ymmärtävät ammatillisen asemansa, vaikuttaa siihen, millaisina sananvapauden

portinvartijoina he toimivat. Se, millaisella palolla haastattelemanı toimittajajoukko suhtautuu työhönsä, vaihtelee suuresti. Yksi vastasi arvostavansa työtään sen verran kuin mitä tahansa muuta palkkatyötä. Kaksi toimittajaa tunsı selvää intohimoa työtään kohtaan, ja loppujen intohimo oli jotain näiden ääripäiden väliltä. Jos intohimoa ei ole eikä työstään välitä, tuskin ammatillista asemaansaakaan pitää tärkeänä. Näin ollen Heinosen väittämän ja tämän ajatusleikin perusteella Aamupostissa ei ehkä olekaan vain kahta portinvartijatyyppiä vaan täsmälleen yhtä monta kuin on työhönsä enemmän tai vähemmän intohimolla suhtautuvia toimittajia.

### 7.3 Entä jatkossa?

Mitä toimittajien sitten nähdäkseni tulisi ottaa varteen tutkimukseni tuloksista? Asioita, joihin Aamupostin toimittajien olisi syytä erittelyni perusteella kiinnittää huomiota, on kaikkiaan viisi. Kuten aiemmin on eri yhteyksissä tullut ilmi, kyse on samalla mille tahansa paikallislehdelle tyypillisistä piirteistä.

Ensinnäkin on huomattava se, miten toimittajat suhtautuvat paikallisten puolesta puhumiseen ja toisekseen mikä on heidän suhtautumisensa ammattietiikkaan. Näissä asioissa haastattelemieni toimittajien mielipiteet erosivat toisistaan jyrkästi. Se, missä määrin toimittaja puhuu tai on puhumatta paikallisten puolesta, on kytköksissä kriittisyyteen. Lopputuloksen, siis jutun näkökulman ja sisällön, kannalta näkemuserot ovat siis merkittäviä. Heinosen (1995, 108) mukaan yleinen hampaattomuus, eli kriittisyyden ja totuudellisuuden puute, on esimerkki epäeettisestä journalismista. Toisaalta journalismin eettisiä periaatteita noudattavat työn käytännöt taas ovat Ojajärven (2014, 64) mukaan viimeistään mediakilpailun kiristyessä nousseet paikallisjournalismin ihanteiksi. Luotettavuus ja uskottavuus lukijoiden silmissä rakentuvat siitä, että paikallislehti todella toteuttaa rooliaan vallanpitäjien vahtina.

Kolmas seikka liittyy juuri toimittajien näkemuseroihin: pitäisikö lehdellä olla näkemysten kirjon sijaan *yhtenäinen linja* siitä, miten se suhtautuu paikallisten puolustamiseen ja etiikkaan? Tätä myös Päivi Mikkola (1993, 28) peräänkuuluttaa. Hänen mukaansa portinvartijan portit saa paikallislehtityöskentelyssä jäykemmiksi johdonmukaisella toimituspolitiikalla ja toimittajien itsekritiikillä. Johdonmukaisuuden avulla estetään ”löysän” juttuaineiston pääsy lehteen. Journalismin etiikkaan liittyy myös kysymys median vastuusta yhteiskunnalle, vastaanottajille ja

tietolähteille. Median vastuu vastaanottajille näkyy journalismin luotettavuutena, kuten vastuuna kerrottavien asioiden todenmukaisuudesta. (Kuutti 2012, 69–70.) Siksi on mielestäni huolestuttavaa, että kaikki haastattelemani toimittajat eivät pitäneet eettistä pohdintaa tärkeänä paikallislehdessä. Kämpin (1990, 51–52) mukaan eettinen harkinta edellyttää journalistista vapautta. Sitä eittämättä Aamupostin toimittajilla on. Voi kuitenkin kysyä, onko vapautta liikaa, jos toimittaja voi päättää olla käyttämättä eettistä harkintaa, koska ei koe sitä tarpeelliseksi. Toimittajat kyllä pitivät yksimielisesti eettisiä sääntöjä työn lähtökohtana. Mutta mikä tuo lähtökohta on todellisuudessa, jos ammattietiikkaa ei noudateta? Hyvän mielen tuominen oman paikkakunnan asukkaille?

Neljäs asia liittyy läheisiin lähdesuhteisiin. Toimituksen ulkopuolisista toimijoista riittävän etäällä toiminen on tutkimukseni perusteella Aamupostin elinehto. Jos toimittajat ovat liian lähellä toimijoita, moni asia menee pieleen: etiikka, totuuden tavoittelu, jopa journalismi itsessään faktapohjaisena, edustavana ja itsenäisenä joukkoviestintänä. Milloin sitten toimittaja on liian lähellä lähettä? Tai milloin samoja lähteitä on käyttänyt ”liian paljon”? Pulmatilanteissa päätoimittaja Jari Niemelä (2002, 90–92) neuvoo käyttämään maalaisjärkeä: kohtuus, sopivuus, mielekkyys ja tarkoituksenmukaisuus auttavat pitkälle. Kaikki yhteydenotot on otettava vakavasti, mutta jokaiselle juttuvinkille on kyettävä antamaan jonkinlainen painoarvo. Kaikki tarjottava materiaali ei ole eikä voi olla samanarvoista, Niemelä (ema.) muistuttaa.

Viides seikka liittyy kiireeseen. Sen taltuttaminen helpottaisi toimittajien työtä. Kiireen lisäksi kiinnittäisin huomiota myös toimittajien innokkuuteen ja viitseliäisyyteen. Työn jättämistä puolitiehen perustellaan pääasiassa kiireellä, mutta myös vähättelemällä lehteä – sillä, että koska tämä on vain tällainen paikallislehti, työn jäljen ei edes tarvitse olla ensiluokkaista. Monessa tapauksessa innokkuuden kanavoiminen voisi näkyä sekä juttujen sisällöissä että toimittajien tyytyväisyydessä. Intoa ja rohkeutta toimittajissa kyllä riittää, kunhan vain vetää oikeasta narusta. Läsnäolo paikallisten ihmisten ja toimijoiden keskellä sekä hyvä paikallistuntemus ovat Aamupostin ehdottomat valttikortit.

## 8 Lopuksi

Tässä luvussa kertaan tutkimuksen tekemisen vaiheita ja arvioin, kuinka hyvin siinä onnistuin. Pohdin, olisinko voinut tehdä jotain toisin ja lopuksi ehdotan, millaista jatkotutkimusta paikallislehdistä voisi tehdä.

Tutkielman kirjoittamisen alkuvaiheessa, eli työn teoriaosuutta kirjoittaessa, tutkimusmopo oli vähällä karata käsistäni. Kiinnostuin ja innostuin sekä paikallislehdistöä koskevasta tutkimuksesta että portinvartijateorian näkemyksistä siinä määrin, että sivumäärän pitäminen aisoissa oli toisinaan hankalaa. Ja vaikka esimerkiksi paikallislehdistöä on tehty varsin vähän tutkimusta, tämän tutkimukseen tarpeisiin sitä löytyi yllin kyllin. Kun olin saanut edellisen kirjapinon kahlatuksi läpi, hamuilin jo uusia teorioita. Olennaisen ja vähemmän tärkeän asian erottaminen tuntui paikoin liki mahdottomalta. Tekstiosioden tiivistäminen ja etenkin pienempien palasten yhdisteleminen uhkasivat tehdä tutkielmasta sekametelisopan. Kolmannen pääluvun pääteemat – portinvartijateoria, etiikka ja lähteet – kietoutuvat toisiinsa, joten toistoon piti kiinnittää erityistä huomiota. Toivon, että tässä lopullisessa versiossa ylenmääräinen toisto on karsiutunut. Runsauden ja rajaamisen ongelma piinannee jokaista tutkijaa jossain vaiheessa tutkimuksen tekemistä.

Teoriaan liittyy toinenkin huomionarvoinen seikka. Alun perin minun piti keskittyä teoriaosuudessa lähinnä portinvartijateoriaan. Tutkimusta journalistietiikasta ja lähdesuhteista käsitelisin melko lyhyesti, ajattelin. Mitä enemmän kuitenkin syvennyin aiheeseen ja mitä pidemmälle tutkimuksessani etenin, huomasin, että alkuperäinen suunnitelmani ei toimi. Havahduin siihen, että omaa aiheitani tukee sittenkin parhaiten tutkimus toimittajien lähteistä ja lähdesuhteista. Sopivaa materiaalia oli paljon, ja aikaisemmin tehdyn tutkimuksen anti oli mehukasta. Kun luetutin tutkimukseni ensimmäistä puolikasta muilla maisteriopiskelijoilla, myös he esittivät toiveen lähdeosuuden lihottamisesta. Vaikka minulla oli edelleen ohjakset käsissäni, oli antoisaa antautua aavistuksen verran tutkimuksen vietäväksi ja luottaa siihen, että se voisi ohjata itse itseään oikeisiin uomiin. Näin toivon lopulta käyneenkin.

Portinvartijateorian soveltuminen nykyaikaan mietitytti tätä tutkimusta työstäessäni. Päteekö se enää 2010-luvulla? Vastaus ei ole yksioikoinen. Portinvartijaksi kutsutaan journalistia, jolla on esimerkiksi yksittäisen viestimen sisällä päätösvalta jonkin aineiston julkaisemisesta. Nykyään elämme kuitenkin verkkovälitteisen vuorovaikutuksen kyllästävässä maailmassa, jossa uutisen

julkaisijan ja lukijan raja on hämärtynyt. Lukijat tuottavat etenkin sosiaalisessa mediassa yhä enemmän materiaalia journalististenkin medioiden käyttöön. Portinvartijaluvussa jätin tarkoituksella sivuun verkon sosiaalisen median. Tein tietoisin ulosrajauksen, enkä edelleenkään usko, että sosiaalisen median sisällyttäminen tarkasteluun olisi tuonut tutkimukselleni lisäarvoa. On toki totta, että moni sanomalehti on hivuttautunut printtipuolelta verkkoon, mutta kuten olen tässä tutkimuksessa tuonut esille, paikallislehdet junnaavat kehityksessä vuosien päässä. Kaiken lisäksi edelleenkin 88 prosenttia kaikista lehtiä lukevista suomalaisista lukee painettuja versioita viikoittain (KMT 2014). Aamupostin levikkialueella paikalliset ihmiset saavat äänensä kuuluviin edelleen lähinnä painetun lehden kautta. Lukijakeskustelu ei käy niin vilkkaana sosiaalisessa mediassa, lehden verkkosivuilla tai muualla internetissä, että sen huomioinen tässä tutkimuksessa olisi nähdäkseni ollut tarpeen.

Yritystä päästä aallonharjalle Aamupostilla silti on. Kirjoittaessani tätä tammikuussa 2016 lehdellä on vakaa pyrkimys saada lisää näkyvyyttä lehden verkko- ja Facebook-sivuilla. Tavoite ei ainakaan toistaiseksi ole keskustelulähtöinen, vaan se on ilmoittajalähtöinen. Ensisijainen pyrkimys on houkutella lukijat lehden verkkosivuille mainostajien takia: mitä pidempään lukijat surffailevat lehden verkkosivuilla, sitä todennäköisemmin mainostajat kiinnostuvat lehdestä. Jos olisin ottanut verkkonäkökulman mukaan tutkimukseen, portinvartija-käsitteen sijaan portinvalvoja-käsite, *gatewatcher*, olisi epäilemättä ollut osuvampi. Gatewatcher-teorian mukaan journalisti valvoo aktiivista, uutisia tuottavaa yleisöä. Journalistin tehtävänä on valita ja suodattaa sosiaalisessa mediassa tuotettua relevanttia tietoa ja pitää huolta siitä, ettei alkuperäinen lähde huku verkosta lainattuihin tai koottuihin juttuihin. (Stanoevska-Slabeva ym. 2012, 1.) Tällaista roolia ei Aamupostin toimittajilla ole, vaan verkon sijaan heidän työnsä painopiste on printtilehdessä. Aamupostin toimittajista yksi on niin sanottu somevastaava, joka hioo lehden verkko- ja Facebook-uutisointia. Tämä puoli tuli kuitenkin mukaan vasta sen jälkeen, kun olin jo tehnyt teemahaastatteluni keväällä 2015, eikä kyseinen toimittaja ole mukana haastateltavissani. Häntä kyllä voisi nykyään tituleerata myös portinvalvojaksi, mutta ei toistaiseksi muita.

Kuten aina laadullisessa tutkimuksessa, tässäkin tapauksessa tutkimuksen tuloksia ei voi yleistää koskemaan kaikkia paikallislehtiä eikä viime kädessä edes koko Aamupostin toimitusta. Kyseessä on vain seitsemän toimittajan poiminta. Olisin voinut saada erilaisia tuloksia, jos haastateltaviksi olisi valikoitunut eri toimittajia. Teemahaastatteluja tiedonhankinnan menetelmänä arvioin jo aiemmin (ks. luku 4.4). Pyrin olemaan hyvin avoin ja tekemään läpinäkyväksi sen, kuinka teemahaastattelussa keskustelumme toimittajien kanssa etenivät, jotta lukija voisi luottaa siihen,

että en esimerkiksi ole johdatellut toimittajia kysymyksilläni. Aina on parannettavaa, niin varmasti tässäkin tutkimuksessa, mutta uskoakseni tein kaiken tarvittavan riittävällä tarkkuudella.

Vaikka analysoin aineistoa hyvin tiiviisti suhteessa aikaisempaan tutkimukseen, pohdinta on omaani. Olen samaan aikaan pyrkinyt toteuttamaan tutkimukseni niin neutraalisti ja johdonmukaisesti kuin mahdollista, ja luotan saamiini tutkimustuloksiin ja niiden paikkansapitävyyteen. Toivon, että se into, jolla tutkimusta tein, näkyy myös lopputuloksessa. Sen lisäksi, että koin itse mielekkääksi työstää tätä tutkimusta, uskon, että haastateltavanikin saivat tutkimuksesta jotain itselleen. Lyhyen vastauksen sijaan moni jäi pohtimaan haastatteluissa vastauksiaan. Haastateltavat saattoivat esimerkiksi vastata ensin yhtä, mutta kun olivat pohtineet asiaa hetken ääneen, tulivatkin toisiin ajatuksiin. Minulle tutkijana antoisimmat haastatteluhetket olivat niitä, joissa vastaaja eksyi sivuraiteille, mutta tuli niin tehdessään samalla pohtineeksi ja jopa kyseenalaistaneeksi arkisia asioita ja toimintatapoja. Juuri niistä olin tässä tutkimuksessa kiinnostunut.

Tämän pro gradun idean alkoi itää jo silloin, kun en ollut vielä ollut työelämässä juurikaan kesäpestejäni enempää. Vuosi siitä eteenpäin tutkimuksen päätepiste hämmöttää, ja minulla on kokoaikainen työ. Ajatusmaailmani on ehtinyt vuodessa muuttua. Nyt, kun työkokemusta on karttunut enemmän, kriittinen suhtautumiseni toimituksen ulkopuolelta tuleviin juttuvinkkeihin tuntuu jopa huvittavalta. Alun perin olin sitä mieltä, että kaikki, myös tavallisilta lukijoilta tulleet, juttuvinkit ovat pahasta. Sittemmin olen ymmärtänyt, että mikä tahansa lehti elää osaltaan lukijoiden juttuvinkeistä. Suhtautumiseni aiheeseen, eli toimittajien ja toimijoiden suhteeseen, on alkuperäistä pehmeämpi. Siksi tämän gradun alkutaipaleella ehdin jo säikähtää, onko aiheessa enää mitään tutkimista. Vaan oli siinä – ja on vielä rutkasti tulevaisuudessakin.

Tässä tutkimuksessa kysyttiin paikallislehden toimittajilta, millaisena he kokevat toimittajan ja paikallisten toimijoiden suhteen. Mieluusti näkisin myös päätoimittajat vastaamassa samoihin kysymyksiin. Ajattelevatko päätoimittajat samalla tavalla kuin toimittajat esimerkiksi paikallislehden tehtävistä? Tarvitaanko toimituksissa yhtenäinen linja vai saavatko toimittajat itse päättää, millaisia portinvartijoita he haluavat olla? Paikallaan olisi myös tutkimus, jossa haastateltaisiin toista osapuolta, eli yrityksiä, järjestöjä ja muita toimijoita. Hivuttautuvatko he tarkoituksella lähelle toimittajia vai ovatko läheiset suhteet vilpittömiä ja aikeet hyviä? Millaisena toimijat kokevat suhteen? Tähän suuntaan tutkimusta ovat jo tehneetkin Kunelius, Noppari ja Reunanen (2010) teoksessaan *Media vallan verkoissa*. Siinä tutkijat haastattelivat

päätöksentekijöitä ja muita toimittajien vastapareja. Mutta jälleen kerran: paikallislehdistön näkökulma jää uupumaan.

## Lähteet

### Painetut lähteet

- Aalto, Eeva-Liisa, Santonen, Pirjo & Kyllönen, Matti (1985) *Suomen lehdistön historia 4*. (päätoimittaja Päiviö Tommila) Sarjassa *Paikallislehdistön historia*. Kuopio: Kustannuskiila Oy.
- Alankangas, Ulla & Sillanpää, Pertti (toim.) (2011) *LoCaali 2.0 – Ajatuksia paikallislehtien tulevaisuudesta*. Oulu: Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Saatavilla: [http://www.oamk.fi/hankkeet/lokkaali/docs/locaali\\_kirja.pdf](http://www.oamk.fi/hankkeet/lokkaali/docs/locaali_kirja.pdf). [Viitattu 27.3.2015.]
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana (2015) Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–44.
- Fritze, Joonas (2012) *Paikallislehtien “urheilutoimittajat”. Vahtikoiria, urheilun tosiuskovaisia vai paikallisyhteisön puolustajia?* Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Saatavilla: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-22476>. [Viitattu 19.3.2015.]
- Gassner, Hans-Peter (1995) Maailman syleilystä takaisin lähipiiriin. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.) *Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus*. Tampere: Moniviestintä Oy, 16–23.
- Heinonen, Ari (1995) *Vahtikoiran omatunto. Journalismin itsesäätely ja toimittajat*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitoksen julkaisuja. Sarja A84/1995. Saatavilla: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65688/951-44-5322-0.pdf>. [Viitattu 28.4.2015.]
- Heinonen, Ari (1996) Journalistit sananvapauden portinvartijoina. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle (toim.) *Sananvapaus*. Juva: WSOY, 225–242.
- Henriksson, Arto (2011) Paikallisportaali pelastaa paikallislehden. Teoksessa Alakangas, Ulla & Sillanpää, Pertti (toim.) *LoCaali 2.0 – Ajatuksia paikallislehtien tulevaisuudesta*. Oulun

seudun ammattikorkeakoulu, 17–23.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2009) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

Huhtaniska, Sonja (2011) *Kukaan ei rahoita mielensäpahoittajia. Laatuksenteerit kriittisen asiajutun ammattimaiselle ja lukijaystävälliselle toteutukselle sekä kolmen kriittisen asiajutun analyysi*. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu: Kulttuurialan opinnäytetyö. Saatavilla: [http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/35962/Huhtaniska\\_sonja.pdf](http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/35962/Huhtaniska_sonja.pdf). [Viitattu 10.4.2015.]

Hämäläinen, Kimmo (1995) Paikallinen uutinen: sitä kuusta kuuleminen. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.) *Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus*. Tampere: Moniviestintä Oy, 88–93.

Hämäläinen, Marko (2008) *Voiko paikallislehti olla kriittinen? Paikallistoimittajien suhtautuminen kriittiseen journalismiin*. Jyväskylän yliopisto: Journalistiikan pro gradu -tutkielma.

Junnila, Asta (2005) *Paikallisjulkisuuden vaikuttajat. Paikallisen julkisuuden rakentuminen paikallislehdessä ja vaikuttajahaastatteluissa*. Helsingin yliopisto: Viestinnän pro gradu -tutkielma.

Juntunen, Laura (2011) *Leikkaa–liimaa-journalismia? Tutkimus uutismedian lähdekäytännöistä*. Viestinnän tutkimuskeskus CRC, Viestinnän tutkimusraportteja 4/2011. Helsinki: Unigrafia. Saatavilla: [http://www.helsinki.fi/crc/Julkaisut/leikkaaliimaa\\_raportti.pdf](http://www.helsinki.fi/crc/Julkaisut/leikkaaliimaa_raportti.pdf). [Viitattu 24.4.2015.]

Jyrkiäinen, Jyrki (2012) Sanomalehdistö. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo A. (toim.) *Suomen Mediamaisema*. Tampere: Vastapaino, 67–100.

Kangaspunta, Seppo (1995) Postikonttorijournalisti ei soita kahdesti, hän vain referoi. Tiedotus on hyvä renki, mutta huono isäntä. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.) *Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus*. Tampere: Moniviestintä Oy, 122–125.

Kiviranta, Uolevi (1995) Vähäisimmän vaivan laki. Kielestä näkee kun toimittajaa viedään.

- Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.) *Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus*. Tampere: Moniviestintä Oy, 128–129.
- Kivistö, Kalevi (2002) Media, valta ja vastuu. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Heinonen, Ari (toim.) *Mediaetiikan kipupisteet*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitoksen julkaisuja. Sarja C35/2002, 127–136.
- KMT 2014. *Kansallinen mediatutkimus 2014*. TNS Gallup Oy.
- Koljonen, Kari (2008) Kotiseudun kriitikin tiellä monta mutkaa. *Suomen Lehdistö* 78(2): 26–27.
- Koljonen, Kari (2014) Tyytyväiset uudistajat ja tyytymättömät perinnetietoiset. Teoksessa Luostarinen, Heikki & Raittila, Pentti (toim.) *Journalistin vapaus*. Tampere: Vastapaino, 74–96.
- Koljonen, Kari & Reunanen, Esa (2014) *Toimittajan sanansijat*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Korpela, Arja (1995) Paikallisjournalismi kulttuurin tulkitsijana ja tekijänä. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.) *Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus*. Tampere: Moniviestintä Oy, 102–103.
- Kulha, Keijo K. (2002) *Elämää apinalaatikossa. Päätoimittajan näkökulma julkisuuteen*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kunelius, Risto (2000) Journalismi nelijalkaisena otuksena. *Tiedotustutkimus* 23(3): 4–27.
- Kunelius, Risto (2003) *Viestinnän vallassa*. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Kunelius, Risto & Noppari, Elina & Reunanen, Esa (2009) *Media vallan verkoissa*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitoksen julkaisuja. Sarja A112/2009.
- Kupiainen, Virpi (2004) *Paikallislehti on kuin kirje kotoa. Jurvan Sanomien lukijatutkimus*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.

- Kurunmäki, Pentti (1995) Paikallislehdistön kehityssyklit. Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.) *Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus*. Tampere: Moniviestintä Oy, 44–47.
- Kuutti, Heikki (2002) *Tutkittu juttu. Johdatus tutkivaan journalismiin*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kuutti, Heikki (2012) *Mediasanasto*. Jyväskylä: MediaDoc Oy.
- Kämppe, Anne (1990) *Eettinen harkinta uutisjournalismissa. Haastattelututkimus sanomalehtitoimittajien eettisistä ongelmista ja periaatteista*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja. Sarja A71/1990.
- Lehtonen, Jaakko (2002) Eettisyyden mittareita etsimässä. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Heinonen, Ari (toim.) *Mediaetiikan kipupisteet*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitoksen julkaisuja. Sarja C35/2002, 79–80.
- Luostarinen, Heikki (1994) *Mielen kersantit*. Juva: Hanki ja Jää.
- Mikkola, Päivi (1993) Paikallislehdillä ryhtiä tekstimainonnan välttämiseen. *Suomen Lehdistö* 64(10): 28–29.
- Muranen, Lauri (1995) Ai että kissanristiäisjournalismia? Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.) *Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus*. Tampere: Moniviestintä Oy, 106–107.
- Möra, Tuomo (1996) Journalistit rutiinien verkossa. Teoksessa Luostarinen, Heikki & Kivikuru Ullamaija & Ukkola, Merja (toim.) *Sopulisilppuri. Mediakritiikin näkökulmia*. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 105–116.
- Möra, Tuomo (1999) *EU-journalismin anatomia. Mediasisältöjä muokanneet tekijät ennen kansanäänestystä 1994*. Helsingin yliopisto: Viestinnän laitoksen julkaisuja. Sarja 1A/2/1999.
- Mäntylä, Jorma (2008) *Journalistin etiikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Mäntylä, Jorma & Karilainen, Juha (2008) *Journalistietiikan kehitys Suomessa ja Euroopassa 1995–2007*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitoksen julkaisuja. Sarja B49/2008.

Saatavilla: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65348/978-951-44-7262-6.pdf>.

[Viitattu 5.5.2015.]

- Niemelä, Jari (2002) Puffi päivässä pitää lukijat loitolla. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Heinonen, Ari (toim.) *Mediaetiikan kipupisteet*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitoksen julkaisuja. Sarja C35/2002, 89–93.
- Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi (2009) *Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen*. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Nikkanen, Hanna (2002) Toimittaja ja riippumattomuus. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle & Heinonen, Ari (toim.) *Mediaetiikan kipupisteet*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitoksen julkaisuja. Sarja C35/2002, 81–85.
- Nikkilä, Arja-Riikka (2003) *Paikallislehti perhealbumina. Paikallislehden valokuva ja valokuvaavan toimittajan työ*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.
- Nordenstreng, Kaarle & Heinonen, Ari (toim.) (2002) *Mediaetiikan kipupisteet*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitoksen julkaisuja. Sarja C35/2002. Saatavilla: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65415/951-44-5392-1.pdf>. [Viitattu 29.4.2015.]
- Ojajärvi, Sanna (2014) *Suomalainen paikallislehti. Perhealbumin journalismin uudistajaksi?* Viestinnän tutkimuskeskus CRC, Viestinnän tutkimusraportteja 1/2014. Helsinki: Unigrafia. Saatavilla: [http://blogs.helsinki.fi/crc-centre/files/2014/04/suomalainen\\_paikallislehti\\_raportti.pdf](http://blogs.helsinki.fi/crc-centre/files/2014/04/suomalainen_paikallislehti_raportti.pdf). [Viitattu 19.3.2015.]
- Peräsalo, Laura (2014) *Paikallislehden paimentaja? – Evankelis-luterilaisen kirkon yhteisöllisyys Lapuan Sanomissa vuosina 2012–2013*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.
- Puronen, Martti (2008) *Haastaja. Keski-Uusimaa Oy:n kasvu Suomen Lehtiyhtymäksi*. Kirjapaino Uusimaa, Porvoo.
- Rastas, Anna (2005) Kulttuuri ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino,

78–102.

- Rautio, Marjatta (1990) *Paikallislehti, yhteisö ja konflikti: paikallislehden tehtävien ja sidonnaisuuksien tarkastelu Koillis-Lappi-lehden Vuotos-kirjoittelun pohjalta*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.
- Rosenberg, Jyrki (1998) Uutislähteet päiväjärjestyksen rakentajina ja portteina. Teoksessa Kivikuru, Ullamaija & Pietiläinen, Jukka (toim.) *Uutisia yli rajojen. Ulkomaanuutisten maisema Suomessa*. Tampere: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 109–131.
- Ruusuvuori, Johanna (2010) Litteroijan muistilista. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 424–431.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) (2005) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Jyrki (1995) Jokainen ihminen on jutun arvoinen. Millaista on hyvä paikallisjournalismi? Teoksessa Kangaspunta, Seppo (toim.) *Lähemmäs vielä. Paikallisjournalismin täyspakkaus*. Tampere: Moniviestintä Oy, 28–35.
- Pikkarainen, Aleksanteri (2012) *Ilmoittajat paikallislehden juttujen kohteina*. Oulun seudun ammattikorkeakoulu: Viestinnän koulutusohjelman opinnäytetyö. Saatavilla: <https://www.theseus.fi/handle/10024/40389>. [Viitattu 27.3.2015.]
- Pöllänen, Katja & Laitinen, Etta (1994) *Tekstimainontapjäjyksiä vai kelpo tiedonvälittäjiä? Kaupunkilehdet ja niiden journalismin erityispiirteet*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma.
- Shoemaker, Pamela, J. & Eichholz, Martin & Kim, Eunyi & Wrigley, Brenda (2001) Individual and Routine Forces in Gatekeeping. *J&MC Quarterly* 78(2): 233–246.
- Shoemaker, Pamela J. & Vos, Tim P. (2009) *Gatekeeping theory*. New York: Routledge.
- Shoemaker, Pamela J. & Vos, Tim P. & Reese, Stephen D. (2009) Journalists as Gatekeepers. Teoksessa Wahl-Jorgensen, Karin & Hanitzsch, Thomas (ed.) *The Handbook of Journalism*

*Studies*. New York: Routledge, 73–87. Saatavilla:

<http://www.rasaneh.org/images/news/attachfile/30-9-1390/file634600594129473750.pdf>.

[Viitattu 15.5.2015.]

Sillanpää, Pertti (2011) Paikallista etiikkaa? Teoksessa Alankangas, Ulla & Sillanpää, Pertti (toim.) *LoCaali 2.0 – Ajatuksia paikallislehtien tulevaisuudesta*. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, 43–68.

Tiitinen, Kalevi (2011) Menestyvä paikallislehti yhdistää netin ja paperin. Teoksessa Alankangas, Ulla & Sillanpää, Pertti (toim.) *LoCaali 2.0 – Ajatuksia paikallislehtien tulevaisuudesta*. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, 25–34.

Tuominen, Tiina (2012) ”Tokihan tää Suomi on hyvä veli -maa vielä.” *Paikallislehtien päätoimittajien näkemyksiä lehteen kohdistuvista vaikutusyrityksistä*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Saatavilla: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-22376>. [Viitattu 19.3.2015.]

## **Elektroniset lähteet**

Aamuposti.fi. Lehden kotisivut. Saatavilla: <http://www.aamuposti.fi>. [Viitattu 29.4.2015.]

Aamupostin mediatiedot 2015. Saatavilla:

<http://www.lehtiyhtyma.fi/mediatiedot/aamuposti>. [Viitattu 18.3.2015.]

Aamupostin mediatiedot 2016. Saatavilla:

<http://etelasuomenmedia.fi/wp-content/uploads/2015/03/Aamuposti.pdf>. [Viitattu 21.1.2016.]

Journalistin ohjeet (2011). Suomen Journalistiliitto. Saatavilla:

[http://www.jsn.fi/journalistin\\_ohjeet](http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet). [Viitattu 21.3.2015.]

Kuutti, Heikki (2001) *Tutkiva journalismi on ristiriitainen ilmiö*. Saatavilla:

<http://journalismi.uta.fi/index.php?page=artikkelit&type=artikkelit&id=20>. [Viitattu 9.4.2015.]

Stanoevska-Slabeva, Katarina, Sacco, Vittoria & Giardina, Marco (2012) *Content Curation: A New For of Gatewatching for Social Media?* Academy of Journalism and Media, Faculty of Economic Sciences, University of Neuchâtel, Switzerland. Saatavilla:

<https://online.journalism.utexas.edu/2012/papers/Katarina.pdf>. [Viitattu 23.1.2016.]

Sanomalehtien Liitto. Liiton kotisivut. Saatavilla: <http://www.sanomalehdet.fi>. [Viitattu 18.3.2015.]

Yle Uutiset 2013. *Keskisuomalainen ostaa Lehtiyhtymän*. Julkaistu 26.3.2013.

[http://yle.fi/uutiset/keskisuomalainen\\_ostaa\\_suomen\\_lehtiyhtyman/6554360](http://yle.fi/uutiset/keskisuomalainen_ostaa_suomen_lehtiyhtyman/6554360). [Viitattu 18.3.2015.]

Yle Uutiset 2015. *Aamuposti seuraa sanomalehtien muotia – Hämeen Sanomat tabloidiin huhtikuussa*. Julkaistu 24.2.2015.

[http://yle.fi/uutiset/aamuposti\\_seuraa\\_sanomalehtien\\_muotia\\_hameen\\_sanomat\\_tabloidiin\\_huhtikuussa/7823892](http://yle.fi/uutiset/aamuposti_seuraa_sanomalehtien_muotia_hameen_sanomat_tabloidiin_huhtikuussa/7823892). [Viitattu 18.3.2015.]

Väestörekisterikeskus 2016. Saatavilla: <http://vrk.fi/default.aspx?docid=8899&site=3&id=0>.

[Viitattu 21.1.2016.]

Wikipedia. Aamuposti. Saatavilla: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Aamuposti>. [Viitattu 18.3.2015.]

## **Henkilölähteet**

Liski, Laura. Päätoimittaja, Aamuposti. Sähköpostiviesti 27.3.2015.

## **Liitteet**

### **Liite 1: Teemahaastattelurunko**

#### **Tausta**

Nimi, ikä?

Työtehtävä/titteli?

Koulutus?

Kuinka kauan olet työskennellyt toimittajana? Missä? Entä Aamupostissa?

#### **Käytännön työ ja juttuideat**

Kerro tyypillisen työpäiväsi kulusta. Millaisia ihmisiä tapaat työpäivän kuluessa?

Mistä toimituksen juttuideat yleensä tulevat?

Miten juttuideasi syntyvät? Kuinka usein toteutat omia juttuideoitasi?

Millaisista jutuista pidät eniten lehdessänne?

Millaisia juttuja kaipaisit enemmän lehteenne? Millaisia vähemmän?

Onko lehdelle tarjottu juttuideoita, joista mielestäsi pitäisi kieltäytyä?

Oletko itse kieltäytynyt ulkopuolelta tarjotuista juttuideoista?

Millainen rooli työlläsi on elämässäsi?

Miten ymmärrät lehden paikallisuuden? Millaisia asioita se pitää sisällään?

Miten kuvailisit Aamupostissa tehtävää paikallisjournalismia?

Mitä tehtäviä Aamupostilla mielestäsi on sen levikkialueella?

#### **Lähdesuhteet: lämmittelyä**

Nimeä viisi mielestäsi tärkeintä paikallistoimijaa. Mikä tekee niistä tärkeitä?

Mitä kautta ulkopuoliset toimijat ottavat ensimmäisenä yhteyttä toimitukseen?

Mitkä toimijat ovat eniten yhteydessä sinuun? Mitä kautta?

#### **Lähdesuhteet: lähdesuhteiden havainnollistaminen**

Piirrä paperille suhdekartta, johon merkitset itsesi ja työympäristösi. Sijoita itsesi keskelle paperia ja itsesi ympärille työsi kannalta tärkeimmät lähteet/henkilöt/suhteet. Keihin olet eniten yhteydessä? Mitkä toimijat ovat eniten yhteydessä sinuun? Keihin on kaikista tiivein suhde?

Miksi piirsit näin ja noin? Toimiiko suhdekartta tällaisena työssäsi? Miksi, miksi ei? Mitä muutoksia tekisit, jos voisit? Miksi?

Kuvaile yhtä hyvin toimivaa lähdesuhdettasi. Mikä siinä toimii? Kuvaile hankalaa suhdetta. Millaiset asiat siinä eivät toimi?

Palataan ajassa taaksepäin toimittajaurasi alkuun. Millaisia lähdesuhteet olivat silloin? Mitä muutoksia nykyiseen verrattuna? Anna esimerkki.

### **Lähdesuhteet: jatkuu**

Miten lähteiden valikoituminen juttuihin käytännössä tapahtuu? Voitko kertoa esimerkkejä?

Sattuuko sellaista, että toimittaja suututtaa lähteen? Millaisia tällaiset tilanteet yleensä ovat? Kuinka usein tällaisia tilanteita syntyy?

Tulisiko paikallistoimittajien mielestäsi pitää paikallisten toimijoiden puolia? Millaisissa asioissa tulisi? Millaisissa ei?

Onko alkujaan tuntemattomiin lähteisiin syntynyt henkilökohtaisia kontakteja? Miten läheiset suhteet ovat syntyneet?

Mitä ajattelet siitä, että toimittaja ja lähde tuntevat toisensa?

Turvaudutko usein tuttuun lähteeseen? Millaisissa yhteyksissä toimit näin?

Yrittävätkö lähteet vaikuttaa Aamupostin juttujen sisältöihin? Onko sinuun yritetty vaikuttaa? Millaisissa asioissa? Kuinka usein näin tapahtuu?

Onko lähde tarjonnut sinulle lahjoja tai muita etuja, kuten matkoja tai saunailtoja? Mitä ja miten? Miten suhtauduit tarjoukseen? Miten tarjous vaikutti siihen, miten suhtaudut nykyään lähteeseen?

### **Paikallisuus ja journalistiset periaatteet**

Mitä journalistisia arvoja pidät tärkeinä? Onko periaatteita, joista et tingi? Millaisia?

Joudutko koskaan tekemään asioita vastoin periaatteitasi? Esimerkiksi millaisissa tilanteissa?

Kuvaile sinun ja toimituksen johtoportaan käsityksiä lehdestä ja työtavoista. Onko niissä eroavaisuuksia? Millaisia erityisesti?

Ovatko alan eettiset säännöt tuttuja sinulle? Mitkä? Mitä mieltä olet niistä?

Miten tärkeinä pidät eettisiä ohjeita? Miksi?

Teetkö töitä eettiset säännöt, kuten Journalistin ohjeet, mielessäsi? Miksi, miksi et?

Toteutuvatko Journalistin ohjeet toimituksessa? Miten, miten ei?

## **Kriittisyys**

Miten ymmärrät journalismin kriittisyyden? Onko se mielestäsi tärkeää?

Tuleeko paikallislehden toimittajan olla kriittinen? Miksi, miksi ei? Miten? Miten tai millaisissa tilanteissa kriittisyys ilmenee?

Kuinka paljon Aamupostissa mielestäsi tehdään kriittisiä juttuja?

Oletko omasta mielestäsi kriittinen toimittaja? Kerro, millainen.

Kumpi on mielestäsi tärkeämpää: se, että toimittajalla on henkilökohtaisten suhteidensa kautta runsaasti tietolähteitä vai se, että toimittaja pystyy kirjoittamaan esimerkiksi vallanpitäjistä riittävän kriittisesti, kun pysyttelee heistä tarpeeksi etäällä?

Kuinka riippuvainen Aamuposti on paikallisista toimijoista? Miten tai millaisissa asioissa riippuvaisuus ilmenee?

Objektiivisuutta on tavattu pitää yhtenä journalismin keskeisistä arvoista. Minkälaisia arvoja Aamupostin tekemisessä noudatetaan?

Miten ymmärrät journalismin objektiivisuuden? Onko Aamuposti mielestäsi objektiivinen?